

MANGSA PENTEKOSTA

2019

ROH SUCI KANGGE INDONESIA

Mangsa Péntakosta 2019

Téma:

(ROH SUCI KANGGÉ INDONESIA)

Kaimpun déning:

Lembaga Pembinaan dan Pengaderan

Sinode Gereja Kristen Jawa dan Gereja Kristen Indonesia Jawa
Tengah

Telepon: 0274 514721

Fax: 0274 543001

Kanggé nggantos cap-capan (dèrèng kalebet ongkos ngintun)
saben buku Rp.

ATUR SAPALA

Mangsa Péntakosta badhé énggal kawiwitan. Pacawisan temtu kedah dipun tindakaken kanthi premati. Puji sokur konjuk Gusti ingkang Mahaasih déné Buku Mangsa Péntakosta punika saged dipun tampi Ibu/Bapak/ Sadhèrèk sadaya. Mugi buku punika migunani tumrap anggèn panjenengan sami nyawisaken rerangkèning titi acara ing Mangsa Péntakosta taun samangké.

Nimbang-nimbang kawontenaning negari kita Indonésia ing watawis kalihdasa taun punika, LPP Sinode rumaos tinimbangan tumut sesarengan mikiraken punapa ingkang kedah dipun tindakaken pasamuwanipun Gusti minangka péranganing bangsa Indonésia. Awit saking punika, jejer Mangsa Péntakosta 2019 inggih punika “Roh Suci Kanggé Indonésia”.

Lumantar jejer kasebat, pasamuwan dipun bereg supados sami ngraos-raosaken kawontenan saha adeging dhirinipun ing satengahing sedaya ingkang kelampahan wonten ing bangsa lan negari Indonésia. Gesanging bangsa kita ingkang sampun saking wiwitan madegipun katunggilaken saking mawarni-warni taler, agami, kabudayan, lsp., ingkang katunggilaken minangka Negari Kesatuan Républik Indonésia, adhedhasar Pancasila, samangké nembé ngadhepi pangancam saking sagolonganing tiyang ingkang kepéngin nyeregaken idéologi agaminipun dados dhasaring negari. Menawi kawontenan punika dipunjaraken kémawon lan gréja (tiyang-tiyang Kristen) ugi mboten tumindak punapa-punapa, pramila saged kapesthèkaken bilih sangsaya dangu, tanpa kita rumaosi, dhasaring negari kita saged éwah, saking Pancasila dados idéologi sanès. Awit saking punika, prekawis punika mboten saged dipun anggep sepélé. Prelu wonten pambudidaya ingkang nyata kanggé tetep santosanipun Pancasila minangka dhasaring negari saha pahaming gesang minang satunggaling bangsa. Pambudidaya kasebat kedah kita

tindakaken, dadosa minangka lembaga (gréja) punapadéné minangka tiyang pitados sacara ijen-ijen. Sesambetan kaliyan bab punika, LPP Sinode kanthi cetha lan mantep kepéngin dados péranganing bangsa Indonésia ingkang merjuangaken jejegipun Pancasila minangka dhasaring negari saha pahaming gesang minangka bangsa. Jejer-jejeripun bahan-bahan ing buku punika (khotbah, Pakempalan Pandonga, lan Panyuraos Kitab Suci) kanthi sengaja dipun gandhèngaken kaliyan gagasan-gagasan amrih tetep jejegipun Negari Kesatuan Républik Indonésia ingkang adhedhasar Pancasila. Mirungga bahan-bahan Pakempalan Pandonga panci sengaja isi sila-sila ingkang wonten ing Pancasila. Pakempalan Pandonga kacawisaken sedasa bahan kanthi ancas supados bahan punika dipun pigunakaken saben dinten, wiwit dinten sonten Sumengkanipun Gusti dhateng Swarga dumugi dinten Setu sakdèrèngipun riyaya Péntakosta. Sadaya bahan punika sumangga kaolah malih kajumbuhaken kaliyan kawontenan saha kebetahaning pasamuwan sapapan.

Ing wanci punika keparenga kawula ngaturaken agenging panuwun dhumateng kanca-kanca tunggil paladosan ingkang sampun sesarengan ngolah buku punika, inggih punika:

1. Pdt. Tunggul Barkah Gumelar (Departemen Pembangunan Gereja BPMSW GKI SW Jateng / GKI Boyolali)
2. Pdt. Maria Puspitasari (Bidang PWG Bapelsin XXVII GKJ / GKJ Purwokerto)
3. Pdt. Sundoyo (Pengurus LPP Sinode / GKJ Brayat Kinasih Yogyakarta)
4. Ibu. Erni Ekawati (Pengurus LPP Sinode / GKI Gejayan)
5. Bp. Sri Bayu Sela Adji (Direktur Community Development / CD Bethesda, GKJ Dayu)
6. Pdt. Christiono Riyadi (GKJ Kemadang, Gunungkidul, Yogyakarta)
7. Obed Kresna Widyapratistha (Mahasiswa UGM Yogyakarta)
8. Pdt. Em. Darsono Eko Noegroho (LPP Sinode)
9. Pdt. Em. Wieddwissoelli M. Saleh (LPP Sinode)

Sugeng nyawisaken Mangsa Péntakosta. Gusti hamberkahi.

Ngayogyakarta Hadiningrat, April 2019

Salam kawula,

Pdt. Wisnu Sapto Nugroho

Pdt. Addi Soselia Patriabra

Pdt. Murtini Hehanussa

DHAPTAR ISI

- i Atur Sapala
- v Dhaptar Isi

Bahan Khotbah

- 1. Minggu Paska VI,
- 9. Sumengkanipun Gusti Yésus,
- 15. Minggu Paska VII,
- 23. Riyaya Péntakosta,
- 31. Minggu Trinitas,

Bahan Tata Pangabekti

- 35. Minggu Paska VI,
- 45. Sumengkanipun Gusti Yésus,
- 59. Minggu Paska VII,
- 69. Riyaya Péntakosta,
- 83. Minggu Trinitas,

Bahan Panyuraos Kitab Suci

- 97. Adiyuswa – Mékradipun Gusti Yésus
- 109. Adiyuswa – Péntakosta

Bahan Pakempalan Pandonga

- 119. Pakempalan Pandonga 1
- 127. Pakempalan Pandonga 2
- 133. Pakempalan Pandonga 3
- 139. Pakempalan Pandonga 4
- 147. Pakempalan Pandonga 5
- 153. Pakempalan Pandonga 6
- 159. Pakempalan Pandonga 7
- 169. Pakempalan Pandonga 8
- 177. Pakempalan Pandonga 9
- 185. Pakempalan Pandonga 10

BAHAN KHOTBAH

**Bahan ingkang sampun
kacawisaken punika
saged dipun olah
jumbuh kaliyan
kawontenan piyambak-
piyambak**

**Khotbah
Minggu Paska VI**

Minggu, 26 Mei 2019

Waosan Kitab Suci:

Waosan I: Lelakoné Para Rasul 16: 9-15

Tanggapan: Jabur Masmur 67

Waosan II: Wahyu 21: 10, 22 – 22: 5

Injil: Yohanes 14: 23-29

**SUMÉNDHÉ ING
KASAÉNANIPUN
GUSTI ALLAH**

KHOTBAH JANGKEP

Suméndhé ing Kasaénanipun Gusti Allah

Para sadhèrèk ingkang dipun tresnani saha sami tresna dhumateng Gusti Yésus Kristus, Wonten ing gambaripun ingkang misuwur kanthi irah-irahan *A Helping Hand* (Tangan kang Mitulungi), Emile Renouf nggambar satunggaling juru amèk iwak ingkang sampun sepuh yuswanipun, saweg lenggah ing nglebet prau sesarengan kaliyan prawan alit ingkang lenggah ing sisihipun. Tiyang kalih punika sami-sami nggegem dhayung utawi welah ingkang ageng sanget. Juru amèk iwak ingkang sampun sepuh yuswanipun punika nyawang prawan alit ing sisihipun kanthi pasuryan kebak raos asih sarta raos éram.

Juru amèk iwak ingkang sampun sepuh yuswanipun wau ngandika dhateng prawan alit ing sisihipun, bilih piyambakipun angsal mbiyantu melahi prau. Prawan alit wau ketinggal gadhah grengseng mbiyantu melahi prau, ngantos pun prawan alit punika rumaos kados-kados sampun kathah anggènipun

nindakaken ayahan ingkang ageng. Mangka, cetha ketingal bilih ingkang ngébahaken welah ageng punika sejatosipun pun juru amèk iwak wau, sinaosa sampun sepuh ananging rosa sanget amargi kulina nindakaken padamelan punika.

Gusti Allah maringi kalonggaran dhateng kita kanggé tumut ngayahi ayahanipun Gusti Allah ing jagat punika. Ananging sampun ngantos kesupèn, kita mboten saged ngayahi sadaya ayahan kita menawi kita namung ngendelaken dhateng kekiyatan kita piyambak. Namung karana Gusti Allah makarya sesarengan kita sarta ing salebeting gesang kita, mila sadaya ayahan wau saged kelampahan. Ing salebetipun Gusti Allah nyuwun dhateng kita supados sami ngregem welah kita, kita kedah tansah émut dhateng sumbering kekiyatan kita. Panjenenganipun punika sumbering kekiyatan kita!

Para sadhèrèk ingkang dipun tresnani saha sami tresna dhumateng Gusti Yésus Kristus,
Ing larikan ukara kaping tiga Pembukaan Undang-undang Dasar Negara Republik Indonesia Tahun 1945 kasebataken makaten *“Atas berkat rahmat Allah Yang Maha Kuasa dan dengan didorongkan oleh keinginan luhur, supaya berkehidupan kebangsaan yang bebas, maka rakyat Indonesia menyatakan dengan ini kemerdekaannya.”* Punika pangakening bangsa Indonesia, ingkang ngrumaosi saèstu bilih lampahing éwah-éwahan ingkang kelampahan ing ngatasipun bangsa lan negari Indonesia mujudaken sih-rahmatipun Gusti Allah ugi kalonggaran kanggé tumut cancut ing lampahing éwah-éwahan ing kelampahan. Punika ugi mujudaken pangaken bilih Gusti Allah karenan ngagem sinten kémawon kanggé ngayahi éwah-éwahan. Éwah-éwahan saking gesang kapisah-pisah ing salebeting adrenging manah ngutamèkaken golonganipun piyambak (*primordialisme*) dados adrenging manah kanggé manunggil sarta nyawiji minangka satunggal bangsa. Éwah-

éwahan saking adrenging manah ngedegaken negari ingkang kadhasaraken wonten ing kapitadosan (*ideology*) agami tertentu dados mbangun negari ingkang kadhasaraken wonten ing Pancasila ingkang *berbhinneka Tunggal Ika*. Éwah-éwahan saking bangsa ingkang kajajah dados bangsa ingkang mardika, ingkang rakyatipun mengku panguwaos, *berkedaulatan rakyat*. Kayakinan ingkang makaten wau ingkang mbiyantu bangsa Indonesia kanggé ngucapaken sokur dhumateng Gusti Allah awit saking kasaénanipun Allah dhumateng sejarahipun bangsa Indonesia. Kanthi kayakinan ingkang makaten punika ingkang mitulungi bangsa Indonesia tansah suméndhé dhumateng kasaénanipun Gusti Allah ingkang Maha Esa ing salebetipun nindakaken lampahing éwah-éwahan ing ngatasipun bangsa tuwin negarinipun ingkang taksih lestantun mlampah.

Para sadhèrèk ingkang dipun tresnani saha sami tresna dhumateng Gusti Yésus Kristus, Tetingalan ingkang dipun pirsani Paulus, inggih punika wonten tiyang saking Makédonia ingkang matur supados Paulus nyabrang sarta mitulungi tiyang-tiyang Makédonia punika nyakinaken Paulus saha pasamuwan bilih Gusti Allah punika karenan nélakaken kasaénanipun dhateng sadaya tiyang. Kayakinan kasebat mberek Paulus dalah kanca-kancanipun kanthi gumrégah nitih prau kalajengaken mlampah dharat manggihi tiyang-tiyang ing wewengkon Makédonia, kalebet manggihi Lidia ingkang manggèn ing kitha Filipi. Pepanggihan kasebat mbiyantu tiyang-tiyang ingkang sami pepanggihan wau ngraosaken kasaénanipun Gusti Allah sarta mbangun pepénginan kanggé tansah tetunggilan kaliyan Gusti Allah. Pepanggihan punika ugi mbiyantu tiyang-tiyang ingkang sami tumut pepanggihan punika sami ngonjukaken panuwun sokur dhumateng Gusti Allah awit saking kasaénanipun kados ingkang dipun seksèni déning Juru Masmur ing Jabur Masmur 67. Iba éndahipun, menawi sadaya bangsa mboten namung ngucapaken

sokur awit saking kasaénanipun Gusti Allah, ananging ugi nélakaken anggènipun sumadya suméndhé dhateng kasaénanipun Gusti Allah.

Kita dipun suwun ngraosaken kasaénanipun Gusti Allah sinambi tansah nilingaken wisiking Sang Roh Suci. Awit Panjenenganipun Sang Roh Suci punika ingkang badhé memulang sarta ngènetaken kita dhateng sadaya ingkang sampun dipun wulangaken Gusti Yésus. Panjenenganipun Sang Roh Suci punika ingkang badhé neksèni sarta nglairaken dhateng kita menggah punapa ingkang leres, sarta nuntun kita dhateng sakathahing kayektèn (Yohanes 14: 23-29). Kanthi makaten, badhé dumugi wekdalipun kita badhé nyipati patraping gesang énggal, kados ingkang kaibarataken kadosdéné Yérusalèm ingkang énggal (Wahyu 21:10, 22-22:5). Gusti Allah karsa tetunggalan sarta srawung kaliyan umatipun. Patraping gesang ingkang kadhasaraken wonten ing katresnanipun Gusti Allah ingkang mboten mbédak-bédakaken sadaya titah.

Pasamuwan ingkang dipun tresnani saha nresnani Gusti Yésus, Karingkihan kita ingkang ageng piyambak mbok bilih kita kirang utawi mboten saged pitados dhateng kasaénanipun Gusti Allah ingkang sampun ngiring lampahipun éwah-éwahan ing gesang kita, kalebet ing gesanging bangsa Indonesia, ngantos kita ugi mboten purun suméndhé dhateng kasaénanipun Gusti. Sumangga kita sami ngrumaosi karingkihan kita; ugi sumangga kita tansah nyuwun panganthi saha pitulunganipun Roh Suci, supados kita dipun sembadani tansah ngonjukaken sokur lan ngraosaken kasaénanipun Gusti Allah; serta sumangga kita tansah suméndhé dhateng kasaénanipun Gusti Allah. Suméndhé dhateng kasaénanipun Gusti Allah, temah kita dipun sembadani nindakaken ayahan-ayahan kabecikan sarta sesarengan kaliyan warganing masyarakat sanèsipun kanggé kemajenganing gesang sesarengan.

Kanthi tetales ing kayakinan ingkang kados makaten, sumangga kita oncat saking kawontenan kita ingkang sampun maton (ing nggriya tuwin ing gréja) kanggé medal pinanggih kaliyan warganing masyarakat sanèsipun. Upaminipun, pepanggihan-pepanggihan prasaja wonten ing sapa-aruh, èsèman sarta pangandikan padintenan ing peken, ing wandé, ing poskamling, ing pepanggihan-pepanggihan arisan, ing rapat RT/RW, ing kelurahan, ing kagiyatan ulah raga, lsp. Ugi ing salebeting kagiyatan-kagiyatan sesarengan nindakaken kasaénan kanggé bebrayaning ngagesang. Saking ngriku sejatosipun wonten kathah kautaman ingkang saget kita tindakaken sesarengan. Inkang wigatos, pepanggihan punika katindakaken kanthi tulus, sumanak, sarta adreng ing memitran.

Kanthi kawontenan ingkang kados makaten punika, kita badhé saged ngraosaken pasedhèrèkan ingkang sejati. Pasedhèrèkan ingkang dipun kersakaken Gusti kababar ing jagad punika minangka sesamining titahipun Gusti Allah. Lumantar pepanggihan kasebat kita saged ngraosaken kasaénanipun Gusti Allah ingkang jembar sanget tebanipun, ingkang dipun paringaken déning Gusti Allah dhateng sadaya tiyang. Kita ugi saged langkung sami wanuh tiyang satunggal kaliyan sanèsipun saha saged ngicali panginten awon ingkang saged jumedhul sesambetan kaliyan jati-dhirining bangsa kita ingkang manéka-warni (*etnis/suku*, agami, padamelan, lsp.). Kanthi makaten, kita ugi saged dados gampil tanggap dhateng prakawia-prakawis ingkang béda utawi mboten limrah ingkang saged ngancam gesang bebrayan, upaminipun *terorisme* utawi ambek siya.

Prakawis kasebat wigatos, amargi salah satunggaling bab ingkang saged dados jalaran masyarakat ketlompèn/kelénan, gampil klebetan tiyang-tiyang ingkang gadhah paham *terorisme* makaten raosing manah ingkang namung ngalihaken kabetahan pribadi, utaminipun ing kitha-kitha ageng. Saben

tiyang kawratan déning momotanipun kabetahaning gesangipun piyambak punapadéné kabetahaning brayatipun. Saben tiyang mboten ngudi wanuh sarta memitran kaliyan tangginipun. Saben tiyang sami mboten ngrèwès dhateng tiyang sanès. Kawontenan ingkang kados makaten ugi sampun wiwit karaosaken ing kampung-kampung utawi ing padhusunan. Tiyang sami aras-arasen utawi éwuh-aya nalika kedah nlesih dhateng prekawisipun tiyang sanès. Ing wasana, kita mboten mangertos bilih wonten *teroris* ingkang manggèn ing kampung utawi ing satengahing masyarakat kita. Awit saking punika, sepisan malih, kita kedah oncat saking kawontenan ingkang maton kanggé nindakaken pepanggihan-pepanggihan kaliyan tiyang sanès. Kanthi makaten kita saged damel étangan ngéngingi bab-bab ingkang awon ingkang mbokbilih saged kelampahan.

Wonten satunggaling pendhita putri ingkang grengseng wonten ing kagiyatan ibu-ibu PKK ing kampungipun. Ing satunggaling wekdal, nalika wonten brayat anyar ingkang ngontrak satunggaling griya ing kampungipun, bu pendhita sesarengan kaliyan ibu-ibu sanèsipun ngrembak brayat anyar punika ing salebeting kagiyatan arisan. Pirembagan kasebat resmi lan temen-temen amargi brayat anyar wau mboten naté srawung kaliyan tengga-tepalhipun. Brayat punika mboten purun srawung. Malah namung kagem sapa-aruh nalika sliringan, brayat punika mboten purun nindakaken. Brayat kasebat ugi manganggé bènten kaliyan tiyang-tiyang sanèsipun. Sareng dipun tlusur, brayat kasebat jebul dados pandhèrèkipun bebadan *teroris* misuwur.

Wohing pirembagan rapat kasebat inggih punika bilih saben ibu-ibu arisan kedah sapa-aruh dhateng brayat punika kanthi sumanak ing pundi-pundia papan ibu-ibu punika pinanggih kaliyan brayat wau (ing wandé, ing margi, lsp.). Punapa ingkang dipun sarujuki sesarengan ing rapat kasebat dipun tindakaken

déning ibu-ibu kaliyan brayat anyar wau (kalebet kaliyan anak-anakipun brayat anyar punika). Sinaosa bryata anyar kasebat wiwitanipun ngrèwès sarta mboten purun males sapa-aruhipun para ibu, éwa semanten ibu-ibu wau mboten nglokro. Dangu-dangu, brayat anyar kasebat luluh. Ingkang garwa ingkang suwau ngagem tutup rai (*bercadar*) dangu-dangu piyambakipun mbikak tutup-rainipun. Anak-anakipun ingkang sekawit dipun awisi dolanan kaliyan anak-anak sanèsipun sarta asring kanthi sesidheman dolanan kaliyan anak-anak ing kampung kasebat, wusananipun dipun paringi palilah déning tiyang sepuhipun. Anak-anak punika wusananipun ugi tumut sekolah ing sekolah umum, mboten malih ing pondhok pesantrèn ingkang keras (*radikal*).

Para sadhèrèk ingkang dipun tresnani saha sami tresna dhumateng Gusti Yésus Kristus, Saking carios kasebat, sepisan malih kita dipun émutaken saiba éndahipun déné kasaénanipun Gusti Allah saged kita raosaken lumantar pepanggihan kaliyan tiyang sanès. Lumantar pepanggihan, kita ugi saged dados gampil tanggap dhateng kabetahan-kabetahanipun masyarakat kita ingkang prelu dipun udhari sesarengan murih kababaring gesangipun masyarakat saya saé, adil, tuwin kacekapan. Kita dipun émutaken bilih wonten kathah pakèweting gesang bebrayan ingkang temtu kita ayahi sesarengan. Punika timbalan kita ingkang nyata ing jagad punika.

Minangka bangsa Indonesia, kita sami caos sokur bilih kasaénanipun Gusti Allah ugi kababar lumantar rawuhipun tiyang-tiyang saking mawarni-warni asal-usul *suku/etnis*, agami, lan golongan ing geangipun bangsa kita. Kawontenan manéka-warni punika sih-rahmat. Lumantar kawontenan manéka-warni kasebat kita saged sinau kasaénan saking tiyang satunggal dhateng tiyang sanèsipun. Kita saged kabereg nandukaken

kasaénan tuwin ngindhakaken kasaénaning gesang kita. Kanthi makaten bangsa kita ugi badhé saya majeng. Sadaya punika saged kababar menawi kawontenan ingkang manéka-warni punika dipun kemunah kanthi prayogi. Salah satunggaling caranipun lumantar pepanggihan-pepanggihan ingkang ndamel gamblang kados ingkang wiwit kalawau sampun kita pirengaken.

Kita yakin lan pitados bilih samangsa kita èstu-èstu ngraosaken kasaénan-kasaénanipun Gusti Allah ingkang manéka-warni makaten, kita badhé saged suméndhé dhateng Gusti Allah. Kita pitados bilih Gusti Allah Maha-tresna. Sadaya kasaénanipun punika dados cihna ingkang ndadosaken kita mboten mangu-mangu malih gesang kanthi suméndhé dhateng kasaénanipun Gusti Allah sarta sengkut makarya ing jagat punika. Amin.

[chrr-den]

**Khotbah Sumengkanipun
Gusti Yésus dhateng ing Swarga**

Kemis, 30 Mei 2019

Waosan Kitab Suci

Waosan I: Lelakoné Para Rasul 1: 6-11

Tanggapan: Jabur Masmur 47

Waosan II: Éfesus 1 :15-23

Injil: Lukas 24: 44-53

**DADOS
SEKSNIPUN
GUSTI ALLAH**

KHOTBAH JANGKEP

Dados Seksinipun Gusti Allah

(Menawi alternatif utawi pilihan kagiyatan sadèrèngipun ibadah saget katindakaken – mirsanana liturgi sumengkanipun Gusti Yésus dhateng ing swarga – mila khotbah saged kaladosaken cèples kaliyan ingkang wonten ing bahan punika. Menawi mboten saget, tumindakipun ngeculaken balon saged dipun gambaraken lumantar gambar utawi video)

Punapa ingkang kita tindakaken sadèrèngipun ibadah kalawau mbiyantu kita ngraosaken malih kadospundi lelampahanipun nalika para murid tumenga ing langit, ngawasaken ngawasaken Gusti Yésus sumengka dhateng swarga. Gusti Yésus nilaraken para murid kanthi satunggaling bebahan supados para murid dados seksnipun Gusti Allah. Dados seksnipun Gusti Allah tumrap pangurbananipun Sang Kristus ingkang mbekta pawartos pangapuntening dosanipun manungsa. Para murid ingkang sami kaéraman dhateng lelampahan sumengkanipun Gusti punika kaémutaken bilih kaluhuranipun Gusti Yésus punika badhé

dipun sipati malih déning para murid bénjing samangsa Gusti Yésus rawuh malih.

Wekdal punika kita gesang wonten ing mangsa antawisipun kaluhuranipun Gusti Yésus ingkang sapisan ing sumengkanipun Gusti Yésus dhateng swarga kaliyan kaluhuranipun Gusti Yésus Kristus ingkang kaping kalih lumantar lelampahan rawuhipun Gusti Yésus ing méga kanggé ngakhimi sadaya titah. Ing mangsa punika, ing wekdal samangké, kita sami gesang kanthi bebahan kanggé dados seksi-seksinipun Gusti Allah.

Waosan Kitab Suci kita dinten punika nélakaken bab-bab wigatos tumrap pengalamaning iman kita:

1. Kaluhuranipun Gusti Yésus Kristus.

Kaluhuranipun Gusti Yésus Kristus ingkang katingal inggih punika Gusti Yésus kasengkakaken dhateng langit sesarengan kaliyan méga ingkang nglimputi Panjenenganipun. Ananging pangandikanipun Gusti Yésus ngémutaken kita bilih kaluhuranipun Gusti Yésus mboten dumunung ing lelampahan sumengkanipun Gusti Yésus punika, ananging dumunung ing lampahing kasetyan, kasangsaran, sarta pangorbanan, saweg lajeng lelampahan wungu tuwin sumengkanipun Gusti Yésus Kristus. Dados, menawi Sang Kristus dedalem wonten ing gesang kita, mila kita saweg nggesangaken wigatosing kaluhuranipun punika. Kaluhuran kita mboten dumunung ing kaéramanipun tiyang mirsani kalairaning gesang kita. Kaluhuran mboten dumunung ing papan kita ingkang pinanggih ing sanginggiling kawontenan limrahipun tiyang sanès. Kaluhuran kita mboten dumunung wonten ing ‘kasucèn’ ingkang ketingal ‘nglimputi’ gesang kita.

Menawi kita naker kaluhuran kanthi: éramipun utawi gumunipun tiyang nyawang kita, papaning gesang ing sanginggiling limrahipun

tiyang sanès, saha ketingal ‘suci’, mila kita badhé nguber prakawis punika wau kanthi margi lan cara ingkang klèntu. Éramipun tiyang pancèn saged dipun gayuh kanthi nggadhahi bandha. Ananging punika mujudaken cara ingkang lepat. Makaten ugi papaning gesang kita ing sanginggiling limrahipun tiyang saged dipun gayuh kanthi cara nindakaken besel kanggé nggayuh kalenggahan. Gesang ingkang ketingal ‘suci’ saged dipun gayuh kanthi tandang tanduking gesang ingkang semuci-suci utawi munapé, kebak ing patrap mboten sanyatanipun. Punika bab-bab ingkang mboten dipun karsakaken Gusti Allah. Sayektosipun, kaluhuraning gesang mboten dumunung wonten ing bab-bab kalawau punika.

Pangandikanipun Gusti nélakaken bilih kaluhuran dumunung wonten ing kesanggemaning dhiri kanggé setya ing margi ingkang dipun kersakaken déning Gusti. Kaluhuran dumunung wonten ing kesanggeman kanggé setya nindakaken karsanipun Gusti Allah ing gesang padintenan kita. Kaluhuran dumunung ing kesanggeman wonten ing margi pangorbanan kanggé rawuhipun tentrem rahayu kanggé gesangipun manungsa. Kanthi gegebenganing manah ingkang makaten punika mila sejatosipun kita saweg lumampah ing margining kaluhuran ingkang dipun karsakaken déning Gusti.

2. Timbalan dados Seksinipun Gusti Allah.

Kita minangka pasamuwan ingkang gesang ing antawisipun kaluhuranipun Gusti Yésus nalika Sumengkanipun sarta kaluhuranipun Gusti Yésus ingkang badhé rawuh malih, kaparingan bebahan kanggé dados seksinipun Gusti Allah. Seksinipun Gusti Allah punika tiyang ingkang nélakaken kaluhuranipun Gusti Allah kanthi gegebenganing gesang ingkang kebak kasetyan lan gesang ing salebetipun kasetyan dhateng karsanipun Gusti Allah. Dados seksinipun Gusti Allah saged katindakaken kanthi èstu-èstu rawuh wonten ing sakiwa-tengening gesang. *Konteks* utawi sakiwa-tengening gesang ing

Indonesia punika kasunyatan ingkang manéka-warni dalah anggènipun nyawiji katalesaken ing Pancasila tuwin UUD '45. Cara gesang ingkang njagi Pancasila dalah UUD '45 mujudaken salah satunggaling pérangan wonten timbalan dados seksinipun Gusti Allah ing *konteks* Indonesia.

Cara sanès wonten ing pangudi dados seksinipun Gusti Allah inggih punika kanthi kabikaking dhiri, kesanggemaning dhiri kanggé ngulungaken asta minangka tenger ing anggènipun praduli kanggé sesami. Ing ngriki, prakawis ingkang wigatos namung prasaja inggih punika ngulungaken asta minangka tandha-yektining anggènipun praduli, anggènipun praduli ingkang ndhatengaken tentrem-rahayu. Prakawis punika saget kita pirsani saking *video* punika:

https://www.youtube.com/watch?v=9yISB_UbG4g.

3. Rumaosing manah bilih sadaya bebahan minangka seksi punika karana panguwaosipun Gusti.

Bab wigatos ingkang kedah dipun rumaosi déning kita sadaya minangka warganing pasamuwan inggih punika rumaosing manah bilih bebahan timbalan minangka seksinipun Gusti Allah makaten mboten naté saged kita tindakaken kanthi kakiyatan kita piyambak. Gusti Yésus mrasetyakaken panguwaos sarta Pangreksanipun. Prasetya utawi prajanji punika ingkang badhé nyembadani kita dados seksinipun Gusti Allah. Pérangan ingkang prelu kita lampahi inggih punika kasetyan kanggé pitados dhumateng Panjenenganipun. Kasetyan ngantos pungkasan, lan ing kasetyan punika Gusti Allah makarya lumantar lan ing salebeting gesang kita. Dados seksinipun Gusti Allah wonten ing kasetyan saget kita pirsani wonten *video* punika:

<https://www.youtube.com/watch?v=qeceKPufFOc>

Makaten pengalamaning gesang lan iman kita, ingkang kita raosaken ing pahargyaning ibadah sumengkanipun Gusti Yésus

Kristus. Kita dipun timbali kanggé dados seksinipun Gusti Allah kanthi cara: gesang ing salebetipun kaluhuran kados ingkang dipun karsakaken déning Gusti Allah, kesanggemaning ngulungaken asta kanggé praduli dhateng gesang, lan kasetyan ing salebetipun iman kita dhateng Panjenenganipun. Gusti Yésus mberkahi.

Amin.

[sdy-den]

**Khotbah
Minggu Paska VII**

Minggu, 2 Juni 2019

Waosan Kitab Suci:

Waosan I: Lelakoné Para Rasul 16:16-34

Tanggapan: Jabur Masmur 97

Waosan II: Wahyu 22:12-14, 16-17, 20-21

Injil: Yohanes 17:20-26

**KATUNGGILAKEN
DÉNING ALLAH
SANG RAMA
INGKANG ADIL
LAN ASIH-MIRMA**

KHOTBAH JANGKEP

**Katunggilaken déning Allah Sang Rama ingkang Adil
tuwin Asih-mirma**

Para sadhèrèk ingkang dipun tresnani Gusti,
Punapa panjenengan naté ngraosaken kawontenaning margi ingkang kandheg mboten saged dipun langkungi? Kandheging margi ndamel tiyang kathah sayah lan gampil muring. Punapa malih ing wekdal kita kesesa. Salah satunggaling kanca nyariosaken kadospundi ngraosaken kawontenan margi ingkang kandheg ing margi ingkang dipun langkungi. Piyambakipun remen nggatosaken seratan-seratan ing *bak* utawi kothak ageng kanggé mbekta barang wonten ing prahoto/trek. Samangké punika kathah seratan ingkang lucu, gadhah daya pangripta, tuwin nyata sanget. mBokmenawi panjenengan ugi kagungan pengalaman ingkang sami gegayutan kaliyan pengalaman punika? (*Palados Sabda saged nyuwun dhateng salah satunggaling warga pasamuwan nglairaken pengalamanipun*). Wonten satunggaling tiyang ingkang naté ngintun kabar ing *instagram*-ipun salah satunggaling seratan ing *bak* prahoto/trek kanthi ukara makaten, ”*Kawan, seribu teman kurang, satu musuh:*

gawé ora bisa turu! Isih seneng musuhan? Ayo kekancan waé....”
(katambah gambar *emoticon* tiyang mèsèm: ☺).

Piweling ing *bak* prahoto/trek punika: ayo kekancan waé
Memengsahan mboten ngremenaken. Andamel mboten gampil tilem, sisah badhé nindakaken kagiyatan. Memitran ingkang dipun tindakaken kanthi jujur tuwin badhé dados pasedhèrèkan ingkang raket. Kanthi pasedhèrèan, kita tansah ngupadi bab-bab ingkang saé, ingkang ndhatengaken kabingahan. Wonten ing pasedhèrèkan, kita mbudidaya kanggé nampi sesami kanthi prayogi. Lumantar pasedhèrèkan, kita ngupadi nyawijining tiyang satunggal kaliyan tiyang sanèsipun.

Wonten ing Minggu Paska VII punika kita mirsani kadospundi pasedhèrèkan antawisipun Paulus, Silas, sarta pasamuwan ing kitha Filipi. Minangka “sadhèrèk sepuh”, Paulus rawuh ing kitha Filipi kanggé ngamping-ampingi lan nyantosakaken pasamuwan Filipi. Rawuhipun Paulus lan Silas ing Filipi mbekta daya pangaribawa ageng amargi panjenenganipun damel rowanipun pasedhèrèkan kaliyan tiyang kathah. Tiyang èstri ingkang nggadahi roh tenung ngawontenaken sesambetan pasedhèrèkan ing Sang Kristus sasampunipun piyambakipun ngraosaken pepanggihan kaliyan Paulus lan Silas. Pangarsaning pakunjaran sarta brayatipun ugi ngraosaken éndahing gesang ing salabeting pasedhèrèkan kaliyan Paulus lan Silas. Paulus lan Silas mboten gadhah pepénginan males piawon dhateng pangarsaning pakunjaran ingkang saweg nindakaken jejibahanipun nglebetaken Paulus lan Silas dhateng pakunjaran. Paulus lan Silas mboten mbédak-mbédakaken malih pundi ingkang nresnani lan pundi ingkang mengsahi dhateng gesangipun. Saking carios punika, ketinggal bilih grengsenging pasedhèrèkan nuwuhaken manunggaling gesang wonten ing gesang sesarengan.

Gesang ing salebeting katresnaning pasedhèrèkan ingkang nunggilaken gesang wonten ing pandonganipun Gusti Yésus kadosdéné ingkang kita waos wonten ing pérangan pungkasan ing Injil Yohanes 17. Sadèrèngipun kita ngrembak pérangan punika, prayogi menawi kita nyinau kados punapa adegipun Gusti Yésus lan para murid ing antawisipun tiyang kathah? Injil Yohanes nyathet bilih jagat nglawan dhateng Gusti Yésus lan Pakaryanipun. Ngèngeti wontenipun panglawan punika mboten nggumunaken menawi murid-muridipun dipun tandhingaken ugi kaliyan jagat. Ing pandonganipun Gusti Yésus ing Injil Yohanes 17, kita manggihaken prasetyanipun Gusti Yésus kanggé nyantosakaken murid-murid-Ipun ingkang dipun sengiti déning jagat:

1. Para murid mboten saking donya, sami kadosdéné Gusti Yésus ugi mboten saking donya punika. (Yohaness 17: 14, 16).
2. Amargi mboten saking donya punika, para murid béda kaliyan donya punika (Yohanes 17: 19). Bèntenipun, para murid sinucèkaken ing kayektosan.
3. Sanadyan para murid mboten saking donya, Gusti Yésus mboten mundhut para murid punika saking jagat, ananging ngutus para murid dhateng jagat kadosdéné Gusti Yésus kautus déning Sang Rama kanggé mbabar katresnanipun Guti Allah ing jagat punika (Yohanes 17: 18).
4. Ancasing anggènipun para murid kautus supados jagat mangertos lan pitados dhateng Gusti Allah lan Gusti Yésus (Yohanes 17: 21, 23).

Supados jagat mangertos lan pitados, para murid kedah ngecakaken imanipun langkung rumiyin. Para murid kedah mangertos lan pitados. Supados para murid mangertos lan pitados, wonten ing pandonganipun, Gusti Yésus nyuwun supados gesangipun para murid dipun lampahi kanthi manunggil ing salebeting

patunggilaning katresnanipun Sang Rama. Punapa sababipun? Sababipun daya pangaribawaning jagat ingkang kiyat saged ndamel para murid mboten wanuh Sang Rama. Mangka Sang Rama punika Gusti Allah ingkang Adil.

Para sadhèrèk ingkang dipun tresnani Gusti Yésus, Wonten ing Yohanes 17: 25, Gusti Yésus ngandika: ‘Dhuh Rama ingkang adil,’. Kaadilanipun Gusti Allah punika prakawis ingkang wigatos sanget. Panjenenganipun punika hakim ingkang badhé ngadili kanthi kaadilan. Punapa kaadilanipun Gusti Allah punika sami kaliyan kaadilan manut *konsep* utawi pangangen-angenipun manungsa? Pangangen-angen bab kaadilan (*dikaïosunê*) ngewrat pamanggih bilih Gusti Allah mboten mbédak-mbédakaken tiyang. Kanggé tiyang Yahudi ing sakiwa-tengenipun Gusti Yésus, pangertosan punika angèl sanget katampi amargi tiyang-tiyang Yahudi yakin bilih bangsa Israèl punika bangsa pinilih ingkang dipun tresnani Gusti. Pangertosan punika nglairaken *sikap èksklusif* utawi raosing manah ingkang misah saking pasrawungan. Umat Israèl rumaos langkung unggul saking antawisipun bangsa-bangsa sakjawining bangsa Israèl.

Nalikanipun Gusti Yésus ngonjukaken pandonganipun supados umat dados satunggal ing salebetipun kaadilan tuwin katresnanipun Allah Sang Rama, Gusti Yésus wonten ing tengah-tengahipun para murid ingkang nggadhahi pamanggih sami kaliyan tiyang-tiyang Yahudi. Menggah pamanggihipun para murid minangka tiyang Yahudi taksih tumèmplèk ing gesangipun sinaosa para murid sampun dados sekabatipun Gusti Yésus. Wonten ing pandonganipun, Gusti Yésus nyuwun supados sadaya singgetan ing antawisipun manungsa adhedhasar punapa kémawon kedah dipun éwahi. Pangangen-angening kaadilan mboten manut ukuranipun manungsa (mripat winales mripat, untu winales untu), ananging manut kaadilanipun Allah inggih punika, kaadilan ingkang winengku déning katresnan. Kaadilan ingkang

winengku katresnan badhé nunggilaken umat kaliyan Gusti Allah sarta kaliyan sesaminipun. Kanthi makaten, saben tiyang ingkang badhé nyawang sadaya tiyang minangka pribadi ingkang aji. Sadaya tiyang samidéné ngajèni satunggal lan sanèsipun.

Kaadilan ingkang dipun wengku déning katresnanipun Gusti Allah punika saget kita raos-raosaken ngantos lebet kanthi nggatosaken prasetyanipun Paul Tillich. Manut Paul Tillich, wewaton anggènipun ngormati ingkang dados padatan limrah sarta dhateng ingkang sababag dumunung ing pangaken bilih saben tiyang sanès punika minangka satunggaling pribadi, ingkang wusananipun dados satunggaling panyuwunan tumrap kaadilan, lan kaadilan punika pratandhaning katresnan. Kaadilan kalebetaken dhateng katresnan menawi pangaken tumrap tiyang sanès minangka pribadi mboten dipun dalaken, ananging dipun lebetaken. Wonten ing prakawis punika katresnan dados wewatoning ala-becikipun tumindak ingkang nemtokaken sanget, ingkang nyakup kaadilan lan mbabaraken kaadilan punika ing wekdal ingkang sami.

Kanthi makaten, nalika Gusti Yésus ngandika: "... Punapadéné asma Paduka sampun Kawula sumerepaken dhateng tiyang-tiyang punika sarta inggih badhé Kawula sumerepaken, supados katresnan ingkang Paduka paringaken dhateng Kawula punika wonten ing tiyang-tiyang punika, sarta Kawula inggih wonten ing tiyang-tiyang punika." (Yohanes 17: 26), prakawis punika ngewrat makna: umat ingkang dipun tunggilaken déning Gusti Yésus kaliyan Sang Rama ingkang Adil saha Asih-mirma punika umat ingkang dipun timbali supados nélakaken kaadilan manut karsanipun Sang Rama tuwin nélakaken katresnanipun Gusti Allah ingkang mboten wonten watesipun kanggé sesaminipun manungsa.

Para sadhèrèk Saudara yang dikasihi Tuhan,
Pilihan présidhèn ingkang sampun kelampahan sawetawis wekdal, sampun ndadosaken bangsa Indonesia sigar dados kalih. Wonten kalih golongan (nalika khotbah punika karacik, golongan punika *cebongers* lan *kampreters*). Pepecahan punika sanget mrihatosaken. Saben péhak nganggep dhirinipun ingkang leres lan ébat piyambak. Wekdal punika pemilu sampun purna. Kanthi purnaning ‘pista’ utawi ‘riyaya’ punika, kita nindakaken ‘resik-resik’ ngresiki rereget saparipurnaning pista. Supados padamelan sesarengan punika dados rampung kanthi saé, gotong-royom mujudaken éguh-pratikel saé piyambak. Ing salebeting gotong-royom mboten wonten malih péhak mitra lan mengsah. Sadaya mitra ingkang sababag kanggé maujuding sadaya pangajeng-ajeng. Pandonganipun Gusti Yésus supados umat dados satunggal temtu mustajab utawi mandi sanget. Supados mustajabipun èstu-èstu karaos déning umat, prayogi maujudaken sadaya iining pandonganipun Gusti Yésus kados ingkang dipun karsakaken ing Yohanes 17. Kanthi nyebat Sang Rama ingkang Adil punika Sang Rama ingkang Asih-mirma, Gusti Yésus nélakaken dhateng kita supados tumut ing salebeting kaadilanipun Sang Rama. Kaadilan ingkang mboten mbédak-mbédakaken, kaadilan ingkang winengku déning asih-mirma.

Dinten punika, sasampun mirengaken pangandikanipun Gusti, punapa kita samekta kanggé mboten mbédak-mbédakaken malih dhateng sesamining tiyang tunggil bangsa, sesamining umatipun Allah saking pundi kémawon asal-usulipun?

Wilujeng ndhèrèk tindakipun Sang Rama ingkang Adil lan Asih-darma. Amin.

[wsn-den]

Khotbah Minggu
Riyaya Péntakosta
Minggu, 9 Juni 2019

Waosan Kitab Suci

Waosan I: Purwaning Dumadi 11: 1-9
 Tanggapan: Jabur Masmur 104: 24-35
 Waosan II: Lelakoné Para Rasul 2:1-21
 Injil: Yohanes 14:8-17, 25-27

**PAKARYANIPUN
 SANG ROH SUCI
 ING PAPAN
 PASRAWUNGAN-
 IPUN TIYANG
 KATHAH**

KHOTBAH JANGKEP

**Pakaryanipun Sang Roh Suci ing Papan
 Pasrawunganipun Tiyang Kathah**

Kita sadaya èstu-èstu mangertos, bilih panguwaosipun Sang Roh Suci mboten saged dipun endhegaken. Kitab Suci kanthi gamblang nedahaken prakawis punika. Ugi lampahing Péntakosta punika satunggaling lelampahan ingkang mboten kanyana déning nalaripun manungsa. Kadospundi sagedipun tiyang-tiyang Galiléa ingkang kaanggep bodho saged ngendikan mawi basa ingkang saged dipun mangertosi déning tiyang-tiyang ingkang mirengaken? Prakawis punika kalampahan amargi pakaryanipun Sang Roh Suci mboten saged dipun watesi!

Émanipun, pangertosan ngengingi panguwaosipun Roh Suci ingkang mboten saged dipun watesi namung kèndel wonten ing pangertosan kémawon. Kanyataning gesang masamuwan asring ndamel kita nyandhet pakaryanipun Sang Ruci namung wonten ing sakupenging témbok gréja kémawon. Malah wonten tiyang ingkang wantun ngandika pikantuk wisikan Roh kanggé

tumindakipun. Kados-kados namung tiyang kasebat ingkang pikantuk wisikan Roh, sanèsipun mboten.

Susan B. Anthony, satunggaling tiyang ingkang mepeng njejegaken hak-hakipun wanita ing Amerika Serikat, naté maringi tanggapan sesambetan kaliyan tata gesanging agami. Pangandikanipun, “Kula mboten pitados wonten tiyang ingkang rumaos mangertos punapa ingkang dipun kersakaken Gusti Allah supados katindakaken ing gesangipun, awit kula pitados bilih punapa ingkang dipun kersakaken déning Gusti Allah punika sajatosipun pepénginaning gesangipun piyambak.” Punapa ingkang dipun ngandikakaken Anthony asring ngener dhateng tumindak ingkang katindakaken satunggaling tiyang atas-namining karsanipun Gusti Allah, utawi ingkang langkung limraha karana kaanggep pinangkanipun saking pamberegipun Sang Roh Suci. Kanggénipun Anthony, tiyang ingkang kados makaten wau punika tiyang ingkang nyencang Sang Roh Suci ing salebeting kawontenan ingkang ngutamèkaken dhiri pribadinipun. Tiyang ingkang kados makaten punika ingkang njalari pakaryanipun Sang Roh Suci mboten saged tuwuh sarta ngunthet kamulyaning Allah. Tiyang-tiyang punika kalebet tiyang ingkang nggegesang gregeting rumaos mimpang (*triumfalistik*) utawi rumaos unggul, ingkang mapanaken diri “langkung inggil” saking sadaya tiyang. Grengseng punika ngasilaken tumindaking gesang agami ingkang misah saking pasrawungan (*eksklusif*), rumaos bilih namung dhirinipun lan golonganipun ingkang dipun berkahi déning Gusti.

Gusti Allah mboten rena dhateng raosing manah ingkang misah saking pasrawungan. Waosan Kitab Suci kapisan dinten punika ngéngingi tumindaking mbanun menara Babil, nedahaken prakawis punika. Kasebataken wonten ing Kitab Suci bilih manungsa tunggal basa lan tunggal tembung (PD 11: 1). Kanthi tunggal basa, manungsa ngempal ing Sinear, nami kina tumrap

kitha Babil. Tiyang-tiyang ingkang manggèn ing ngrika gadhah rancangan ngedegaken kitha kanthi menara ingkang pucakipun sundhul langit. Ingkang nengsemaken, proyèk ageng utawi rancangan pakaryan ageng ingkang karampunganipun katemtokaken maton punika mboten pikantuk palilah saking Gusti Allah. Sarta mboten kasebataken kanthi gamblang punapa ingkang dados kawratanipun Gusti Allah tumrap proyèk ageng punika.

Kita saget ngandika bilih mboten sarujukipun Gusti Allah mboten wonten ing tumindaking mbangun proyèk ageng, ananging langkung dipun sebabaken déning raosing manah misah saking pasrawunganipun manungsa. Raosing manah misah saking pasrawungan punika katingal ing ukara: “Payo padha yasa kutha, nganggo menara kang pucaké sundhul langit, supaya jeneng kita dadi misuwur lan kita aja nganti pating slebar ana ing salumahé bumi.” (PD 11: 4). Ngudi nami supados kondhang utawi ngudi nami kita dados misuwur nélakaken bilih tiyang-tiyang ing Babil wau saweg ngupadi kanggé ndadosaken dhirinipun minangka underaning utawi pusating gesang, sanès Gusti Allah. Lumantar anggènipun ngudi mbangun punika tiyang-tiyang wau mapanaken dhiri minangka golonganipun umat ingkang misah saking golonganing umat sanèsipun utawi golonganing umat ingkang mligi, ingkang dados cirining raosing batos batos misah saking pasrawungan. Adhedhasar pangangen-angenipun tiyang-tiyang wau, Gusti Allah ndadosaken morat-marit rancanganing manungsa kanthi ngisruhaken basanipun manungsa. Saking ngriku tuwuh tembung Babil (saking tembung *Babal*), ingkang ateges “ngisruhaké”. Lumantar lelampahan menara Babil kita nyathet bilih pepénginan misah saking pasrawungan punika raosing batos ingkang mboten dipun renani déning Gusti Allah.

Salajengipun, raosing batos punapa ingkang dipun renani déning Gusti Allah? Raosing batos ingkang kosok-wangsulipun. Raosing batos *inklusif* raosing batos ingkang ngetang tiyang sanès,

ingkang ngrengkuh sadaya tiyang kanggé ngupadi sesarengan mbangun tentrem-rahayu, *shalom*, kanggé sadaya tiyang. Lelampahan Péntakosta ing Lelakoné Para Rasul 2 kanthi cetha nélakaken prakawis punika. Lelampahan Péntakosta punika lelampahan ing pundi Gusti Allah andamel ajur-mumuripun grengsenging pepénginan misah saking pasrawungan ingkang nguwaosi umat manungsa. Lumantar karawuhanipun Sang Roh Suci, Gusti Allah mbangun “lantaraning basa” supados béda-bédaning kawontenan ingkang pinanggih saged dipun gathukaken. Kitab Suci nyerat: “Kepriyé déné kita dhéwé-dhéwé padha krungu anggoné guneman nganggo basa kita dhéwé, yaiku basa kang kita anggo ana ing nagara asal kita:” (PR 2: 8). Ananging Sang Roh Suci nyagetaken sadaya prakawis punika kelampahan!

Kanthi lantaran basa punika, umat manungsa tinimbalan supados kanthi sesarengan mbangun gesang ingkang kebak tentrem-rahayu. Tumindak sesarengan mbangun punika katindakaken wonten ing papan-pasrawunganipun tiyang kathah, papanipun gesang sesarengan kanggé andum pangajeng-ajeng nggayuh mangsa ingkang badhé dhateng ingkang kebak ing kawontenan tentrem-rahayu. Hannah Arendt, ahli-pikir misuwur punika, nélakaken bilih papan-pasrawunganipun tiyang kathah punika papan kanggé ngetingalaken gesang (*space appearance*) ing pundi tiyang saged sami sesrawungan kanthi pangandikan (*speech*) sarta tumindak (*action*). Ing Indonesia papan-pasrawunganipun tiyang kathah punika saged kawastanan RT, RW, Kalurahan, lsp. Ing papan-pasrawunganipun tiyang kathah punika, sadaya warganing masyarakat – kalebet gréja/pasamuwan lan tiyang-tiyang Kristen – kedah tumut tumandang kanthi rumaos sababag, tumut awor, lan kadhasaraken ing pétanganing nalar kanggé gesang sesarengan ingkang kebak tentrem-rahayu. Ing papan punika, gréja utawi pasamuwan lan tiyang-tiyang Kristen kanthi adreng tumut tumandang kanggé

nganyaraken gesang. Ing papan-pasrawunganipun tiyang kathah punika pakaryanipun Sang Roh Suci ketingal lumantar “lantaraning basa” ingkang nunggilaken kita ing enering sedya ingkang sami: mbangun tentrem-rahayu, *shalom*, kanggé sadaya titah.

Kanthi makaten, pasamuwan ingkang kasawaban déning Roh Suci punika pasamuwan ingkang samekta ngrengkuh sadaya tiyang. Ing basa Afrika raosing manah ingkang ngrengkuh sadaya tiyang punika katelah ing tembung *ubuntu*. Desmond Tutu nerangaken bilih *ubuntu* punika hakékatipun satunggaling tiyang ingkang gesang ing salebetipun sesambetan ingkang samidéné gumantung satunggal kaliyan sanèsipun. Rumaosing manah kita ingkang makaten punika ndamel kita mbudidaya ngrengkuh sadaya tiyang. Tutu ngandika, “Nalika panjenengan kagungan *ubuntu*, panjenengan ngrengkuh tiyang sanès. Panjenengan ambek-welasan tuwin welas-asih. Menawi jagat nggadahi grengseng *ubuntu*, kita mboten badhé tumanduk ing peprangan. Kita mboten badhé nggadahi kawontenan ingkang njomplang sanget antawisipun ingkang sugih kaliyan ingkang mlarat. Panjenengan kaparingan kalubéran supados nyekapi kekuranganipun tiyang sanès. Panjenengan kaparingan kakiyatan supados panjenengan saget mbiyantu tiyang ingkang ringkih, kadosdéné satunggaling biyung utawi bapa mbiyantu anak-anakipun. Punika ingkang dados pangajeng-ajengipun Gusti Allah.”

Grengsenging Péntakosta punika grengseng nganyaraken gesang sesarengan. Grengseng ingkang nunggilaken kawontenan kita ingkang béda-béda kanggé gesang ingkang kebak tentrem-rahayu. Punika sababipun Gusti Yésus janji nyagahi ndhatengaken punapa ingkang *Parakletos*, juru pitulung lan panglipur. Bab janji punika, asring kita rumaos menawi pangandikanipun Gusti Yésus punika glagatipun namung kanggé tiyang-tiyang ingkang misah saking pasrawungan. Gusti Yésus ngandika “Kowé padha daktinggali tentrem-rahayu. Tentrem-

rahayuku dakwènèhaké marang kowé, lan apa kang dakwènèhaké iku ora kaya pawèwèhé jagat marang kowé.“ (Yoh. 14: 27). Ukara: “..... dakwènèhaké marang kowé, lan apa kang dakwènèhaké iku ora kaya pawèwèhé jagat“ punapa mboten katujokaken kanggé kita supados kita nuwuhaken raosing manah ingkang misah saking pasrawungan. Kanggé nerangaken bab punika, temtu kémawon kita kedah ngandika bilih Injil (sarta salimrahipun Kitab Suci) kaserat kanggé golonganipun tiyang-tiyang ingkang dados pandhèrèkipun Sang Kristus ingkang saweg kapetek déning pepalang lan panganiaya. Mila temtu kémawon wonten pethikan saking Kitab Suci ingkang glagatipun mbélani tiyang ingkang misah saking pasrawungan punika kanggé ngiyataken para murid. pethikan saking Kitab Suci ingkang makaten dados wigatos. Éwasemanten, kita prelu mirsani prakawis punika kanthi langkung jembar. Inggh punika bilih Sang Roh Suci ugi mberek para murid medal saking sekécaning dhiri kanggé makarya ing satengahing jagat. Injil nyathet bilih salah satunggaling jejibahanipun Sang Roh Suci punika “... iku bakal ngyakinaké jagat bab dosa, bab kayektèn, lan bab pangadilan;“ (Yoh. 16: 8). Pangandikanipun Gusti Yésus punika kaucapaken ing salebeting kawontenan ngiyataken para murid ngantos para murid saget makarya ing satengahing jagat. Bab punika, Jean Vanier nyerat makaten:

Roh ”Juru Pitulung” maringi kakiyatan lan katresnan énggal dhateng kita
 kanggé nindakaken pakaryan-pakaryanipun Gusti Allah;
 kanggé nindakaken bab-bab ingkang ketingalipun mboten saget kita lampahi
 kanthi kakiyatan kita piyambak:
 kanggé nresnani tiyang-tiyang ingkang sampun
 katemtokaken,
 kanggé ngapunteni mengsah,
 kanggé dados mitra tumrap tiyang-tiyang ingkang
 bènten,

kanggé tinarbuka dhateng tiyang-tiyang ingkang
kagungan corak pamawas saha corak panyamutdamel
ingkang béda.

Grengsenging Péntakosta punika grengseng ngrengkuh,
nresnani, ngapunteni, memitran, lan tinarbuka dhateng sadaya
tiyang. Grengseng punika ingkang prelu dipun persudi déning
pasamuwanipun Gusti sarta tiyang-tiyang Kristen ing Indonesia.
Ing tataran tangga-tepalih, RT, RW, Kalurahan, lasp. kita sinau
ngrengkuh sadaya tiyang, supados ancasipun Gusti Allah tumrap
negari ingkang kita tresnani punika kababar: tentrem rahayu
kanggé bangsa Indonesia! Gusti Allah nresnani kita.
Amin.

[asp-den]

**Khotbah
Minggu Tritunggal**

Minggu, 16 Juni 2019

Waosan Kitab Suci:

Waosan I: Wulang Bebasan 8:1-4,
22-31

Tanggapan: Jabur Masmur 8

Waosan II: Roma 5:1-5

Injil: Yohanes 16:12-15

**NGRIYAYAKAKEN
PAKARYANIPUN
ALLAH
TRITUNGGA**

KHOTBAH JANGKEP

Ngriyayakaken Pakaryanipun Allah Tritunggal

Ing satunggaling dinten, ing satunggaling pesisir wonten satunggaling laré alit ingkang ketingal saweg tumemen anggènipun ngedhuk pasitèn damel luwangan. mBoten tebih saking pesisir punika, wonten satunggaling priya lenggah sinambi menggalih santer ngéngingi Gusti Allah. Priya wau rumaos sayah anggènipun menggalih. Ing salebeting budinipun ingkang mèh kémawon pepet, mboten kajakar panyawangipun ngener dhateng laré ingkang saweg tumemen damel luwangan ing sapinggiring pesisir. Kanthi raos adreng priya wau jumangkah nyelaki pun laré alit wau sinambi tansah nggatosaken kanthi tumemen dhateng punapa ingkang saweg katindakaken laré alit wau. Priya punika keduga takèn, “Nak, apa sing lagi sira tindakaké?”, “Kula saweg damel luwangan”, “Kanggo apa luwangan iku?”, “Kula badhé mindhahi toya ing samodra dhateng luwangan ingkang kula damel punika.” Mireng aturipun pun laré alit wau, priya wau gumujeng cekakakan. Ing pungkasaning anggènipun gumujeng piyambakipun ngandika, “Kowé iki lucu banget, apa kelakon kowé bisa mindhahaké banyu ing samodra kang semono ambané

marang luwangan cilik kang sira gawé iku.“ Laré alit punika tumunten kèndel anggènipun ngedhuki pasitèn lajeng nyawang pasuryanipun priya ingkang taksih mbudidaya nyegah gumujengipun. Pun laré alit punika matur, “Samanten ugi panjenengan, ugi panjenengan lucu sanget. Punapa panjenengan saget madhahi Gusti Allah ingkang mboten winates punika ing salebetipun pikiran panjenengan ingkang winates punika?”

Para sadhèrèk, asring kita dados gumedhé nalikanipun sami ngrembag bab Gusti Allah. Kita rumaos mangertos kathah bab Gusti Allah. Malah kita wantun mbundheli bilih Gusti Allah ingkang kita mangertosi langkung inggil, langkung ngéram-éramaken, langkung leres tuwin langsung kuwaos tinimbang Gusti Allah ingkang dipun mangertosi déning tiyang sanès. Kita rumaos saget madhahi Gusti Allah ingkang agung wonten ing pikiran kita ingkang winates sanget. Kita nganggep bilih Gusti Allah Ingkang Nitahaken langit lan bumi saisènipun punika saged kita ringkes wonten pikiraning titahipun Allah. Salah satunggaling bapakipun pasamuwan ingkang asesilih Agustinus ngandika, *si comprehendis, non est Deus* ingkang jarwanipun, “Menawi panjenengan saget mangertosi, ateges punika sanès Gusti Allah“.

Gusti Allah punika wewadi. Wewadi mboten sami kaliyan prakawis ingkang ngreribedi. Prakawis ingkang ngreribeti prelu dipun udhari, ananging wewadi mboten prelu dipun rampungi. Wewadi sanès cangkriman. Cangkriman prelu dipun bedhèk, ananging wewadi mboten prelu dipun bedhèk. Wewadi punika buktining / cihnaning winatesipun pikiran kita. Wewadi nuntun kita kanggé andhap-asor ngakeni winatesing kasagedan kita kanggé mangertosi Gusti Allah kanthi sampurna.

Menawi Gusti Allah mboten saget kita mangertosi ngantos tuntas lajeng kadospundi kita saget rerembagan bab Gusti Allah?

Sinaosa Gusti Allah tebih ngungkuli saliring budi kita, ananging Panjenenganipun nyawisaken dhiri kanggé dipun tepangi manungsa. Panjenenganipun rawuh nyelaki manungsa. Panjenenganipun nélakaken Dhirinipun lumantar kathah sarana. Punika wekdal ingkang dipun paringaken Gusti Allah supados kita saget nggepok Panjenenganipun tanpa kedah ngruket Panjenenganipun.

Wulang Bebasan 8 nggambaraken Allah ingkang makarya ing jagat sarta kagem jagat saisènipun. Gusti Allah dalah Kawicaksananipun makarya sesarengan, sami-sami ngisèni lan sami-sami nyawisi papan. Gusti Allah dalah Kawicaksananipun mujudaken babaraning patunggilan ingkang supeket ananging ing wekdal ingkang sami tinarbuka lan nyawisi papan kanggé sadaya titah. Pakaryaning Allah sesarengan kaliyan kawicaksananipun punika ingkang tansah kita raosaken. Pakaryan kasebat kababar wonten ing kamisuwuripun jagat raya dalasan saisènipun. Kaéramanipun dhateng pakaryanipun Allah ingkang mboten limrah ugi dipun lairaken déning Juru Masmur. Panjenenganipun nglairaken raos éram lan raos sokur lumantar kekidungan ingkang kaginakaken tiyang sawetawis sesarengan kaliyan umat.

Keparengipun Gusti Allah kanggé nepangaken Sariranipun dhateng titahipun saya katingal kanthi gamblang lumantar pangurbananipun Gusti Yésus Kristen. Gusti Yésus Kristus, Sang Putra, maringi gesang kanggé nélakaken katresnan-Ipun dhateng sadaya titah. Sesambetan ingkang risak antawisipun Sang Rama kaliyan titah-Ipun karana dosa, karukunaken déning Sang Putra. Lumantar Sang Kristus kita kaleresaken saking dosa tuwin kauwalaken saking paukuman. Lumantar Sang Kristus sesambetan kita kaliyan Sang Rama karukunaken malih.

Para sadhèrèk, ngriyayakaken pakaryanipun Allah Tritunggal mujudaken kalimrahaning iman kita. Ing salebetipun winatesing

gesang kita, Gusti Allah nuntun lumantar Sang Roh Suci kanggé kita wanuh sarta mangertosi Panjenenganipun. Sang Roh Suci punika ingkang nyamektakaken kita kanggé samidéné nyembadani lumantar sawernining kanugrahan peparipipun Allah. Sawernining kanugrahan ingkang wonten mboten kanggé kita gumunggung lan ngasoraken tiyang sanès, ananging kanggé kita supados saged samidéné nyamektakaken kanthi tansah ngajèni dhateng kawontenan sababak.

Pakaryanipun Allah Tritunggal nuntun kita kanggé gesang ing salebeting patunggilanipun katresnan ing satengahing jagat kanthi sadaya kawontenanipun ingkang marupi-rupi. Pakaryanipun Allah Tritunggal punika ugi ingkang dados pancadan kanggé kita ngaosi ingkang béda, tinarbuka dhateng ingkang mboten limrah tuwin maringi gesang dhateng sesamining titah. Wilujeng ngriyayakaken pakaryanipun Allah Tritunggal. Allah Sang Rama, Sang Putra, tuwin Sang Roh Suci nglubèraken berkah. Amin.

[tbg-den]

BAHAN LITURGI

**Bahan ingkang sampun
kacawisaken punika
saged dipun olah
jumbuh kaliyan
kawontenan piyambak-
piyambak**

Minggu Paska VI*Minggu, 26 Mei 2019***SUMÉNDHÉ ING
KASAÉNANIPUN
GUSTI ALLAH****Katerangan :**

PS: Pelados Sabda; U: Umat/pasamuwan
Pns/Dkn: Pinisepuh/Dhiaken; L: Lèktor

Pecawisan:

- Wekdal ening.
- Maos Pawartos Pasamuwan.

NGEMPAL**Kirabing Pelados Pangibadah**

Pns/Dkn : Ing salebeting gesangipun umat manungsa ingkang sampun risak makaten, Gusti Allah tansah karsa mangun gesangipun manungsa supados dados prayogi. Makaten ugi Gusti Allah ugi karsa mangun gesangipun bangsa Indonesia. Anggènipun mangun bangsa Indonesia, Gusti Allah karsa nimbali sinten kémawon dados mitranipun Gusti Allah.

Minggu Paska kaping 6 punika wiwitaning mangsa Péntakosta, wekdal kanggé kita ngraosaken kasaénanipun Gusti Allah ingkang sampun maringaken Sang Roh Suci dhateng kita dalah bangsa Indonesia.

Kanthi nunggil ing manah, sumangga kita ngempal mare king ngarsanipun Gusti Allah ing pangibadah

Minggu Paska kaping 6 punika kanthi ngidungaken
KPJ 14: 1-3 “KULA SAMYA TETUNGGILAN”, kita
kidungaken kanthi jumeneng.

---- pasamuwan jumeneng ----

*(ing salebetipun umat jumeneng ngidungaken KPJ 14:1 - 3,
para palados pangibadah lumebet ing papan pangibadah)*

KPJ 14. KULA SAMYA TETUNGGILAN

Do=F 3/4

- 1) Kula samya tetunggilan, ngabekti mring Pangéran,
wit sinungan kacekapan wah bagas kesarasan
Reff. : Kula tansah nggunggung Gusti lan ajrih asih yekti
wit ingayom ing sihira sèstu tentrem raharja.
- 2) Kula rinoban ing begja rintén dalu tan kendhat,
ing lelampahan prasaja dalah srana mukjijad,
Reff. : Kula tansah nggunggung Gusti lan ajrih asih yekti
wit ingayom ing sihira sèstu tentrem raharja.
- 3) Kula rinimat ing Gusti srana sagunging titah,
mangsa kang silih gumanti samukawis mung éndah.
Reff. : Kula tansah nggunggung Gusti lan ajrih asih yekti
wit ingayom ing sihira sèstu tentrem raharja.

Votum

- PS : Pangibadah Minggu Paska VI punika lumampah ing
Asmanipun Allah Sang Rama, Sang Putra, lan Sang
Roh Suci.
- U : *(ngidungaken)* **Amin ... Amin ... Amin ...**

Salam

PS : Sih-rahmat lan tentrem rahayu saking Allah, Rama kita lan saking Gusti Yésus Kristus nunggila ing panjenengan (kita) sadaya!

Jemaat : **Nunggila ing panjenengan ugi!**

--- pasamuwan lenggah ---

Pambuka

Pns/Dkn : Ing pangibadah Minggu Paska kaping 6 punika kita sesarengan ngraos-raosaken jejer: **"Suméndhé ing Kasaénanipun Gusti Allah"**.

Inggih namung karana kasaénaning Gusti Allah kémawon, kita tansah kabangun, dadosa minangka pribadi, sesarengan kaliyan brayat, sesarengan kaliyan pasamuwan, punapadéné sesarengan kaliyan bangsa Indonesia. Awit saking punika, sumangga kita ngucapaken sokur awit saking kasaénanipun Gusti Allah, kanthi ngidungaken KPJ 33: 1, 4 "SWAWI TA KANCA KULA"

KPJ 33. SWAWI TA KANCA KULA

Do=D 3/4

- 1) Swawi ta kanca kula
sami memuji Allah
ing dinten puniki;
kula dipun paringi
bingah linuwih, bingah linuwih
- 4) Anggunggung kawlasané
tuwin kamirahané;
punika etuké
sakèhing peparangé,
lan bingah kula x2

Pangaken Dosa

Pns/Dkn : Minangka manungsa, asring kita rumaos bilih éwah-éwahan ingkang kelampahan ing gesang punika asiling pambudidaya kita piyambak, mboten dipun raosaken minangka kasaénanipun Gusti Allah. Makaten ugi lampahing éwah-éwahan ingkang kelampahan wonten ing sejarah bangsa Indonesia, saking bangsa ingkang dipun jajah dados bangsa ingkang mardika. Saking mèh kémawon dipun kuwaosi déning golongan ingkang sampun katetepaken kanthi *ideologi* (dhasaring pamanggih) agami A dados *Negara Kesatuan Republik Indonesia* adhedhasar Pancasila ing *Bhineka Tunggal Ika*. Saking bangsa ingkang dipun kuwasani déning pepréntahan ingkang sawenang-wenang utawi *otoriter* dados bangsa ingkang ngraosaken kamardikan lumantar *gerakan reformasi*. Ugi lelampahaning éwah-éwahan ingkang tansah lumampah ngantos wekdal samangké. Punika sadaya kalamangsanipun mboten kita raosaken lan kita akeni minangka kasaénanipun Gusti Allah. Awit saking punika, sumangga kita nyuwun pangapuraning dosa dhumateng Gusti Allah ing salebetipun pandonga.

Pns/Dkn : (*nuntun pandonga pangakening dosa*).

Pns/Dkn : Sumangga pangakening kalepatan tuwin dosa kita ugi sesarengan kita lairaken wonten ing KPJ 45: 1 – 4 “ANÈNG NGARSANÉ GUSTI”

KPJ 45. ANÈNG NGARSANÉ GUSTI

Do=D 4/4

- 1) Anèng ngarsané Gusti, binuka isining kalbu.
Sanyata najis uripku, anèng ngarsané Gusti.

- 2) Anèng ngarsané Gusti, tansah tetéla luputku.
Mung kebak lamis uripku, anèng ngarsané Gusti.
- 3) Anèng ngarsané Gusti, rumangsa ringkih lan semplah.
Reribed lan nyawa lungkrah, anèng ngarsané Gusti.
- 4) Anéng ngarsané Gusti, rinasakna gunging sihnya.
Wah lubèring katresnannya, anèng ngarsané Gusti.

--- *pasamuwan jumeneng* ---

Pawartos Sih-rahmat

PS : "Gusti Allah padha saosana kekidungan masmur, padha saosana kekidungan masmur, padha ngidunga masmur kagem ratu kita, padha ngidunga masmur! Amarga Gusti Allah iku Ratu ing salumahing bumi, padha ngidunga masmur, kidung piwulang! Gusti Allah iku ngratoni para bangsa, sarta lenggah ing dhamparé kang suci. Para panggedhéning bangsa-bangsa padha ngumpul, kang padha dadi umaté Allahé Rama Abraham. Sabab tamèng-tamènging bumi iku kagungané Gusti Allah, Panjenengané iku banget anggoné kaluhuraké." (Jabur Masmur 47: 7-10)
Makaten sih-rahmatipun Gusti Allah.

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah!**

(umat kasuwun sami jawat asta kaliyan sakiwa-tengenipun
kanthi ngucap: "Tentrem Rahayu".)

U : (ngidungaken KPJ 360: 1-4 "INDONESIA NAGRI ÉNDAH)

KPJ 360. INDONESIA NAGRI ÉNDAH

- 1) Indonesia nagri éndah, peparinging Yéhuwah;
mila kula dongakaken, mrih raharja wah tentrem.
- 2) Allah yéku kang ngayomi bangsa dalah negari;
ing sisah tanapi* bingah, mung Pangéran sinembah
- 3) Kabegjan wah kalubéran mung krana sihing Gusti
bebener lan kaadilan tansah kedah dènudi

PALADOSAN SABDA

--- pasamuwan lenggah ---

Pandonga Épiklése

PS : *(nuntun pandonga)*

U : *(ngidungaken KPJ 192: 1 ISINING KABAR
KABINGAHAN)*

KPJ 192. ISINING KABAR KABINGAHAN

Do=F 4/4

- 1) Isining kabar kabingahan winangsit ken déning Pangéran,
dadya srana paring piwulang margining kautaman.
Reff. : Dimèn tyang pitados tansah arumantos
mbangun turut Gusti, nresnani sesami

Pamaosing Kitab Suci

a. Waosan Kapisan

L 1 : *(maos waosan kapisan saking **Lelakoné Para
Rasul 16: 9-15)***

Makaten sabdanipun Gusti.

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah!**

b. Masmur Tanggapan

L 2 : *(maos Masmur tanggapan saking Jabur Masmur
67, saged kawaos gentosan kaliyan umat)*

c. Waosan Kaping Kalih

L 3 : (*maos waosan kaping kalih saking Wahyu 21:10, 22-22:5*)

Makaten sabdanipun Gusti.

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah!**

d. Waosan Injil

PS : (*maos waosan Injil saking Injil Yohanes 14:23-29*)

Makaten Injilipun Gusti Yésus Kristus manut paseksinipun Yohanes.

Ingkang rahayu inggih punika ingkang mirengaken pangandikanipun Gusti Allah sarta dipun èstokaken. Haléluya!

U: (*ngidungaken*) **Haléluya! Amin.**

Khotbah**Wekdal Ening**

Pepujèn : (*koor/vocal group/macapat/tembang menawi wonten*)

---- *pasamuwan jumeneng* ----

Pengaken Pitados Rasuli

Pns : Sumangga kita sesarengan kaliyan umatipun Allah ing wekdal kapengker, samangké, saha ing mangsa ingkang badhé dhateng, ngèngeti pangaken wonten ing baptisan manut Pangaken Pitados Rasuli kanthi ngucapaken makaten:

Pns+U : **Kula pitados ...**

---- *pasamuwan lenggah* ----

Pandongang Sapaat

PS : (*nuntun pandonga sapaat, dipun pungkasi kanthi Pandonga Rama Kawula*)

PALADOSAN PISUNGSUNG

---- *pasamuwan lenggah* ----

Pangatag Pisungsung

Pns/Dkn : Kanthi raos sokur, sumangga kita ngaturaken pisungsung ingkang sampun kita cawisaken kanthi ngèneti pangandikanipun Gusti Allah ing Jabur Masmur 30: 5 makaten,

”Padha ngidungna masmur kagem Sang Yéhuwah, hé para wong kang dikasihi, sarta padha nyaosna pamuji sokur marang asmané kang suci!”

U : (*ngaturaken pisungsung kanthi ngidungaken KPJ 184 “SOKUR AKANTHI TULUS”*)

KPJ 184 SOKUR AKANTHI TULUS

Do=A 4/4

- 1) Sokur akanthi tulus. Sokur Kang Mahasuci.
 Sokur rahmat kang agung, Panebus kita.
 Sokur akanthi tulus. Sokur Kang Mahasuci
 Sokur rahmat kang agung, Panebus kita
 Mangkya kang ringkih dadya rosa;
 kang miskin dadya sugih.
 Sihé Gusti dadya nyata, yekti.
 Mangkya kang ringkih dadya rosa;
 kang miskin dadya sugih.
 Sihé Gusti dadya nyata, sokur.

---- *pasamuwan jumeneng* ----

Pandongang Atur Pisungsung

Pns/Dkn : (*nuntun pandonga caos pisungsung*)

PANGUTUSAN LAN BERKAH

Kidung Pangutusan

U : (*ngidungaken KPJ 431: 1 – 3 "GUSTI ADHAWUH"*)

KPJ 431. GUSTI ADAWUH

Do=A 2/4

- 1) Gusti adhawuh yèn kita sami
kinèn kadya lilin kang amadhangi
supaya saben wong padhang ing ati,
wah anggluhuraké Hyang Ma suci
- 2) Saka suwarga Gusti mirsani
ngendi lilin kang bentèr lan kang mati.
Gusti ya mirsa, apa kita iki
urip kadya lilin kang madhangi.
- 3) Ing jagad kéné peteng wurahan
kebak ing dosa miwah kasusahan.
Mula payo padha nyunarké cahya
Injil peparingé Gusti kula

Pangutusan

PS : Enerna manah panjenengan dhumateng Gusti Allah.
U : **Kawula ngeneraken manah kawula
dhumateng Gusti Allah.**

PS : Dadosa seksinipun Sang Kristus!
U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah**

PS : Pinujia Gusti Allah kita!
U : **Samangké dumugi ing salami-laminipun.**

Berkah

PS : “Pangéran Yehuwah maringi berkah dhateng panjenengan (kita) lan ngayomi panjenengan (kita); Pangéran Yéhuwah nyunaraken cahyaning wadananipun dhateng panjenengan (kita) lan maringi sih-rahmat; Pangéran Yéhuwah nungkulaken wadananipun dhateng panjenengan (kita) lan maringi tentrem rahayu.” Amin.

U : *(ngidungaken)* **Haléluya** (5x), **Amin** (3x).

[chr-den]

**Liturgi Sumengkanipun Gusti
Yésus dhateng ing Swarga**

Kemis, 30 Mei 2019

**DADOS
SEKŠINIPUN
GUSTI ALLAH**

Katerangan:

Im: Imam.
U: Umat.
UW: Umat Wanita.
UP: Umat Priya.
PS: Pelados Sabda.
L: Liturgos.
Lo: Lèktor.

Pilihan kagiyatan sadèrèngipun ngibadah:

Menawi saget katindakaken, sasampunipun Pradataning Pasamuwan kaliyan Pelados Sabda ndedonga sesarengan ing konsistori, Pelados Sabda dalah Pradataning Pasamuwan sarta sadaya Warganing Pasamuwan ngempal ing plataran kagunganipun gréja. Ing plataran kasebat sampun kacawisaken balon ingkang dipun isèni gas sawetawis kathah gunggungipun, sadaya kaiket dados satunggal. Pelados Sabda sesarengan kaliyan Anak-anak Sekolah Minggu nyepengi balon gas kasebat. Pelados Sabda ndamel pasarujukan kaliyan anak-anak Sekolah Minggu supados nalikanipun dumugi étangan kaping tiga, ngeculaken balon gas sesarengan. Pengalaman ingkang badhé kapethik saking kagiyatan punika, nalika umat tumenga ing langit ngawasaken balon gas punika alon-alon minggah nilaraken umat.

Ananging umat mboten kepareng terus tumenga manginggil, amargi umat kedah miwiti ngibadah. Anggènipun ngibadah wonten ing nglebet gedhong gréja, sarta salajengipun ngibadah ing satengahing masyarakat kanthi dados seksi tumrap panebusanipun Gusti Yésus Kristus.

PS: Bapak, Ibu, lan Sadhèrèk ingkang dipun tresnani Gusti Yésus. Kita badhé nyobi ngalami lelampahan ingkang dipun alami déning para murid: nyeksèni Gusti Yésus sumengka dhateng swarga. Payo bocah-bocah, kita uculi balon iki ana ing etungan kaping telu Siji, loro, telu

(nengga sekedhap Sadaya ingkang rawuh tumenga ing langit ngawasaken balon gas kasebat alon-alon manginggil).

PS: Nalika kita sami tumenga manginggil, kados makaten ugi para murid. Tumuli malaékat ngémutaken para murid sarta kita ugi sapunika. Bilih jejibahan kita samangké inggih punika ngibadah, dadosa ngibadah ing gedhong gréja punapa déné ngibadah ing kanyataning gesang kanthi dados seksinipun Gusti Yésus.

Sumangga kita mlebet ing ing gedhong gréja.

(Pasamuwan langkung rumiyin mlebet gedhong gréja. Sasampunipun sadaya umat pinarak ing gedhong gréja, Palados Sabda, Imam, Pradataning Pasamuwan taksih wonten ing sanjawining gedhong gréja. Ngibadah kawiwitan kanthi dipun tuntun déning Liturgos)

PACAWISAN

- Panyumeting lilin ibadah.
- Pamaosing pokok-pokok Pawartos Pasamuwan.
- Wekdal ening pribadi umat.

NGEMPAL

- L: Para murid sami kamitenggengen nyeksèni Gusti Yésus sumengka dhateng swarga. Ananging, malaékat ngènetaken para murid dhateng timbalaning jejibahan dados seksi tumrap pakaryaning panebusanipun Gusti Yésus kanggé jagad.
- U: **Samangké kita ugi tinimbalan / kanthi jejibahan ingkang sami / kaliyan kadosdéné para rasulipun Gusti Yésus. / Kita tinimbalan kanggé dados seksi / tumrap kasaénaning Sang Kristus / kanggé jagad punika.**
- L: Sumangga kita sami séba dhateng ngarsanipun Gusti Allah, kanggé ngénggalaken malih timbalaning gesang kita, supados kamulyanipun Gusti kababar kanthi nyata ing gesang kita padintenan.

--- umat jumeneng ---

- U: *(sesarengan ngidungaken KPJ 282: 1 - 3 “Swawi Sami Suka-suka”)*

KPJ 282 SWAWI SAMI SUKA-SUKA

Do = A birama bebas

- 1) Swawi sami suka-suka nggèn kula ngènet-ènet.
Gusti minggah maring swarga, méndah kaluhuranipun.
Njeng Gusti Juruslamet.
- 2) Nyata sinungan kamulyan lan sagung pangawasa;
wonten ing swarga kalayan ing bumi, nggih jinulukan
ngungkuli sagung nama.
- 3) Ngantos para malaékat tansah memuji
Langkung malih para umat, nggih wajib nyaosi urmat
saha sujud mring Gusti.

VOTUM LAN SALAM

PS: Ibadah sumengkanipun Gusti Yésus punika kita senger kanthi pangaken bilih kawilujengan sarta pitulungan kita pinangkanipun saking Allah ingkang nitahaken langit kaliyan bumi.

Sih-rahmat lan tentrem rahayu saking Allah Rama kita tuwin Gusti kita Yésus Kristus wontena ing para sadhèrèk sadaya.

U: (*Ngidungaken KPJ 22: 1 PUJI KONJUK ALLAH RAMA*)

KPJ 22. PUJI KONJUK ALLAH RAMA

Do=A 4/4

- 1) Puji konjuk Allah Rama, puji konjuk Sang Putra
Puji konjuk Sang Roh Suci, tetiganya sawiji.
Haléluya ! Haléluya ! Tetiganya sawiji.

PURWAKA

L: Gusti Yésus sampun ngrampungaken pakaryanipun kanthi dados korban kanggé nebus dosanipun jagad. Panjenenganipun sumengka dhateng swarga punika badhé rawuh malih kanthi patrap kados ingkang sami dipun sipati nalika Panjenenganipun minggah dhateng swarga, minangka hakiming jagat. Ing salebeting elaran mangsa antawisipun sumengkanipun Gusti kaliyan rawuhipun Gusti, kita tinimbalan kanggé dados seksinipun Gusti ing jagat punika. Nyeksèni pangurbananipun Sang Kristus ingkang damel pulihing gesang, sarta kababar kanthi nyata wonten ing gesang ingkang ndhatengaken tentrem-rahayu.

U: (*Sesarengan ngidungaken KPJ 280: 1, 3 "KRISTUS GUSTI SUMENGKA"*)

KPJ 280. KRISTUS GUSTI SUMENGKA

Do=D 4/4

Sawetawis sedhèrèk

- 1) Kristus Gusti sumengka mring swarga,
ngutus wong pracaya tansah setya,
amartakna Injil sih rahmatnya.
Kang nampènana sinungan begja.

Sadaya

Reff. : Bra undhangna,
Sang Kristus jumeneng Raja,
Kratonira tentem raharja.

Sawetawis sedhèrèk

- 3) Gusti Kristus sumengka mring swarga,
ngutus wong pracaya mbudidaya
sinanira rasa memungsuhan,
mrih kebabaring gung katentreman.

Sadaya

Reff. : Bra undhangna,
Sang Kristus jumeneng Raja,
Kratonira tentem raharja.

ANDHARANING PANGAKEN DOSA

PS: Gusti Yésus Kristus, kawula punika umat Paduka, kawula sowan kanggé ngakeni kekirangan, kalepatan, lan dosa kawula. Paduka mugi karsaa midhangetaken pangakening dosa pribadi kawula

(ngaturi wekdal sekedhap kagem para para warga supados sami ngakeni dosanipun).

Paduka ndadosaken kawula seksi mawi wicanten kawula, keparenga Paduka ngapunteni wicanten kawula ingkang mboten damel tentreming pasrawungan, ananging malah asring natoni manahhipun sesami kawula

Paduka ndadosaken kawula seksi mawi tumindak kawula, keparenga Paduka ngapunteni tumindak kawula menawi

tumindak kawula langkung asring ndadosaken sandhungan tumrap sesami kawula ...

Paduka ndadosaken kawula seksi mawi anggèn kawula leladi kanggé bangsa lan negari kawula, keparenga Paduka ngapunteni tumindak kawula ingkang langkung asring mboten perduli dhateng sesami lan malah namung ngudi tentreming dhiri pribadi ...

Paduka ndadosaken kawula seksi mawi kasetyaning iman kawula, keparenga Paduka ngapunteni kawula menawi kawula asring mboten setya dhateng kesagahaning iman kawula piyambak ...

U: *(sesarengan ngidungaken KPJ 61: 1 – 3 “SAÈSTU KEDUWUNG”)*

KPJ 61. SAÈSTU KEDUWUNG

Do=D 6/8

- 1) Saèstu keduwung kula, déné kirang setya.
Kadhawuhan kinèn tresna dhateng Allah wah sesami,
nging tan ana bukti Aduh Gusti, nyuwun suci
- 2) Saèstu keduwung kula, dé gesang mung nglaha.
Kèlu pangwasaning dosa, mung nguja sengseming driya,
lampah tan prayogi. Adhuh Gusti, nyuwun suci.
- 3) Saèstu keduwung kula, dé ndlarung ing dosa.
Nadyan rinoban sih-rahmat, nging datan énggal mratobat,
mangkotaken ati. Adhuh Gusti, nyuwun suci.

---- umat jumeneng ----

PAWARTOS SIH RAHMAT

Im: Pawartosing sih-rahmat kanggé kita tetéla kados ingkang kaserat wonten ing sabdanipun Gusti ing 1 Yohanes 4:13-15,
“Kaya mangkono anggon kita padha sumurup yèn kita tetep ana ing Panjenengané, lan Panjenengané ana ing kita,

amarga Panjenengané wus maringaké Rohé marang kita. Lan aku kabèh wis padha ndeleng lan neksèni yèn Sang Rama wis ngutus Sang Putra dadi Pamartaning jagat. Sapa kang ngakoni yèn Yésus iku Putrané Allah, Allah tetep ana ing wong iku, lan wong iku ana ing Allah.“

Makaten pawartosing sih-rahmat saking Gusti.

U: **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**

PS: Salam katentreman kanggé kita sadaya

*(Umat sami jawat asta sarta ngucapaken “**salam katentreman**“. Ing salebetipun umat sami jawat asta, juru musig ngumandhangaken lelagon tanpa tembang – instrumentalia - **hevenu shalom aleichem** utawi tembang sanèsipun ingkang selaras.)*

U: *(Sapari-purnanipun jawat asta, umat sesarengan ngidungaken KPJ 460 “TENTREM RAHARJA”).*

KPJ 460 TENTREM-RAHARJA

Do=E 4/4

Tentrem raharja sing Gusti kita, tumrah mring kita;
tentrem raharja sing Gusti kita, tumrah mring kita.

---- umat lenggah ----

PANDONGA SAFAAT

PS: *(Nuntun pandonga safaat)*

PALADOSAN SABDA

U: *(Sesarengan ngidungaken KPJ 197 “KULA SAMPUN SIYAGA”)*

KPJ 197. KULA SAMPUN SIYAGA

Do=G 4/4

Kula sampun siyaga, Gusti;
 sumadya nampèni sabdamulya.
 Kula sujud manembah Gusti,
 marak ngabyantara sapunika.
 Mugi Gusti maringi berkah
 dhumateng kawula ing samangkya.
 Kawula cumawis ing manah
 samekta ing gati.
 Sabda Paduka datan éwah gingsir
 saking mula buka; ugi sapunika
 wah salaminya.
 Sabda Paduka wonten gesang kula.
 Manah kula sampun siyaga
 nampi sabda mulya.

Pandonga Épiklésis

PS: (*Nuntun pandonga*)

Pamaosing Kitab Suci

Waosan Kapisan:

Lo: (*Maos waosan kapisan saking **Lelakoné Para Rasul 1:6-11***)
 Makaten sabdanipun Gusti.

U: **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**

Masmur Tanggapan:

Lo: (*Maos Masmur tanggapan saking **Jabur Masmur 47**,
 saged kawaos gentosan kaliyan umat*)

Waosan Kaping Kalih

Lo: (*Maos waosan kaping kalih saking **Efesus 1:15-23***)
 Makaten sabdanipun Gusti.

U: **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**

Waosan Injil

PS: (*Waosan Injil dinten punika saking Injilipun Gusti Yésus Kristus manut paseksinipun **Lukas 24: 44 – 53***)

Makaten Injilipun Gusti Yésus Kristus manut paseksinipun Lukas.

Ingkang rahayu inggih punika ingkang mirengaken pangandikanipun Gusti Allah sarta dipun èstokaken. Haléluya!

U: (*Ngidungaken*) **Haléluya** (3X)

Khotbah**Wekdal Ening****Pandongan panutup paladosan Sabda**

PS: (*Nuntun pandonga panutup paladosan Sabda, dipun pungkasi kanthi ngidungaken KPJ 152 sesarengan kaliyan umat*)

KPJ 152 RAMA KAWULA KANG WONTEN ING SWARGA

Do=D 2/4 lan 4/4

Rama kawula kang wonten swarga,
ingkang Asma kasucèkna.

Kraton Paduka rawuh,
karsa Paduka klampah
ing bumi kadya anèng swarga.

Ing dinten sapunika
sinunga cekap rejeki;

kula kaapuntenna,
kadya kula ugi ngapunteni tyang kalepatan;
sampun nandukken kula dhateng panggodha,
kalepasna kula saking piawon,
jer Gusti kang kagungan lan wisésa
sarta kamulyannya ngantos slami-lamina.

Amin, amin.

---- *umat jumeneng* ----

PANGAKEN PITADOS RASULI

Im: Sumangga kita ngénggalaken kapitadosan kita kanthi
Pengaken Pitados kados ingkang kasebataken wonten ing
KPJ 122: 1 – 4 “KULA PITADOS”.

KPJ 122. KULA PITADOS

Do=G 4/4

- 1) Kula pitados ing Allah, Sang Rama Kang Makwasa;
ingkang nitahaken langit lan bumi saisinya.
Kula pitados ing Gusti Yésus Kristus
Kang Putra ontang - anting lan kekasih,
Gusti Pamarta kula.
- 2) Kang sampun kabobotaken sing kwasané Roh Suci;
miyos saking prawan Maryam, nahanaken pisakit
kala Pontius Pilatus ingkang ngasta bupati:
sinalib nglampahi séda, tumedhak mring antaka
- 3) Tigang dintenipun wungu sing antaka, dyan minggah
dhateng suwarga, apinarak nèng tengenipun Allah
Sang Rama Kang Mahakwasa, king ngriku badhé rawuh.
angadili tiyang ingkang gesang lan ingkang pejah.
- 4) Nggihi pitados ing Roh Suci wah malih wontenipun
pasamwan Kristen satunggil, kang suci sarta umum.
Patunggilané pra suci, pangapuntening dosa,
tanginira para mati, kang sarta gesang baka.

---- *umat lenggah* ----

PISUNGSUNG

Im: Sumangga kita ngaturaken pisungsung sokur kagem Gusti.
Kita talesi caos sokur kita kanthi pangandika ing Ibrani 13:
15 – 16,

“Kang iku, lantaran Panjenengané, payo kita padha tansah
saos kurban pamuji-sokur marang Allah, iya iku kang arupa
tetembungan kang ngluhuraké asmané. Sarta aja lali
nindakaké kabecikan lan awèh pitulungan, jalaran iya
kurban-kurban kang mangkono iku kang ndadèkaké
keparengé Allah.”

U: (*Umat ngaturaken pisungsung sokur kanthi ngidungaken*
KPJ 154: 1 – 2 “ADRENGING TYAS KULA”)

KPJ 154. ADRENGING TYAS KULA

Do=F 4/4

1) Adrenging tyas kula, ngaturken panuwun, Gusti.
Paduka ngasihi , kula kagungan ta.

Reff. : Mung punika Gusti, pisungsung kula
sawetahing gesang, jiwa lan raga,
wit kula tan darbé bandha kang pengaji
kang langkung prayogi, sinaos Gusti.
Mung punika Gusti, panyuwun kula,
mugi katampia atur kawula,
mrih gesang kawula kagama Paduka
pirantos sapala.

2) Saiba éndahing sih-tresna Paduka, Gusti;
kula kagunganta, Paduka rimati.

Reff. : Mung punika Gusti, pisungsung kula
sawetahing gesang, jiwa lan raga,
wit kula tan darbé bandha kang pengaji
kang langkung prayogi, sinaos Gusti.
Mung punika Gusti, panyuwun kula,
mugi katampia atur kawula,
mrih gesang kawula kagama Paduka
pirantos sapala.

---- umat jumeneng ----

Im. : (*Nuntun pandonga pisungsung*)

KIDUNG PANGUTUSAN

L: Sumangga kita wujudaken kamulyanipun Allah kanthi tumut leladi ing satengahing gesang bebrayan agung. Kanggé dados seksi tumrap katresnan lan panebusanipun Gusti Yésus Kristus kanggé jagad. Kita tumunten badhé énggal mungkasi ibadah punika supados kita nglajengaken ibadah kita wonten ing madyaning gesang.

Sumangga kita kidungaken KPJ 362: 1 – 2 ”ING SATENGAHING BEBRAYAN AGUNG”

KPJ 362 ING SATENGAHING BEBRAYAN AGUNG

Do=G 4/4

- 1) Ing satengahing bebrayan agung,
mung Pangéran pantes ginunggung.
Rahmatnya binabarken warata,
rumentah mring titah sadaya.
Refr. : Dèn tansah ndedonga lan makarya,
mrih kebabaring tentrem raharja.
Nggih gesang memitran wah pasedhèrèkan,
wit tyang sadaya tresna-tinresnan.

- 2) Nadyan béda basa séjé bangsa,
wah béda adat budayanya,
nging saèstu punika sesami,
kang kinasihan déning Gusti.
Refr. : Dèn tansah ndedonga lan makarya,
mrih kebabaring tentrem raharja.
Nggih gesang memitran wah pasedhèrèkan,
wit tyang sadaya tresna-tinresnan.

PANGUTUSAN

PS: (*Kaaturan ngracik piyambak pratélaning pangutusan, laras kaliyan isining khotbah*)

PS: (*Nglantaraken berkah*)

“Pangéran Yehuwah maringi berkah dhateng panjenengan (kita) lan ngayomi panjenengan (kita); Pangéran Yéhuwah nyunarakén cahyaning wadananipun dhateng panjenengan (kita) lan maringi sih-rahmat; Pangéran Yéhuwah nungkulaken wadananipun dhateng panjenengan (kita) lan maringi tentrem rahayu.” Amin.

U: (*Ngidungaken*) **Amin** (3x).

KIDUNG PANUTUP

U: (*Sesarengan ngidungaken KPJ 427: 1 “BEGJA SEJATI”*)

KPJ 427. BEGJA SEJATI

Do=d 6/8

- 1) Begja sejati, ngabdi mring Gusti,
yé ku gesang kang pangaji.
Dadya lantaran mrih karukunan,
katentreman kelampahan
Reff. : Mung Sang Kristus ye'ku Gusti,
Panebus kula sejati
Gesang kawula, kagem asmanya
nggih martosken sih rahmatnya

[sdy-den]

Liturgi
Minggu Paska VII

Minggu, 2 Juni 2019

Keterangan:

U: Umat; PL: Pelados

Liturgi; PS: Pelados

Sabda; P/D:

Pinisepuh/Dhiaken

**KATUNGILAKEN
 DÉNING ALLAH SANG
 RAMA INKANG ADIL
 LAN ASIH-MIRMA**

Cathetan:

Menawi kawawas wonten kidung ingkang anyar, saged dipun wonteni gladhèn sesarengan watawis 10 menit sadèrèngipun ibadah kawiwitan.

Pacawisan

- *Pandongga ing konsistori.*
- *Pamaosing Pook-pokok Pawartos Pasamuwan.*
- *Timbalan ndedonga déning Palados Liturgi.*
- *Jemaat berdiri*

---- umat jumeneng ----

Timbalan Ngibadah

PL : Haléluya! Pangéran Yéhuwah arep dakcaosi pamuji sokur kalawan gumolonging atiku, ana ing pakumpulané para wong mursid lan ana ing pasamuwan.

U : **Pakaryané Sang Yéhuwah iku agung, patut dititi-priksa déning sakèhing wong kang kasengsem.**

PL : Pakaryané iku agung lan mulya, tuwin kaadilané tetep ing salawas-lawasé.

- U : **Kaélokané wus didadèkaké pangéling-éling;
Pangéran Yéhuwah iku sih-mirma sarta
welasan.**
- PL : Pakaryaning astané iku kabeneran lan kaadilan,
sakèhing préntahé iku padha kena diugemi,
- U : **Salawas-lawasé lan ing saterusé kukuh,
katindakaké kalawan bener lan jujur.**
- PL : Umaté pinaringan pangentasan, Gusti Allah dhawuh
supaya prajanjiané iku kanggo ing salawas-lawasé,
asmané iku suci sarta nggegirisi.
- U : **Pangabekti marang Pangéran Yéhuwah iku
wiwitaning kawicaksanan, sarupaning wong
kang nglakoni iku padha duwé budi padhang.**
- PL + U: **Pangalembana marang Gusti Allah iku langgeng
ing salawasé.**
- U : *(ngidungaken KPJ 26: 1 – 3 “PINUJI GUSTI“.)*

- *(Ing salebetipun umat ngidung, Pradataning Pasamuwan
kalayan Pelados Pangibadah mlebet ing papan pangibadah) –*

KPJ 26 PINUJI GUSTI

Do = F 3/4

- 1) Pinuji Gusti kang nitahken jagad,
siyang ratri tan kendhat ngganjar sih-rahmat.
Refr. : Halléluya, sagung puji
tansah konjuk Gusti
Halléluya, sagung bekti
mring Ratu swargi.
- 2) Pinuji Gusti Sang Jurubasuki,
kang ngurbanke sarira nebus manungsa
Refr.: ...
- 3) Pinuji Gusti Allah Sang Roh Suci,
kang nuntun ing kraharjan wah kasampurnan.
Refr.: ...

Votum

- PS : Pitulungan kita punika pinangkanipun saking Gusti
Allah ingkang nitahaken langit kaliyan bumi!
- U : *(ngidungaken)* **Amin, Amin, Amin!**

Salam

- PS : Gusti Allah nunggil gesang kita!
- U : **Samangké dumugi ing salami-laminipun!**

---- umat lenggah ----

Pambuka

- PL : Dinten punika kita ngriyayakaken kaadilan tuwin
katresnanipun Gusti Allah lumantar ibadah Minggu.
Wonten ing Penanggalan Gréja, dinten Minggu
samangké punika Minggu Pra-Paska kaping pitu.
Jejering ibadah kita punika KATUNGGILAKEN
DÉNING ALLAH SANG RAMA INKGANG ADIL LAN
ASIH-MIRMA. Wondéné ingkang ngladosaken khotbah
panjenenganipun (*keparenga
nyebat asmanipun ingkang ngladosi khotbah. Ugi
saged katambah ngaturaken panuwun dhumateng
Pelados Sabda tuwin sadaya ingkang tinanggenah
dados Palados Ibadah*). Mugi lumantar
pangundhanging Sabdanipun Gusti punika, kita saged
samidéné nyariosaken pengalamaning gesang ing
salebetipun patunggilan kaliyan Gusti Allah Sang Rama
ingkang Adil tuwin Asih-mirma, tuwin sumadya
mujudaken gesang ing salebeting patunggilan kaliyan
Gusti Allah tuwin sesami. Wilujeng ngibadah.
- U : *(ngidungaken KPJ 352: 1, 2 “SANTOSANING
TETUNGALAN”)*

KPJ 352. SANTOSANING TETUNGALAN

Do=G 4/4

- 1) Santosaning tetunggilan wit saka katresnan.
Dèn sabar ing ati nira, sarèh ing wicara.
Di padha lan di lumadi, tan ngegungken dhiri.
Kabèh iku kang ingangkah tandha sih mring Allah.
- 2) Atut - rukun angesuhi, timbalan lestari
Yéku badan lan roh kita manunggal sajuga.
Kadya pangesthi sawiji kang kita darbèni;
yèku sih rahmaté Allah kang lubèr ing berkah.

Pangakening Dosa

PL : Wonten ing kamirahanipun Gusti Allah, sumangga kita ngakeni bilih ing salebeting gesang kita, asring ngraosaken kangélan kanggé tetunggilan kaliyan sesami. Kita damel renguning panggalhipun Allah lan sesami. Sumangga kita sami ngajeng-ajeng dhateng rentahing sih palimirmanipun Gusti Allah, anggènipun karsa ngapunteni dosa kita lumantar Gusti Yésus Kristus.

- *Sumené sawetawis, ngaturi wekdal supados umat ngraosaken dosa-dosanipun ingkang damel renguning panggalhipun Allah lan sesami, ing salebetipun pandonga pribadi.*
- *Palados Sabda mungkasi rerangkèning pandonga pangaken dosa punika.*

U : (ngidungaken KPJ 45: 1 – 3 "ANÈNG NGARSANÉ GUSTI")

KPJ 45. ANÈNG NGARSANÉ GUSTI

Do=D 4/4

- 1) Anèng ngarsané Gusti, binuka isining kalbu.
Sanyata najis uripku, anèng ngarsané Gusti.

- 2) Anèng ngarsané Gusti, tansah tetéla luputku.
Mung kebak lamis uripku, anèng ngarsané Gusti.
- 3) Anèng ngarsané Gusti, rumangsa ringkih lan semplah.
Reribed lan nyawa lungkrah, anèng ngarsané Gusti.
- 4) Anéng ngarsané Gusti, rinasakna gunging sihnya.
Wah lubèring katresnannya, anèng ngarsané Gusti.

----umat jumeneng ----

Pawartos Sih-rahmat

- PL : “Menawa kita padha ngakoni dosa kita, Panjenengané iku setya tuhu lan adil, temah bakal ngapura sakèhé dosa kita, sarta nucèkaké kita saka sakèhing piala.” (1 Yohanes 1:9)
Tilingna sih-rahmatipun Allah: Dosamu wus kaapura.
- U : **Dosa panjenengan ugi sampun kaapura.**
- PL : Gesanga ing salebeting sih-rahmatipun Allah.
- U : **Pinujia asmanipun Gusti Allah.**
- PL : Salam katentreman kanggé kita sadaya.

---- umat sami jawat asta sinambi ngidungaken KPJ 460

“TENTREM-RAHARJA” ----

KPJ 460 TENTREM-RAHARJA

Do=E 4/4

Tentrem raharja sing Gusti kita, tumrah mring kita;
tentrem raharja sing Gusti kita, tumrah mring kita.

- U : (sasampunipun jawat asta rampung, umat sesarengan ngidungaken KPJ 78: 1, 2 “IBA BEGJAKU”)

KPJ 78. IBA BEGJAKU

Do=D 9/8

- 1) Iba begjaku lamun yakin Yésus duwèkku ing salamanya;
aku tebusan kagungané, anyar uripku krana rahé.

Reffein: Aku memuji klayan rena,
nggunggung asmané salamanya
Aku memuji klayan rena,
nggunggung asmané salamanya

- 2) Lamun pasrahku trusing kalbu, temah sampurna kabungahanku
Pra malaékat asung puji, samya ngundhangken sihing Gusti.

Reffein: Aku memuji klayan rena,
nggunggung asmané salamanya
Aku memuji klayan rena,
nggunggung asmané salamanya

---- umat lenggah ----

Peladosan Sabda

• Pandonga Épiklése

PS : (*nuntun pandonga*)

• Pamaosing Kitab Suci

Waosan Kapisan:

Lèktor : (*maos waosan kapisan saking **Lelakoné Para Rasul 16: 16 – 34***)

Makaten sabdanipun Gusti!

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah!**

Masmur Tanggapan

Lèktor : (*maos Masmur tanggapan saking **Jabur Masmur 97**,
saged kawaos gentosan kaliyan umat*).

Waosan Kaping Kalih

Lèktor : (*maos waosan kaping kalih saking **Wahyu 22: 12-14, 16-17, 20-21***)

Makaten sabdanipun Gusti!

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah!**

Waosan Injil

PS : (*maos waosan Injil saking Yohanes 17: 20 – 26.*

Makaten Injilipun Gusti Yésus Kristus manut paseksinipun Yohanes.

Ingang rahayu inggih punika inggang mirengaken pangandikanipun Gusti Allah sarta dipun èstokaken. Haléluya!

U : (*ngidungaken*) **Haléluya, Haléluya, Haléluya!**

- **Khotbah**

- **Wekdal Ening**

(*kalajengaken Pandonga Safaat lan Donga Rama Kawula*)

---- umat jumeneng ----

Pangaken Pitados

PL : Sumangga kita sesarengan kaliyan pasamuwanipun Gusti inggang tansah dipun tunggil, ngakeni iman kapitadosan kita manut paseksinipun pangaken pitados **Nicea Konstantinopel** inggang makaten:

Kawula pitados dhateng satunggal Allah / Sang Rama inggang mahakawasa, / inggang nitahaken langit kaliyan bumi, / sarta sadaya inggang ketingal punapadéné inggang mboten ketingal.

Sarta dhateng satunggal Gusti Yésus Kristus, / satunggal-satunggaling Putranipun Allah / inggang kalairakan, / kalairaken saking Sang Rama sadèrèngipun jagat rat, / Allah saking Allah, / pepadhang saking pepadhang, / Allah inggang sejati saking Allah inggang sejati, / kalairaken, mboten katitahaken, / satunggal hakékat kaliyan Sang Rama, / déning sinten inggang sarwa dumadi katitahaken; /

ingkang kanggé kita manungsa dalah kanggé kawilujengan kita / sampun tumedhak saking Swarga, / sarta dipun jalmakaken déning Roh Suci saking prawan Maria, / sarta ingkang kadadosaken manungsa; / Panjenenganipun sampun kasalibaken, ugi kanggé kita, / nalika jumenengipun Pontius Pilatus. / Panjenenganipun nandhang sangsara sarta kakuburaken; / sarta ing tigang dintenipun wungu malih, / kados suraosing Kitab Suci, / sarta sumengka dhateng Swarga; / sarta pinarak wonten ing tengenipun Sang Rama; / sarta Panjenenganipun badhé rawuh malih kanthi kamulyanipun / kanggé ngadili tiyang ingkang gesang kaliyan ingkang pejah; / ingkang Karajanipun, karajan ingkang langgeng.

Sarta kawula pitados dhateng Roh Suci, / Gusti sarta ingkang maringi gesang, / ingkang miyos saking Sang Rama lan Sang Putra, / ingkang sesarengan kaliyan Sang Rama lan Sang Putra kasembah lan kaluhuraken, / ingkang sampun ngandika lumantar para nabi.

Sarta kawula pitados satunggal pasamuwan ingkang waradin sarta rasuli, / kawula ngakeni satunggal baptisan kanggé pangapuntening dosa, / saha kawula ngantos-antos tanginipun tiyang pejah, / sarta gesang ing alam kelanggengan. Amin.

Pisungsung

P/D : Wonten ing katresnan tuwin kaadilanipun, Gusti Allah karsa ngrimati sadaya gesang kita. Awit saking punika, èstu pantes tumrap kita kanggé ngonjukaken sokur dhumateng Gusti Allah. Wedharaning sokur punika badhé kita wujudaken ing pisungsung. Sinambi

ngaturaken pisungsung, sumangga kita ngènget-ènget
pangandikanipun Gusti,
“Awitdéné samubarang kabèh iku saka Panjenengané,
krana Panjenengané sarta kagem Panjenengané;
kamulyan kagama Panjenengané salawas-lawasé!”
(Roma 11:36).

U : *(ngaturaken pisungsung kanthi ngidungaken KPJ 181:
1 – 3)*

KPJ 181 PUJI SOKUR KONJUK GUSTI

Do=Bes 4/4

- 1) Puji sokur konjuk Gusti, wit sih-rahmat Paduka;
datan kendhat angasihi, cihnaning kawlasanta.
Sokur paringing pakarya, nadyan badamba ringkih;
sokur déné kadang mitra tansah anandukken sih.
- 2) Sokur, déné sesekaran, sedhep, éndah ing warni;
sokur méga angantariksa, miwah surya ndhadhari.
Sokur krana bingah-sisah, Gusti tansah rumeksa;
awit Paduka kang tansah nuntun lampah kawula.
- 3) Sokur, wit brayat kawula rukun samya sinihan;
sokur déné pasamuwan nuwuhken katentreman.
Sokur, krana wancinira bingah utawi sisah;
sokur dé gesang kawula nèng pamengkuning Allah.

---- umat jumeneng ----

P/D : *(nuntun pandonga pisungsung)*

Pangutusan

U : *(ngidungaken KPJ 348: 1, 4 “PASAMUWAN KANG
NYAWIJI”)*

KPJ 348. PASAMUWAN KAN NYAWIJI

Do=C 3/4

- 1) Pasamuwan kang nyawiji, netepi sabdaning Gusti,

dadya paseksi sanyata, Yésus yéku Sang Pamarta.
 Sih rahmating Allah tumrah maring sagunging tumitah.
 Saliring tyang kang pracaya, basuki gesang ira.

- 4) Pasamuwan kang nyawiji neksèni Injiling Gusti
 nglantarken sihing Pangéran datan mawang mring salir tyang;
 mbélani tyang kang sangsara, nadyan béda ing pracaya,
 krana ajining manungsa citrèng Allah Makwasa.

- PS : Eterna manah panjenengan dhumateng Gusti Allah.
 U : **Kawula nggeneraken manah kawula dhumateng Gusti Allah.**
 PS : Dadosa seksinipun Sang Kristus.
 U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**
 PS : Pinujia Gusti Allah kita.
 U : **Samangké dumugi ing salami-laminipun.**
 PS : Mugi Allah Sang Rama ingkang Adil nyekapi sawetahing
 gesang panjenengan supados panjenengan saged
 gesang ingkang mboten mbédak-bédakaken sesami.
 Mugi katresnanipun Gusti Yésus Kristus ndadosaken
 gesang panjenengan lubèr ing katresnan dhumateng
 Allah lan sesami.
 Mugi panuntunipun Sang Roh Suci ndadosaken kita
 samidéne neguhaken tiyang satunggal kaliyan
 sanèsipun wonten ing tangsuling katresnan langgeng.
 Amin.
 U : (ngidungaken) **Haléluya** [5x], **Amin** [3x].

[wsn-den]

**Liturgi Minggu
Riyaya Péntakosta**

Minggu, 9 Juni 2019

**PAKARYANIPUN
SANG ROH SUCI ING
PAPAN
PASRAWUNGAN-
IPUN TIYANG
KATHAH**

*Ing ibadah punika brayat-brayat warganing
pasamuwan dipun tumutaken lelados. Awit saking
punika dipun betahaken pacawisan mirunggan. Ing
altar kacawisaken kar utawi gambar bumi Indonesia
ugi wit garing kanggé nyènthèlaken/nèmplèkaken
kertas ingkang wujudipun kados gambar ing
ngandhap punika*

*Nyuwun keparengipun liturgi punika kawaos
langkung rumiyin kanggé njumbuhaken kaliyan
pasamuwan/gréja sarta nyawisaken kanthi saé.*

Katerangan:

PL : Pelados Liturgi

PS : Pelados Sabda

U : Umat/warganing pasamuwan

P/D : Pinisepuh/Dhiaken

*N : Narator, tiyang ingkang tinanggenah ngandharaken
lelampahan.*

L : Lèktor (katindakaken déning bapa, ibu, tuwin putra)

PACAWISAN

- *Pandonge pacawisan ibadah*
- *Wekdal ening pribadi*
- *Pamaosing Pokok-pokok Pawartos Pasamuwan*
- *Panyumeting lilin.*

NGEMPAL

PL : Pakaryanipun Sang Roh Suci mboten saged dipun watesi déning papan, sethongan, lan wekdal. Sang Roh Suci ngosikaken para juru warta makarya anrajang kikisaning negari lan basa. Kados ingkang dipun télakaken déning pangandikanipun Gusti:

"Nanging kowé bakal padha tanpa pangwasa, samangsa Roh Suci wus nedhaki kowé kabèh, sarta kowé bakal padha dadi seksi-seksiku ana ing Yérusalèm lan ing Yudéa sarta Samaria kabèh, tuwin tumeka ing pungkasaning bumi." (PR 1:8).

Dinten punika, ing dinten riyaya Péntakosta punika, sumangga kita tangèkaken grengsenging pakaryanipun Roh Suci ingkang tanpa watesan ngrawuhaken tentrem-rahayu ing bumi punika, mirungganipun ing bumi Indonesia.

---- (umat jumeneng) ----

U : (ngidungaken KPJ 359: 1 - 3, ing salebetipun umat ngidung, palados ibadah lumebet ing papan pangibadah)

KPJ 359. INDONESIA NAGRI ADI

Do=G 4/4

kakidungaken umat priya

- 1) Indonesia nagri adi, sèstu kula tresnani;
tanah wutahrah tanah pusaka, paring Allah Rama,
wus tamtu tansah kula labuhi klayan éklas ing ati.

kakidungaken umat wanita

- 2) Indonesia nagri adi, gemah ripah loh jinawi,
warni warni kéwan, tetaneman, ulam langèn lelumban,
nedya kula jagi mrih lestari;
niku paringing Gusti

kakidungaken umat sadaya

- 3) Indonesia nagari adi, éwon pulo nyawiji,
béda-béda suku wah agama, ras lan golonganira.
tansah kula sesuwun mring Gusti,
mrih bangsa wetah lestari.

VOTUM

PS : Ibadah punika lumampah ing Asmanipun Sang Rama,
Sang Putra, lan Sang Roh Suci.

U : (ngidungaken) **Amin, Amin, Amin.**

SALAM

PS : Sih-rahmat lan tentrem rahayu saking Allah Sang Rama
lan saking Gusti kita Yésus Kristus, wontena ing
panjenengan ingkang sami ngempal ing Asmanipun Allah!

U : **Lan wontena ing panjenengan ugi!**

---- umat lenggah ----

PAMBUKA

PL : “Padha ngudia marang karaharjaning kutha, ing ngendi
parané anggoningSun mbucal sira, sarta ndongakna kutha-
kutha iku marang Sang Yéhuwah, amarga tata-tentreming
kutha iku uga dadi karaharjanira dhéwé.” (Yér. 29: 7)

--- (para anak-anak sami ngagem ageman adat saking rupi-
rupi wewengkon: Jawi, Sumatra, Sulawesi, lsp. sami mbekta
gendera alit “merah-putih”, nembangaken: *INDONESIA BAGI*

*KEMULIAAN-MU. Déné menawi wonten pasamuwan ingkang
kerépotan pados tembang kasebat, saged dipun gantos KPJ
360)*

INDONESIA BAGI KEMULIAAN-MU

Julita Manik

Yesuslah Tuhan yang layak ditinggikan
Layak disembah oleh suku-suku bangsa
Dengan darah-Mu Kau tebus dosaku
Genapi Tuhan atas negeriku.

Hatiku rindu melihat kemuliaan-Mu
Hatiku rindu melihat curahan kuasa-Mu
Di tanah tercinta negeriku Indonesia
Kuberdoa Indonesia penuh kemuliaan-Mu
Indonesia, bagi kemuliaan-Mu.

Ya Allahku nyatakan kemuliaan-Mu
Ya Allahku nyatakan curahan kuasa-Mu
Di tanah tercinta negeriku Indonesia
Kuberdoa Indonesia penuh kemuliaan-Mu
Indonesia, bagi kemuliaan-Mu.

---- (*salah satunggaling nèm-nèman kasuwun maosaken
geguritan ngandhap punika*) ----

PENSIL WARNA NUSANTARA

Febi Imanuela – SMA Don Bosco 2 Jakarta

Nusantara Nirwana
Bak sekotak pensil warna
Beragam semburat rona
Mengagumkan dan mempesona

Macam warna macam rasa
 Bersama-sama mengejar asa
 Menggores coretan-coretan
 Guratan warna kesatuan

Beda warna tak apa
 Beda warna tak salah
 Semua cantik indah
 Semua baik adanya

Laskar-laskar bangsa
 Mari padu warna-warni
 Saling mengisi dengan berani
 Membentuk karya yang esa

U : (*ngidungaken KPJ 362: 1 – 3 ING SATENGAHING
 BEBRAYAN AGUNG*)

KPJ 362 ING SATENGAHING BEBRAYAN AGUNG

Do=G 4/4

- 1) Ing satengahing bebrayan agung,
 mung Pangéran pantes ginunggung.
 Rahmatnya binabarken warata,
 rumentah mring titah sadaya.
Refr. : Dèn tansah ndedonga lan makarya,
 mrih kebabaring tentrem raharja.
 Nggih gesang memitran wah pasedhèrèkan,
 wit tyang sadaya tresna-tinresnan.
- 2) Nadyan béda basa séjé bangsa,
 wah béda adat budayanya,
 nging saèstu punika sesami,
 kang kinasihan déning Gusti.
Refr. : Dèn tansah ndedonga lan makarya,
 mrih kebabaring tentrem raharja.

Nggih gesang memitran wah pasedhèrèkan,
wit tyang sadaya tresna-tinresnan.

- 3) Sadaya datan pantes gumunggung,
angongasken dhiri kumlungkung,
prayogi tansah lembah ing manah,
ngrumaosi jejering titah,
Refr. : Dèn tansah ndedonga lan makarya,
mrih kebabaring tentrem raharja.
Nggih gesang memitran wah pasedhèrèkan,
wit tyang sadaya tresna-tinresnan.

PANGAKEN DOSA

PL : Punapa kita sampun ndedonga kanggé Indonesia?
Punapa kita sampun makarya kanggé Indonesia?

---- *Sawetawis sadhèrèk makili kelompok-kelompok ingkang wonten: kelompok laré-laré, kelompok nèm-nèman; kelompok diwasa, kelompok adiyuswa, kelompok wiraswasta, kelompok pegawai, kanthi ngagem ageman ingkang ngetingalaken kelompokipun maju satunggal mbaka satunggal lan ngucap kados ing ngandhap punika ----*

- *Wakil Kelompok Laré-laré : AKU INDONESIA!*
- *Wakil Kelompok Nèm-nèman : AKU INDONESIA!*
- *Wakil Kelompok Diwasa : AKU INDONESIA!*
- *Wakil Kelompok Adiyuswa : AKU INDONESIA!*
- *Wakil Kelompok Wiraswasta : AKU INDONESIA!*
- *Wakil Kelompok Pegawai : AKU INDONESIA!*

PL : Menawi kita pérangan saking Indonesia, punapa ingkang kita aturaken kanggé kasaénaning gesangipun masyarakat Indonesia?
Kénging punapa asring kita gesang namung kanggé dhiri

kita piyambak?

Kéning punapa asring gréja kita kados-kados gesang misah saking masyarakat?

U : (*ndedonga pribadi ngakeni bilih asring dèrèng sembada ndhatengaken tentrem-rahayu ing Indonesia*)

PS : (*nutup rerangkèning pandonga pangaken dosa*)

U : (*ngidungaken KPJ 45: 1 – 4 “ANÈNG NGARSANÉ GUSTI”*)

KPJ 45. ANÈNG NGARSANÉ GUSTI

Do=D 4/4

- 1) Anèng ngarsané Gusti, binuka isining kalbu.
Sanyata najis uripku, anèng ngarsané Gusti.
- 2) Anèng ngarsané Gusti, tansah tetéla luputku.
Mung kebak lamis uripku, anèng ngarsané Gusti.
- 3) Anèng ngarsané Gusti, rumangsa ringkih lan semplah.
Reribed lan nyawa lungkrah, anèng ngarsané Gusti.
- 4) Anéng ngarsané Gusti, rinasakna gunging sihnya.
Wah lubèring katresnannya, anèng ngarsané Gusti.

---- umat jumeneng ----

PAWARTOS SIH-RAHMAT

PS : “Tumuli Sang Nata bakal ngandika marang kang ana tengené: Hé, para kang binerkahan déning Ramaningsun, mara, padha tampanana warisan Kraton, kang wus kacawisaké marang sira wiwit dumatining jagat. Awitdéné nalika Ingsun kerapan, sira nyaosi dhahar Ingsun; nalika Ingsun kasatan, sira nyaosi kang kanggo ngunjuk; nalika Ingsun neneka, sira nyaosi palereban; nalika Ingsun kelukaran, sira ngagem-ngagem Ingsun, nalika Ingsun gerah, sira niliki Ingsun; nalika Ingsun kinunjara, sira mara nemoni Ingsun.” (Mat. 25:34-36).

Makaten pawartosing sih-rahmat saking Gusti Allah!

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah!**

PS : Gusti sampun ngrukunaken kita kaliyan Panjenenganipun,
Pramila sumangga kita sami bedhami kaliyan sanèsipun.

U : **Bedhaminipun Gusti nunggil ing gesang kita.**

--- (umat sami jawat asta kanthi ngucap: **“Bedhaminipun Gusti nunggila ing panjenengan.”**. Sasampunipun purna jawat asta, umat ngidungaken KPJ 71: 1, 4 **“DUK NYIPATI GUNG PAKARYANING GUSTI”**) ----

KPJ 71 DUK NYIPATI GUNG PAKARYANING GUSTI

Do=Bes 4/4

- 1) Duk nyipati gung pakaryaning Gusti,
lintang abyor ing dalu kang sepi,
wah gumleger ing gludhug ing akasa,
kula ngungun gung ing kamulyanta.
Refrein: Nyawa kula gya sumyak sung puja,
yekti Allah mahakwasa.
Nyawa kula gya sumyak sung puja,
Yekti Allah mahakwasa.

- 4) Klangkung ageng sih-katresnan Paduka,
ingurbanken Sang Kristus, Kang Putra,
sinangsara, séda tedhak naraka,
mrih manungsa basuki slaminya.
Refrein: Nyawa kula gya sumyak sung puja,
yekti Allah mahakwasa.
Nyawa kula gya sumyak sung puja,
Yekti Allah mahakwasa.

----umat lenggah ----

PALADOSAN SABDA

- **Pandong**a Épiklése (*déning* PS)
- **Pamaosing** Kitab Suci

Waosan Kapisan

L : (*maos waosan kapisan saking **Purwaning Dumadi 11: 1-9***)

Makaten sabdanipun Gusti!

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah!**

Masmur Tanggapan

L : (*maos Masmur tanggapan saking **Jabur Masmur 104: 24-35**, saged kawaos gentosan kaliyan umat*)

Waosan Kaping Kalih

L : (*maos waosan kaping kalih saking **Lelakoné ParaRasul 2: 1-21***)

Makaten sabdanipun Gusti!

U : **Puji sokur konjuk Guti Allah!**

Waosan Injil

PS: (*maos waosan Injil saking **Yohanes 14: 8-17, 25-27***)

Makaten Injilipun Gusti Yésus Kristus manut paseksinipun Yohanes.

Inggang rahayu inggih punika inggang mirengaken pangandikanipun Gusti Allah sarta dipun èstokaken. Haléluya!

U : (*ngidungaken*) **Haléluya, Haléluya, Haléluya!**

- **Khotbah**
- **Wekdal Ening**

---- umat jumeneng ----

PANGAKEN PITADOS

P/D: Sesarengan kaliyan umatipun Allah, sumangga kita nélakaken iman kapitadosan kita kanthi ngidungaken

kidung pangaken pitados, kados ingkang kasebataken wonten ing KPJ 122: 1 – 4 “KULA PITADOS”.

KPJ 122. KULA PITADOS

Do=G 4/4

- 1) Kula pitados ing Allah, Sang Rama Kang Makwasa; ingkang nitahaken langit lan bumi saisinya.
Kula pitados ing Gusti Yésus Kristus Kang Putra ontang - anting lan kekasih, Gusti Pamarta kula.
- 2) Kang sampun kabobotaken sing kwané Roh Suci; miyos saking prawan Maryam, nahanaken pisakit kala Pontius Pilatus ingkang ngasta bupatya: sinalib nglampahi séda, tumedhak mring antaka
- 3) Tigang dintenipun wungu sing antaka, dyan minggah dhateng suwarga, apinarak nèng tengenipun Allah Sang Rama Kang Mahakwasa, king ngriku badhé rawuh. angadili tiyang ingkang gesang lan ingkang pejah.
- 4) Nggih pitados ing Roh Suci wah malih wontenipun pasamwan Kristen satunggil, kang suci sarta umum. Patunggilané pra suci, pangapuntening dosa, tanginira para mati, kang sarta gesang baka.

---- umat lenggah ----

PANDONGA SAFAAT

(Pandonga safaat katindakaken déning sawetawis sedhèrèk minangka wakiling brayat ingkang sampun kacawisaken sadèrèngipun ibadah. Sasampunipun sadaya wakiling brayat gentosan ndedonga, pandonga safaat dipun tutup déning PS)

PISUNGSUNG

P/D: Ing Minggu Péntakosta punika sumangga kita ngucapaken sokur karana panganthinipun Sang Roh Suci ingkang sampun mulihaken tuwin nyembadani gesang kita. Kita caos sokur kanggé kesarasan, padamelan, miwah wewengan ingkang sampun kaparingaken dhateng kita saking Gusti. Sumangga kita caosaken pisungsung kita kanthi ngèngeti pangandikanipun Gusti ingkang kaserat ing 1 Babad 16: 29,

“Padha nyaosna kamulyaning asmané marang Pangéran Yéhuwah, nggawaa pisungsung lan lumebua sowan marang ing ngarsané. Padha sujuda lan nyembaha marang Pangéran Yéhuwah kalawan ngrasuk kasucèn.”

---- *(Menawi ing pangibadah punika dipun wonteni Riyaya Undhuh-undhuh, umat saged ngaturaken pisungsung undhuh-undhuh awujud panénan lan utawi arta. Anggènipun ngaturaken pisungsung undhuh-undhuh saben brayat gentosan tindak dhateng sangajènging mimbar, ing papan ingkang sampun kacawisaken.)* ----

U : *(sadèrèngipun pisungsung kaladosaken, umat ngidungaken KPJ 160: 1. Sasampunipun pisungsung kaladosaken, umat ngidungaken KPJ 160: 3.)*

KPJ 160 GUSTI, KAWULA NGATURKEN BADAN-NYAWA

Do = D 3/4

- 1) Gusti, kawula ngaturken badan nyawa kawula, sumangga Paduka agem kawula kagunganta.
Refr. : Bingah sisaha kula marem nunggil Paduka,
dhuh Gusti purbèng tresna, kula pasrah Paduka.

---- *umat ngaturaken pisungsung* ----

KPJ 16o GUSTI, KAWULA NGATURKEN BADAN-NYAWA

Do = D 3/4

- 3) Raja brana, kasugihan, dalasan kasagedan,
kagama dados lantaran babaring kabingahan.
Refr. : Bingah sisaha kula marem nunggil Paduka,
dhuh Gusti purbèng tresna, kula pasrah Paduka.

---- umat jumeneng ----

P/D: (*nuntun pandonga pisungsung, kapungkasan kanthi
Donga Rama Kawula*)

PANGUTUSAN LAN BERKAH

PL : Sadangunipun kita taksih pinaringan wewengan gesang ing bumi pertiwi punika, tegesipun Gusti taksih paring wewengan dhumateng kita makarya kagem kamulyaning Gusti wonten ing Indonésia. Sumangga kita nélakaken tekad saha kasanggeman kita kanggé makarya punika kanthi nyènthèlaken/nèmplèkaken kertas ingkang wujudipun kados gambar punika:

Umat wonten ing saben brayat utawi kaliyan ingkang lenggah ing kiwa tengenipun sami ngrembag bab punapa ingkang badhé dipun tindakaken minangka brayat kanggé Indonésia. Tékad kasebat kaaturan nyerat ing kertas ingkang wujudipun kados ati utawa waru, lajeng dipun canthèlaken ing wit garing ingkang kapajang ing altar.

- *umat ngidungaken KPK 293:1-3 “Dhuh Roh Suci Rohing Gesang”*
 - 1) Dhuh Roh Suci Rohing gesang
mugi nyagedna mring pasamuwan,

mbabar adil bebener nyata
temah bebrayan tentrem raharja

2. Dhuh Roh Suci Roh pepadhang
mugi nyantosakken pasamuwan
tansah martosken Injil suci
numrahken berkah mring gung sesami

3. Dhuh Roh Suci Roh pambangun
mugi mbereka mring gréja sagung
bra ngundhangken Kratoning Allah
kathah pepalang nging datan semplah.

PS : Kanthi panguwaosipun Sang Roh Suci, panjenengan
aturaken gesang panjenengan, kasamektakaken dados
abdinipun Gusti,

U : **Paduka samektakaken kawula / dhuh Gusti**

PS : Kanthi panguwaosipun Sang Roh Suci, tumuta lelados
ndhatengaken tentrem-rahayu ing pundi-pundia papan
panjenengan makarya,

U : **Paduka utus kawula / dhuh Gusti**

PS : Sapunika, enerna manah panjenengan dhumateng Gusti,
saha tampènana berkahipun Gusti:

Mugi Gusti Allah Sang Rama damel padhang dinten-
dinten ingkang panjenengan lampahi,

Mugi Gusti Yésus Kristus dados mitra ing sauruting
lampah panjenengan,

Mugi Sang Roh Suci nuwuhaken kabingahan ing
panyambutdamel panjenengan.

U : (ngidungaken) **Haléluya** [5x] **Amin** [3x]

[asp-den]

Liturgi
Minggu Tritunggal
Minggu, 16 Juni 2019

NGRIYAYAKAKEN PAKARYANIPUN ALLAH TRITUNGGA

Katerangan:

Lit : Liturgos

U : Umat

PNJ: Panuntun Ngidung, inggih punika tiyang-tiyang ingkang tinanggenah nuntun pasamuwan ngidung.

L : Lèktor

PS : Palados Sabda

P/D: Pinisepuh/Dhiaken

NGEMPAL

Timbalan Ngibadah

Lit : Nglengkara mangertosi Allah Tritunggal kanthi penuh
 Panjenenganipun ngungkuli pangangen-angen kita
 ingkang winates
 Panjenenganipun Sang Wewadi ingkang Luhur
 Nalar sarta pangothak-athiking budi mboten badhé
 kuwawi kanggé ngalang-alangi
 Kita namung saget nyénggol gebyar Paduka;
 Ngraosaken Paduka lumantar kaagunganing tumitah
 nikmati pakaryaning bedhami Paduka
 sarta ngaturaken dhiri kanggé gesang salebetipun
 katresnan Paduka.
 Panjenenganipun wonten ing salebeting patunggilan
 punapadéné kawontenan tinarbuka
 Panjenenganipun rawuh ing salebeting kawontenan
 sababag punapadéné kawontenan ingkang beda

Panjenenganipun tetéla wonten ing katresnan punapadéné ingkang nggesangaken.

---- umat jumeneng ----

U : (*ngidungaken KPJ 22: 1 – 3 “PUJI KONJUK ALLAH RAMA”*)

KPJ 22. PUJI KONJUK ALLAH RAMA

Do=A 4/4

priya

- 1) Puji konjuk Allah Rama, puji konjuk Sang Putra
Puji konjuk Sang Roh Suci, tetiganya sawiji.
Haléluya ! Haléluya ! Tetiganya sawiji.

wanita

- 2) Pinuji Ratuning swarga, Gustiné pra manungsa,
nggih Ratuning pasamuwan, Ratu sumbering gesang.
Haléluya! Haléluya! Ratu sumbering gesang.

sadaya

- 3) Pinuji Allah Makwasa kang nitahken jagad rat,
wah milujengken manungsa, krana gunging sih-rahmat.
Haléluya! Haléluya! Krana gunging sih-rahmat.

Votum

PS : Ibadah Riyaya Minggu Tritunggal punika lumampah ing Asmanipun Allah Sang Rama, Sang Putra, lan Sang Roh Suci.

U : (*ngidungaken*) **Amin, amin, amin.**

Salam

PS : Sih-rahmat lan tentrem rahayu saking Allah Rama kita lan saking Gusti Yésus Kristus sarta patunggilan kaliyan Sang Roh Suci wontena ing para sadhèrèk sadaya.

U : **ugi wontena ing panjenengan.**

--- umat lenggah ---

Pambuka

Lit : Para sadhèrèk, sanès prakawis ingkang gampil kanggé mangertosi Allah Tritunggal. Ing salebeting kaagunganipun, Panjenenganipun lestantun Allah ingkang mboten winates sarta mboten saged dipun jajagi déning pikiran kita ingkang sarwa winates. Sinaosa makaten, Panjenenganipun nyawisaken dhirinipun kanggé kita tepangi. Malah Panjenenganipun karsa nyelaki kita sarta nimbali kita supados Panjenenganipun nélakaken katresnanipun. Lumantar Gusti Yésus Kristus kita wanuh Sang Rama Inkang Nitahaken jagat saisènipun lan lumantar Sang Roh Suci kita dipun samektakaken kanggé nélakaken katresnan kita dhateng sadaya titah.

U : (*ngidungaken KPJ 26: 1 – 3 “PINUJI GUSTI”*)

KPJ 26 PINUJI GUSTI

Do = F 3/4

- 1) Pinuji Gusti kang nitahken jagad,
siyang ratri tan kendhat ngganjar sih-rahmat.
Refr. : Halléluya, sagung puji
tansah konjuk Gusti
Halléluya, sagung bekti
mring Ratu swargi.
- 2) Pinuji Gusti Sang Jurubasuki,
kang ngurbanke sarira nebus manungsa
Refr. : Halléluya, sagung puji
tansah konjuk Gusti
Halléluya, sagung bekti
mring Ratu swargi.
- 3) Pinuji Gusti Allah Sang Roh Suci,
kang nuntun ing kraharjan wah kasampurnan.

Refr. : Halléluya, sagung puji
 tansah konjuk Gusti
 Halléluya, sagung bekti
 mring Ratu swargi.

Pengakuan Dosa

Lit : Para sadhèrèk, sumangga kita sowan ing ngarsanipun Gusti Allah kanggé ngakeni dosa-dosa kita. Kita ndedonga,

Dhuh Allah, keparenga paring pangapunten dhumateng kawula, ingkang rumaos sampun mangertosi Paduka kanthi sampurna. Kawula ngakimi imanipun tiyang sanès ingkang béda kaliyan kawula. Kawula nyukani aan ingkang awon dhateng tiyang-tiyang ingkang mboten tunggil agami. Kawula ngrèmèhaken tiyang-tiyang ingkang béda piwulang karana kawula yakin, bilih Paduka sampun selaras kaliyan ingkang kawula imani. Wusananipun, kawula wurung pitados dhumateng Paduka. Kawula malah njiyat Paduka dados sami kaliyan ingkang kawula yakini. Kawula dados umuk amargi kawula sampun katam anggèn kula maos sadaya isining Kitab Suci. Kawula dados gumedhé karana ngginakaken ayat-ayat suci ingkang sampun kawula apalaken kanggé nyerang sesami kawula. Kanthi sora kawula mbengoki tiyang sanès “klèntu” utawi “*sesat*” sarta tanpa ènget kawula piyambak sampun nyimpang tebih saking karsa Paduka. Paduka apunteni dhuh Allah.

Paduka wulang kawula wanuh Paduka lumantar sadaya pakaryan Paduka; pakaryan Paduka ingkang saget dipun raosaken déning sadaya titah. Paduka sembadani kawula kanggé makarya ugi sesarengan kaliyan Paduka. Makarya kanggé jagat saisènipun tanpa wonten singgetan antawisipun manungsa kaliyan titah sanèsipun. Makarya

kanggé jagat tanpa wonten watesan suku, ras, *ideology* utawi paham politik. Makarya kanggé jagat tanpa wonten kapentingan kanggé ngristenaken tiyang sanès ingkang mboten tunggil agami utawi tunggil wulangan. Kasagedna kawula dhuh Allah, kanggé makarya kanthi satunggal pawadan, inggih punika: amargi kawula kepéngin andum katresnan ingkang pinangkanipun saking Paduka kanthi tulus dhateng jagat saisénipun. Wonten ing Allah Rama, Sang Putra, lan Sang Roh Suci, kawula aturaken pangaken tuwin panyuwunan kawula. Amin.

U : (*ngidungaken KPJ 52: 1 – 2 “GUSTI SÈSTU KULA NALANGSA”*)

KPJ 52 GUSTI SÈSTU KULA NALANGSA

Do=C 4/4

- 1) Gusti sèstu kula nalangsa, awit asring mbaléla,
damel sekel galih Paduka, kèlu ombyaking donya.
Reff. : Dhuh, Gusti kawula nyuwun apura,
sinucèkken sing dosa.
Mugi manah kula kaénggalna,
mituhu Paduka.
- 2) Sèstu kula angraosaken awrat déning momotan,
nging awit Paduka nulungi, tan awrat babar pisan.
Reff. : Dhuh, Gusti kawula nyuwun apura,
sinucèkken sing dosa.
Mugi manah kula kaénggalna,
mituhu Paduka.

---- *umat jumeneng* ----

Pawartos Sih-rahmat

PS : Injil Yohanes 3: 16-17 nyebataken makaten,
“Awitdéne Allah anggoné ngasihi marang jagat iku nganti masrahaké Kang Putra Ontang-anting, supaya saben wong

kang pracaya marang Panjenengané aja nganti nemu karusakan, nanging nduwènan urip langgeng. Sabab Allah anggoné ngutus Kang Putra ngrawuhi jagat iku ora supaya ngadili jagat, nanging supaya jagat kapitulungan rahayu déning Panjenengané.”

Para sadhèrèk, kita caos sokur awit Gusti Allah Sang Rama ngrengkuh kita lumantar pangurbananipun Gusti Yésus Kristus. Sarta awit saking Sang Roh Suci, kita dipun sembadani kanggé makarya ing madyaning jagat punika. Punika pawartosing sih-rahmat ingkang éndah kanggé kita sadaya.

U : Puji sokur konjuk Gusti Allah.

---- umat sami jawat asta kalayan ngandika: “**Salam katentreman**”----

U : (ngidungaken KPJ 94: 1 – 3 “SUMANGGA MAREKA”)

KPJ 94. SUMANGGA MAREKA

Do=F 4/4

kakidungaken umat wanita

- 1) Sumangga mareka ngarsané Gusti kita,
anggunngung asmanya wit sihé kang sanyata
maringken Kang Putra, yéku marginira
mbirat dosa kita, wah gesang sembada

kakidungaken umat priya

- 2) Saguning pamuji konjuk ngarsaning Gusti,
kang tansah mberkahi wrata titah sabumi.
Allah ingkang murba pratala-akasa
paring kaéndahan miwah kautaman.

kakidungaken umat sadaya

- 3) Yéhuwah Makwasa maringi kabingahan

lan tentrem-raharja dugèng jaman klanggengan.
 Samya tansah pangah mituhu mring Allah,
 minangka panuwun, wit gung berkahipun.

---- umat lenggah ----

PALADOSAN SABDA

Pandonga Paladosan Sabda

PS : (*ngonjukaken pandonga paladosan sabda*)

Pamaosing Kitab Suci

Waosan Kapisan

L1 : Waosan kapisan kapethik saking **Wulang Bebasan 8: 1-4, 22-31**

Makaten sabdanipun Gusti!

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**

Masmur Tanggapan

L2 : (*maos Masmur tanggapan saking **Jabur Masmur 8**, saged kawaos gentosan kaliyan umat*)

Waosan Kaping Kalih

L3 : Waosan kaping kalih kapethik saking **Roma 5: 1-5**

Makaten sabdanipun Gusti!

U : **Puji sokur konjuk Gusti Allah.**

Waosan Injil

PS : Punika Injilipun Gusti Yésus Kristus manut paseksinipun **Yohanes 16: 12-15**

Makaten Injilipun Gusti Yésus Kristus manut paseksinipun Yohanes.

Ingkang rahayu inggih punika saben tiyang ingkang mirengaken pangandikanipun Gusti Allah sarta dipun èstokaken ing gesang padintenan. Haléluya!

U : (*ngidungaken*) **Haléluya, haléluya, haléluya**

Khotbah

Wekdal Ening

Pangaken Pitados

P/D: Sinten (tiyang) ingkang kepéngin wilujeng kedah gondhélan dhateng tetalesing kapitadosan pasamuwan ingkang waradin. Sinten (tiyang) ingkang mboten ngrimati tetalesing kapitadosan punika kanthi murni mila sejatosipun badhé nemahi karisakan. Sarta punika asas kapitadosan kita:

U : Kita manembah dhumateng Allah ingkang Maha Esa punika ing salebeting ketritunggalanipun, \ ingkang mboten nyampur-adhuk kapribadèn-kapribadènipun Allah \ sarta mboten misah-misahaken hakékatipun; \ sabab wonten satunggal kapribadèn inggih punika Rama, \ satunggal kapribadèn inggih punika Putra, \ lan satunggal kapribadèn inggih punika Roh Suci, \ namung \ Kaallahanipun awit saking \ Sang Rama, Sang Putra lan Sang Roh Suci \ ingkang ateges esa - \ kanthi kamulyan ingkang sami \ sarta nglenggahi panguwaosipun ingkang sami langgengipun. \ Kadosdéné Sang Rama wonten, makaten ugi Sang Putra wonten \ lan Sang Roh Suci wonten; \ Sang Rama mboten katitahaken, \ Sang Putra mboten katitahaken, \ lan Sang Roh Suci mboten katitahaken. \ Sang Rama ngungkuli sawernining nalar

budinipun manungsa, \ Sang Putra ngungkuli sawernining nalar budinipun manungsa, \ lan Sang Roh Suci ngungkuli sawernining nalar budinipun manungsa. \ Sang Rama punika langgeng, \ Sang Putra punika langgeng \ lan Sang Roh Suci punika langgeng; \ namung \ mboten wonten Allah tiga ingkang langgeng, \ ananging namung wonten Allah satunggal ingkang langgeng. \ Makaten ugi \ mboten wonten Allah tiga \ ingkang ngungkuli sawernining nalar budinipun manungsa, \ utawi Allah tiga ingkang katitahaken, \ ananging namung wonten Allah satunggal \ ingkang mboten katitahaken, \ inggih punika Allah satunggal \ ingkang ngungkuli sawernining nalar budinipun manungsa. \ Sarta makaten ugi \ wonten Rama ingkang mahakawasa, \ Putra ingkang mahakawasa \ lan Roh Suci ingkang mahakawasa. \ Namung \ mboten wonten tiga ingkang Mahakawasa; \ ananging namung wonten satunggal ingkang Mahakawasa. \ Sang Rama punika Allah, \ Sang Putra punika Allah \ sarta Sang Roh Suci punika Allah, \ namung mboten wonten Allah tiga \ ananging namung wonten satunggal Allah. \ Makaten ugi \ Sang Rama punika Gusti, \ Sang Putra punika Gusti, \ lan Sang Roh Suci punika Gusti, \ namung mboten wonten Gusti tiga, \ ananging namung wonten satunggal Gusti.

Mila \ miturut kaleresaning tetalesipun pasamuwan ingkang waradin, \ kita kedah ngakeni \ bilih saben kapribadènipun piyambak-piyambak \ punika Allah lan Gusti, \ sarta kita dipun awisi kanggé nélakaken \ bilih wonten Allah tiga utawi Gusti tiga.

Rama asalipun mboten saking sinten kémawon, \ mboten katitahaken, mboten kalairaken. \ Putra asalipun saking Rama kémawon, \ mboten kayasa \ utawi mboten katitahaken, \ ananging kalairaken; \ Roh Suci asalipun

saking Rama \ lan saking Putra, \ mboten kayasa utawi katitahaken, \ ananging dipun sunaraken. \ Awit saking punika wonten satunggal Rama, \ sanès tigang Rama; \ satunggal Putra sanès tigang Putra ; \ satunggal Roh Suci sanès tigang Roh Suci.

Wonten ing adegipun minangka Tritunggal punika \ mboten wonten ingkang langkung rumiyin, \ utawi ingkang langkung kanton; \ mboten wonten ingkang langkung inggil, \ utawi ingkang langkung andhap; \ awit \ tiga-tiganing kapribadèn punika esa ing salebeting Kalanggenganipun \ sarta sami ing salebeting Kalenggahanipun. \ Mila amargi punika kita \ - jumbuh kaliyan bab-bab ingkang kasebat ing nginggil punika - \ manembah dhumateng Keesaanipun wonten ing salebeting Ketritunggalanipun \ sarta Ketritunggalanipun wonten ing salebeting Keesaanipun. Awit saking punika \ sinten ingkang kepingin kawilujengaken \ piyambakipun kedah nampi pangaken \ ngengingi Allah Tritunggal punika. \ Sarta piyambakipun kedah pitados ugi \ dhateng rawhipun Gusti kita Yésus Kristus \ minangka manungsa dhateng ing jagat punika, \ jumbuh kaliyan piwulang ingkang leres. \ Miturut kapitadosan ingkang leres - \ ingkang kita akeni sarta gadhahi - \ kita pitados sarta ngakeni \ bilih Gusti kita Yésus Kristus, \ Putranipun Allah, \ punika Allah lan manungsa; minangka Allah \ hakékatipun sami kaliyan Allah Rama, \ Panjenenganipun kalairaken sadèrèngipun jagat katitahaken; \ minangka manungsa \ hakékatipun sami kaliyan Kang Ibunipun \ inggih punika Maria, \ Panjenenganipun kalairaken ing jagat punika; \ Panjenenganipun punika Allah ingkang sampurna \ sarta manungsa ingkang sampurna kanthi nalar budi \ sarta badan manungsa ing salebeting satunggal kapribadèn. \ Panjenenganipun sami drajatipun kaliyan

Allah Rama ing salebeting Kaallahanipun, \ ananging langkung andhap saking Ramanipun. \ Sinaosa Panjenenganipun punika Allah lan manungsa, \ ananging panjenenganipun sanès kalih kapribadèn, \ ananging satunggal Kristus. \ Panjenenganipun punika satunggal \ mboten kanthi éwah-éwahaning Kaallahanipun dados manungsa \ ananging kanthi éwah-éwahan Kamanungsanipun katunggilaken kaliyan Kaallahanipun. \ Panjenenganipun punika esa \ mboten kanthi nyampur-adhuk Hakékat-hakékatipun, \ ananging satunggal wonten ing kamanunggalan \ ing salebeting satunggal kapribadèn. \ Kadosdéne satunggaling tiyang \ nggadhahi nalar budi lan badah wadhag \ ingkang mujudaken satunggaling kamanunggalan, \ makaten ugi Kristus ingkang satunggal punika; \ punika Allah lan Manungsa. \ Kristus nandhang sangsara kanggé kawilujengan kita; \ Panjenenganipun tedhak dhateng Naraka, \ lajeng ing dinten ingkang kaping tiga \ wungu saking antawisipun tiyang pejah, \ sumengka dhateng Swarga \ sarta lenggah ing sisih tengenipun Rama Allah \ ingkang Mahakawasa, \ sarta saking ngrika \ Panjenenganipun badhé rawuh malih \ kanggé ngadili tiyang ingkang gesang tuwin ingkang pejah. \ Panjenenganipun badhé rawuh malih \ sarta ing wekdal punika \ umat manungsa badhé tangi kanthi badanipun piyambak-piyambak \ kanggé ngaturaken tanggeljawabipun \ tumrap tumindakipun. \ Sinten ingkang tumindak saé, \ piyambakipun badhé mlebet gesang ingkang langgeng; \ sarta sinten tumindak awon, \ piyambakipun badhé mlebet ing latu ingkang langgeng.

P/D: Punika tetalesing kapitadosanipun pasamuwan ingkang waradin punika, ingkang kedah katampi sarta dipun akeni kanthi temen-temen déning anak-anakipun manungsa ingkang kepéngin kawilujengaken.

U : Kamulyan kagama Sang Rama, Sang Putra, lan Sang Roh Suci, \ kados ing wiwitan mila, \ samangké dumugi ing salami-laminipun. \ Amin.

Pandongang Safaat

PS : (*ngonjukaken pandonga safaat*)

PALADOSAN MÉJA

Pangatag Pisungsung

P/D: Katresnanipun Allah ngrengkuh kita lan ndadosaken kita putra-putranipun. Pangandikanipun makaten:

“Awitdéné samubarang kabèh iku saka Panjenengané, krana Panjenengané sarta kagem Panjenengané; kamulyan kagama Panjenengané salawas-lawasé!”

(Roma 11:36).

Mila èstu pantes sarta prayoga menawi kita ngonjukaken sokur ing ibadah punika.

U : (*ngidungaken KPJ 161: 1 – 4 “JIWA RAGA KAWULA”*)

KPJ 161 JIWA-RAGA KAWULA

Do=D 4/4

- 1) Jiwa raga kawula konjuk mring Sang Pamarta, mugè dados lantaran kamulyaning Pangéran, kamulyaning Pangéran.
- 2) Tangan-suku kawula nindakken pakaryannya, mrih sesami basuki nampèni sihing Gusti, nampèni sihing Gusti.
- 3) Dalah kedaling ilat nggih ngundhangken sih rahmat, temah asmaning Gusti datan kendhat pinuji, datan kendhat pinuji

---- umat jumeneng ----

- 4) Bandha lan kasugihan, wekdal wah kasagedan
nggih gesang sawetahnya dadya pisungsung nyata,
dadya pisungsung nyata.

Pandonga Pisungsung

P/D: (*nuntun pandonga pisungsung*)

PANGUTUSAN

Nyanyian Pangutusan

U : (*ngidungaken KPJ 427: 1 – 2 “BEGJA SEJATI”*)

KPJ 427. BEGJA SEJATI

Do=d 6/8

- 1) Begja sejati, ngabdi mring Gusti,
yé ku gesang kang pangaji.
Dadya lantaran mrih karukunan,
katentreman kelampahan
Reff. : Mung Sang Kristus ye'ku Gusti,
Panebus kula sejati
Gesang kawula, kagem asmanya
nggih martosken sih rahmatnya

- 2) Begja sanyata, gesang ne'ng donya,
lelados mring Sang Pamarta.
Dipun be'lani, sabar ing kardi,
temah kalis ing belahi.
Reff. : Mung Sang Kristus ye'ku Gusti,
Panebus kula sejati
Gesang kawula, kagem asmanya
nggih martosken sih rahmatnya

Pangutusan

PS : Eterna manah panjenengan dhateng jagat.

U : **Kawula ngeneraken manah dhateng jagat.**

PS : Dadosa mitra kanggé sesami.

U : **Awit kawula kangen nyeksèkaken Sang Kristus.**

PS : Pinujia Allah Sang Rama, Sang Putra, lan Sang Roh Suci.

U : **Ingkang mboten naté misahaken kawula saking katresnanipun Sang Kristus, samangké sarta ing salami-laminipun.**

Berkah

PS : (*ngucapaken berkah*)

U : (*ngidungaken*) **Haléluya, Amin.**

[tbg-den]

**BAHAN PANYURAOS
KITAB SUCI**

**Bahan ingkang sampun
kacawisaken punika
saged dipun olah
jumbuh kaliyan
kawontenan piyambak-
piyambak**

**Panyuraos Kitab Suci
Sumengkanipun Gusti
Yésus dhateng Swarga**

Lelakoné Para Rasul 1:1-11

**DADOS SEKSNIPUN
GUSTI
ING INDONÉSIA**

A. Pambuka

Bahan Panyuraos Kitab Suci (PKS) punika karacik kanggé mangayubagya lan ngraos-ngraosaken makna Sumengkanipun Gusti Yésus. Sasampunipun Gusti Yésus wungu, kawan dasa dinten laminipun Panjenenganipun ngetingal lan maringhi piwulang dhateng para muridipun, sasampunipun punika lajeng sumengka dhumateng swarga. Miyos lan wungunipun Gusti Yésus punika kedadosan ingkang tansah dipun pèngeti kanthi mawurahan sanget, dalasan sedhèrèk-sedhèrèk non-Kristen mangertosi riyaya ageng kalih punika, inggih punika Natal lan Paska. Nanging sumengkanipun Gusti Yésus ingkang sami pentingipun asring kirang pikantuk kawigatosan lan kirang kraos-raosaken. Ing PKS wekdal punika, kita badhé sinau negesi Sumengkanipun Gusti Yésus, sarta mendhet konsekwènsi praktis ing gesang kita minangka pendhèrèkipun Gusti Yésus lan seksnipun ing papan padunungan kita, inggih punika ing bumi Indonésia ingkang kita tresnani.

B. Andharan Tèks: Lelakoné Para Rasul 1:1-11

- Gegambaran Pribadinipun Gusti Yésus (ayat 1-3)
 - Sugengipun
 - Panandhang lan Sédanipun
 - Wungunipun
 - Sumengkanipun
- Wohing Pakaryanipun Gusti Yésus (ayat 2)

- Para rasul: kapilih, kacawisaken, kawulang, lan kautus
- Bab utami ingkang kitandakaken déning Sang Rama kanggé Para Rasul inggih punika Prasetyanipun lan Roh Suci ayat 4-8)
 - Hakékatipun: suci lan kagungan kuwaos (ayat 5, 8)
 - Rawuhipun : nalika Roh Suci tumedhak (ayat 8)
 - Pakaryanipun: maringi kuwaos dhateng para rasul kanggé nindakaken paseksi
- Pameca Rawuhipun malih Gusti Yésus (ayat 11)

C. Dhasar

Kitab Lelakoné Para Rasul punika mujudaken seratanipun Lukas ingkang kaping kalih, déné seratan ingkang kaping sepisan punika Injil Lukas. Ing seratan kapisan, Lukas nyerat sedaya ingkang katindakaken lan kawulangaken déning Gusti Yésus nalikanipun sugeng ing jagad punika. Ing seratan ingkang kaping kalih punika, Lukas nyerat cariyos ingkang sami, inggih punika bab Kristus ugi, nanging Kristus ingkang sampun wungu, gesang, lan lenggah ing dhampar, ingkang taksih tetep badhé makarya lan memulang lantaran Roh Suci lan para seksinipun.

LPR 1: 1-5

Ing salebeting nyawisaken para rasul nglajengaken pakaryanipun Gusti Yésus, Panjenenganipun nindakaken sekawan bab: (i) maringi dhawuhipun déning Roh Suci – dhawuh ingkang asli (ayat 2); (ii) nandhesaken anggènipun wungu saking séda srana ngetingal dhateng para murid kawan dasa dinten dangunipun (ayat 3); (iii) memulang para rasul bab Kratoning Allah (ayat 3); lan (iv) prasetya badhé mbaptis para rasul srana Roh Suci (ayat 4-5).

Inggih prelu kagatosaken secara mirunggan inggih punika sedaya ingkang katindakaken déning Gusti Yésus gegayutan kaliyan anggènipun ngutus para rasul punika.

Sasampunipun punika kalajengaken srana prasetyanipun Sang Rama maringi Roh Suci dhateng para rasul kanggé nglajengaken pakaryanipun Sang Kristus. Srana mekaten, ing Lelampahanipun Para Rasul punika paraga ingkang utami sanès para rasulipun nanging Roh Suci, temah kitab punika badhé langkung trep kasebut Lelampahanipun Roh Suci.

D. Basanipun Tèks – LPR 1:6-11

Ayat 6: Para Rasul Ngajengaken Pitakènan ingkang Limrah

Nalika para rasul mireng prasetya bab baptisan srana Roh Suci, sami atur pitakèn ing ayat 6, "Gusti, punapa sapunika anggèn Paduka badhé mulihaken karajan kanggé Israèl?" Kanthi tembung sanès para rasul sami mangertos bilih prasetya wonten ing Prajanjian Lami bab tumedhaking Rohipun Allah punika praseyta ingkang badhé kapenuhan ing jaman akir, inggih punika nalika Allah badhé yasa karatonipun ing bumi lan mulihaken umatipun.

Yéhèzkièl 39: (25) Awit saka iku mengkéné pangandikaning Pangéran Yehuwah: Ing saikiné Ingsun bakal mulihaké kaanané Yakub lan bakal nandukaké kawelasan marang turuné Israèl lan marga saka bentèring panggalihing-Sun, Ingsun bakal ngekahi asmaning-Sung kang suci. ... (29) Ingsun ora nutupi pasuryaning-Sun manèh tumrap wong-wong iku, samangsa Ingsun ngesokaké Rohing-Sun marang turuné Israèl. Mangkono pangandikané Pangéran Yehuwah."

Dados nalika Gusti Yésus ngendika bilih tumedhaking Roh ingkang sampun dangu kaantos-antos — baptisan srana Roh Suci — para rasul gadhah panginten bilih kantun sawetawis dinten malih. Pramila lajeng sami nyuwun katrangan: "Punapa jaman akir badhé tumunten maujud? Kraton badhé

kabangun namung ing salebeting sawetawis minggu utawi wulan?"

Punika sanès pitakènan bodho, senadyan ing ayat 3 Gusti Yésus sampun sesarengan kaliyan para rasul kawan dasa dinten dangunipun lan memulang bab kratoning Allah. Wonten ing salebeting pirembagan kaliyan Gusti Yésus nalika sami kembul bujana, Gusti Yésus ngandika:

Lukas 22: (29) Sarta Aku wus nyawisaké Kraton kanggo kowé kabèh kayadéné Ramaku wus nyawisaké marang Aku, (30) supaya kowé padha bisa mangan lan ngombé tunggal sameja karo Aku ana ing KratonKu. Apa-manèh kowé bakal padha linggih ing dhampar lan ngadili taleré Israè rolas.

Kanthi tembung sanés, Gusti Yésus maringi sumerep dhateng para rasul bilih Kraton badhé kapulihaken kanggé Israèl — para rasul badhé sami linggih ing dhampar minangka panguwaos sesarengan kaliyan Putraning Manungsa. Lan para rasul ugi mangertos saking Prajanjian Lami (Yéhèzkièl 39:29; Yésaya 32:15; 44:3-5; Yoèl 2:28; Zakharia 12:10) bilih pemulihan punika mujudaken wohing tumedhkipun Rohing Allah. Dados sanès pitakènan bodho unjuk atur "Punapa pemulihan punika badhé kelampahan sapunika, wonten ing gesangipun sapunika, utawi samboten-mbotenipun ing salebeting sawetawis wulan malih?"

Ayat 7: Tanggapanipun Gusti Yésus

Awit punika sanès pitakènan bodho, Gusti Yésus mboten nyaruwé para rasul punika. Gusti Yésus mboten ndandosi téologi pemulihanipun para rasul (salajengipun saged dipun sinau saking LPR 3:21). Gusti Yésus ngorèksi praanggapan nipun ingkang nandhesaken bab wekdal ing ayat 7, "Kowé ora prelu nyumurupi mangsa lan wektu, kang katemtokaké déning Sang Rama piyambak, manut panguwaosé." Kanthi

tembung sanès, sampun ngantos gadhah panganggep bilih tumedhaking Roh ingkang sampun dangu kaantos-antos badhé énggal mbekta pemulihan tumrap krajan Israèl. Gusti sampun netepaken wekdal lan mangsa kanggé samukawisipun, lan sedaya punika mujudaken sesengkeranipun Allah, ingkang mboten prayogi dipun mengertosi. Kados-déné menawi kita saged mangertosi kapan anggèn kita tilar donya, mboten ndhatengaken kasaénan malah badhé nuwuhaken gesang kita mboten sekéca.

Ayat 8: Korèksi tumrap Praanggapanipun Para Rasul

Nanging salajengipun Gusti Yésus nerangaken dhateng para rasul tegesing baptisan srana Roh. Punika mboten ateges bilih Israèl énggal kapulihaken; mboten ateges ugi madegipun Krajan Israèl kanthi mekaten kémawon. NAGING — kawigatosna tembung ingkang kaginakaken ing wiwitaning ayat (8) NAGING **kowé** bakal padha tanpa **kasektèn**, samangsa Sang Roh Suci wus nedhaki marang kowé kabèh lan kowé bakal padha dadi seksi-Ku ana ing Yérusalèm lan ing satanah Yudéa kabèh, sarta ing tanah Samaria tuwin tumeka ing salumahing bumi. Gusti Yésus mboten ngersakaken ngirangi ampuhing punapa ingkang sampun kaprasetyakaken déning Sang Rama dhateng para rasul. Pancèn punika sanès bab wekdal, nanging bab **kekiyatan** ingkang ngédab-édabi – dumugi ing pungkasaning bumi!

Punika kekiyatan saking sinten? Mboten sanès inggih saking Pribadinipun Allah ingkang kaping-3 inggih punika Roh Suci, ingkang darbèni **Hakékat** suci lan kuwaos. Roh Suci bakal nedhaki kowé kabèh, punika nélakaken **Rawuhipun**. Lajeng kowé bakal dadi seksi-Ku, punika nélakaken **Pakaryaning** Roh Suci. Srana mekaten ingkang dados Prasetyanipun Sang Rama bilih para rasul badhé kabaptis

srana Roh Suci, nélakaken Hakékat, Rawuhipun, lan Pakaryanipun Roh Suci ingkang badhé tansah nunggil lan sesarengan kaliyan para rasul.

Salajengipun menawi kita nyemak pitakènanipun para rasul, ing ayat 6 "Gusti, punapa sapunika anggèn **Paduka** badhé mulihaken krajaan kanggé Israèl?" Para-murid sami gadhah pamanggih bilih Gusti Yésus lajeng badhé nindakaken pemulihan punika piyambakan. Paring wangsulanipun Gusti Yésus dhateng para murid ing ayat 8 Nanging **kowé** bakal padha nampa kasektèn, ... Gusti Yésus mboten badhé nindakaken piyambak pemulihan kasebut. Kagem nglajengaken pakaryanipun, Gusti Yésus ndawuhaken dhateng para muridipun. Para murid kaparingan panguwaos kanggé nglajengaken, lan kaparingan kuwaos samangsa Roh Suci nedhaki para murid kanggé dados seksinipun.

Ayat 9-11: Sumengkanipun Gusti Yésus

Pamanggihipun para rasul salajengipun inggih punika bab Sumengkanipun Gusti Yésus. Gusti Yésus sinengkakaken lan katutupan ing méga. LPR 1:10 nélakaken bilih wonten priya kalih mangagem ageman pethak — kanthi tembung sanès, malaékat kalih ingkang wujudipun manungsa — ngendika ing ayat 11 "Hé wong-wong Galiléa, yagené kowé padha ngadeg tumenga ing langit? **Gusti Yésus**, kang sumengka marang ing swarga, nilar kowé kabèh iki, bakal rawuh manèh kanthi patrap kaya kang padha kokdeleng nalika Panjenengané minggah menyang swarga."

Piwelingipun Gusti Yésus ingkang pungkasan kaparingaken ing ayat 8 "Nanging kowé bakal padha tanpa kasektèn, samangsa Sang Roh Suci wus nedhaki marang kowé kabèh sarta kowé bakal padha dadi" dipun kersakaken kagem nuntun para muridipun ing mangsa ing antawisipun sumengkanipun lan rawuhipun malih. Ing bab dados seksinipun, Gusti Yésus mboten nembé ngendika bab paseksi

sepisan kanggé salaminipun. Panjenenganipun ngendikan bab upadi ingkang tansah lumampah kanggé nembus wekdal lan papan kanthi wontenipun tantangan lan reribet ingkang kathah. Piweling ingkang ugi kaparingaken dhateng sedaya pendhèrèkipun Sang Kristus ingkang gesang ing antawisipun sumengkanipun lan rawuhipun malih.

Pangandikanipun malaékat kalih ingkang kaparingaken dhateng para murid ingkang nembé tumenga ing langit, nyeksèni Gusti Yésus ingkang nembé kaangkat, ngiyataken. Malaékat punika *menyebut* **Gusti Yésus** kang sumengka ing swarga, ngemu teges bilih ingkang dipun kersakaken inggih **Gusti Yésus ingkang sami kados** ingkang ngantos sapriki dipun tepangi lan gesang sesarengan kaliyan para murid. Sumengkanipun dhateng swarga punika dados tandha bilih Gusti Yésus ingkang sampun manjalma manungsa punika ingkang samangké lenggah ing dhampar lan nguwaosi jagad raya. Panjenenganipun nguwaosi samukawis kanggé kita, pramila Panjenenganipun kaangkat dhateng swarga. Gusti Yésus sampun ngrampungaken secara sampurna pakaryan ingkang kapitadosaken déning Sang Rama, lan mungkasi kawontenanipun minangka manungsa ingkang winatesan déning wekdal lan papan.

Gegambaran punapa ingkang muncul ing dhiri kita bab para rasul salaminipun sedasa dinten ing antawisipun pepisahan kaliyan Gusti Yésus lan dinten Péntakosta? Punapa kita nggambaraken para murid punika tiyang-tiyang ingkang ringkih lan mboten nggadahi daya babar pisan, tanpa kabingahan, tanpa pangajeng-ajeng, lan tanpa kakendelan ngantos ing Dinten Péntakosta?

Lukas 24:(51) ...lan nalika mberkahi mau, Panjenengané banjur nilar para sakabaté tuwin mitrané menyang ing swarga. (52) para sakabat banjur padha sujud nyembah marang Panjenengané, nuli padha mulih menyang ing

Yérusalèm kalawan bungah banget, (53) tansah padha ana ing Padaleman Suci lan ngluhuraké Gusti Allah.

Injil Lukas nyeksèni kawontenanipun para rasul sasampunipun Gusti Yéssus sumengka dhateng swarga, bilih para rasul sami wangsul dhateng Yerusalem kanthi suka rena. Para rasul mboten ngeneraken pikiranipun malih kapan krajan Israèl kapulihaken, nanging dhateng Prasetyanipun Allah ingkang badhé maringaken Roh Suci dhateng para rasul. Para rasul nggadahi pangertosan énggal, bilih pepisahan secara ragawi kaliyan Gusti Yésus, mbekta para rasul dhateng kanyatan ingkang énggal bilih Gusti Yésus ingkang sami kados ingkang sampun dipun tepangi lan alami nalika taksih sesarengan secara ragawi, sapunika lenggah ing dhampar lan nguwaosi saindenging jagad raya. Salajengipun inggih Gusti Yésus ingkang sapunika nguwaosi lan lenggah ing dhampar ingkang ngutus para rasul kanggé dados seksinipun nglajengaken pakaryan ingkang sami lan malah pakaryan ingkang langkung ageng malih (ing bab laminipun lan tebanipun) kabandhing kaliyan samukawis ingkang sampun katindakaken déning Gusti Yésus nalika Panjenenganipun sugeng ing jagad punika. Satunggaling bab ingkang mirunggan ingkang ngédab-édabi kanggé kita sedaya!

Kejawi punika, para murid ingkang nampi peparing pakaryanipun Gusti Yésus punika sanès manungsa ingkang sampurna tanpa cacad lan karingkihan, para murid sami kados kita manungsa limrah ingkang ringkih tumrap sedaya pameteging gesang. Kasadharan punika badhé mbekta kita dhateng manah ingkang andhap asor minangka abdinipun, senadyan nampi bab ingkang mirunggan lan ngédab-édabi agengipun. Kasadharan ingkang ngeneraken dhiri dhateng panembah namung dhumateng Allah lan ngluhuraken Panjenenganipun.

E. Trap-trapan

Wonten tigang bab penting ingkang saged dipun trapaken ing gesang kita padintenan ing bab gesang minangka bangsa lan warga negari Indonésia:

1. Kekyatan/Kuwaos – *Power*

Sumengkanipun Gusti Yésus mboten namung pindhah dalem, nanging mbekta konsekwènsi ingkang énggal gegayutan kaliyan kuwaos lan dhamparipun minangka Raja ingatasing sedaya raja. Bab punika ndhatengaken kekiyatan ingkang nyata tumrap para rasulipun, awit sami mangertos kanthi saèstu Hakékatipun Gusti Yésus. Kabukti sasampunipun para muridipun nyeksèni kedadosan anggènpun Gusti Yésus sumengka, para murid sami wangsul dhateng Yérusalèm kanthi kebak ing kabingahan. Wonten semangat lan kekiyatan ingkang énggal kanggé nyawang gesang ing tembé wingking. Punapa wonten kekiyatan ingkang tansah énggal ingkang asalipun saking Allah ingkang kitaampi kanggé nglampahi ayahan lan timbalaning gesang kita padintenan mliginipun gegayutan kaliyan tarunging manah (*pergumulan*) ing salebeting gesang mbangun bangsa Indonésia?

2. Kodrat - *Nature*

Kanthi kedadosan sumengkanipun Gusti Yésus kasebut, wonten éwah-éwahan alami sesambetanipun Gusti Yésus kaliyan jagad raya. Sadèrèngipun Panjenenganipun sumengka, jagad raya matesi anggènipun Gusti Yésus makarya, awit minangka manungsa Gusti Yésus kedah lila matesi saliranipun srana wekdal lan papan. Mekaten ugi tiyang-tiyang ingkang dipun ladosi namung ingkang gesang ing papan lan jamanipun Gusti Yésus (èksklusif). Srana mékradipun, ruang gerak lan tebanipun Gusti Yésus mboten winatesan malih déning papan lan wekdal. Mekaten ugi katemahanipun mboten èsklusif malih, namung tiyang-tiyang ingkang gesang ing jamanipun, nanging inklusif

kanggé sinten kémawon ngantos ing pungkasaning bumi. Punapa ing salebeting ngemban ayahan lan timbalaning gesang, kita sampun ngraos-ngraosaken sisi inklusif kanthi mboten mbédak-mbédaken SARA (suku, agama, ras, lan antargolongan)?

3. Makna - Meaning

Ing salebeting ngadhepi prekawis lan tantanganning gesang minangka bangsa lan negari ing Indonésia punika, pitakènan kados ingkang dipun aturaken déning para rasul punika asring dados pitakènan kita ing wekdal sapunika ugi, Kita kepéngin wontenipun kawontenan ingkang saé, adil, makmur, aman, lan kerta raharja. Minangka tiyang pitados, kita gadhah pangajeng-ajeng lan ngantos-antos pitulunganipun Gusti. Kita kepéngin Allah énggal tumindak kanggé bangsa Indonésia punika. Nanging saking piwelingipun Gusti Yésus ingkang kaparingaken dhateng para rasul sadèrèngipun sumengka dhateng swarga, ingkang temtunipun piweling punika ugi cocog kanggé gesang kita sapunika, ngèngetaken malih dhateng kita supados tetep ngener dhateng Prasetyanipun Allah ingkang sampun maringi Juru Panglipur inggih punika Roh Suci supados kita saged tansah makarya ing gesang kita padintenan. Dados seksinipun ateges secara penuh sadhar ing Hakékat, rawuhipun, lan pakaryanipun Sang Kristus ing gesang kita padintenan. Damel réfleksi padhangipun Sang Kristus ing papan kita ijèn-ijèn. Kapan kedadosan wontenipun éwah-éwahan sasampunipun kita makarya, kita mboten prelu mangertos.

Inkang paling penting makarya, makarya, lan makarya gegayutan kaliyan anggèn kita dados seksinipun ing bumi Indonésia ingkang kita tresnani puika. Dados talanging sihirahmat lan sihipun temah tiyang-tiyang ing sakiwa tengen kita saged tepang kaliyan Pribadi ingkang Sampurna ingkang nguwaosi, nata lan ngobahaken saben jangkahing gesang kita. Kasetyan ing salebeting ngadhepi sedaya wujud ing

tantangan dados bukti panganthinipun Gusti, saged kasil namung amarga sih-rahmat. Kamulyan namung kagem Allah!

F. Usulan Mètodhe PKS Intergenerasional

1. Kelompok dipun pantha-pantha dumados saking umur campuran. Saben kelompok kasuwun nindakaken *role play/main peran*, lan LPR 1:6-11 dipun dramakaken. Srana dipun dramakaken, para rawuh badhé maos lan naliti kanthi titi perikop ingkang badhé karembag kasebut.
2. Supados saged pikantuk makna ingkang lebet saking cariyos kasebut, fasilitator PKS ngajengaken pitakènan panuntun. Dhasar lan paniti priksa tèks saged kaginakaken kagem ngracik pitakènan. Pitakènan saged kadamel miturut kabetahan, kanthi pangangkah saged ngeneraken para rawuh negesi langkung lebet kedadosan sumengkanipun Gusti Yésus, kados pundi sagedipun dados seksi ingkang trep ing bumi Indonésia, kados ingkang sampun karaosaken ing pérangan trap-trapan. Panitipriksa kados ingkang sampun kaandharaken ing nginggil mboten kedah sedaya kajlèntrehaken dhateng ingkang sami rawuhing PKS, fasilitator ngracik pitakènan cundhuk kaliyan wontenipun wekdal lan kawontenanipun ingkang sami rawuh.
3. Para rawuh kaaturan wewengan nindakaken panaliti dhiri lan wohing panaliti punika kaedumaken dhateng sanèsipun. Panaliti dhiri saged katindakaken ing kelompok lajeng kaedumaken dhateng sedaya ingkang rawuh.

[ee/wds]

~~~sukur dhumateng Allah~~~

**Panyuraos Kitab Suci
Péntakosta**

Lelakoné Para Rasul 2:1-13

**Roh Suci Kuwaos
Nganyaraken
Gesang**

A. Pambuka

Péntakosta punika dinten tumedhaking Sang Roh Suci. Kénging punapa Roh Suci tumedhak ing dinten punika? Punapa wohing tumedhkipun Roh Suci kanggé para pendhèrèkipun Sang Kristus ing wekdal semanten? Punapa sesambetanipun kanggé para pendhèrèkipun Sang Kristus ing wekdal sapunika? PKS (Panyuraos Kitab Suci) wekdal punika badhé ngrembag pitakènan-pitakènan lajeng mendhet trap-trapanipun ingkang praktis ing gesang wekdal punika, mliginipun kanggé gesang minangka bangsa lan ing negari NKRI.

B. Katragangan Tèks: Lelakoné Para Rasul (LPR) 2:1-13

- Dinten Péntakosta (ayat 1)
- Angin lan Latu (ayat 2-3)
- Kapenuhan ing Roh Suci (ayat 4)
- Kaéraman lan Kabingungan (ayat 5-13)

C. Dhasar

Sasampuniun nyeksèni Gusti Yésus sumengka dhateng swarga, para rasul sami wangsul dhateng Yérusalèm lan sedaya saiyeg anggènipun mèmèng ing pandonga, sesarengan kaliyan sawetawis wanita sarta ibu Maryam, kang ibunipun Gusti Yésus, tuwin para sedhèrèkipun Gusti Yésus (LPR 1:12-14). Ing LPR 2:1, sedaya ingkang nembè nglempak punika ingkang sinesebut sedaya tiyang pitados, ingkang

nampi secara langsung tumedhaking Roh Suci ing Dinten Péntakosta, kados ingkang sampun kaprasetyakaken déning Gusti Yésus ing LPR 1:8.

D. Panitipriksa Tèks – LPR 2:1-13

Ayat 1: Dinten Péntakosta

*"(1) Bareng dina riyaya **Péntakosta**, ..."* Kénging punapa dinten Péntakosta kapilih minangka dinten wiwitan kagem nedhakaken Roh dhateng para murid? Wonten kalih dhasar:

- Ing riyaya Yahudi badhé wonten kathah tiyang jiarah ing Yérusalèm saking salumahing bumi. Dinten punika mujudaken salah setunggaling dinten riyaya ing antawisipun tigang dinten riyaya Yahudi ingkang nggadhahi tradhisi jiarah dhateng Yérusalèm ingkang kondhang minangka kitha suci. Sinebut Péntakosta (kaping sèket) awit dinten punika mujudaken dinten kaping-50 sasampunipun Paska.
- Mujudaken dinten riyaya panèn, kados ingkang kaserat ing Pangentasan 23:16 lan Pangandharing Torèt 16:10. Wonten makna simbolis ingkang éndah bilih tumedhaking Roh Suci kanthi kuwaos ingkang ngédab-édabi kakanthènan pamratobatipun tiyang 3000, mujudaken panén ageng wohing paseksi pamartosing kabar kabingahan/éndah kanggé jagad.

Ayat 2-3: Angin lan Geni

*"(2) **Dumadakan**, ana swara saka ing langit, saèmper sumiyuting angin gedhé, kang ngèbeki saomah kang kanggo lelunguhan,...."*

Tembung dumadakan ngemu teges bilih Roh Suci ingkang kaesokaken mujudaken Roh ingkang kagungan panguwaos

sawetahipun lan mboten kaiket ing wekdal lan cara dhateng sok sintena Roh punika kaparingaken. Para murid mboten saged damel Roh Rawuh, nalika Roh Suci rawuh, anggènipun rawuh kanthi dadakan. Roh Suci kagungan sipat ngasihi lan ngladosi, nanging caranipun ngasihi lan ngladosi katindakaken miturut wekdal lan caranipun ingkang kawawas paling saé. Minangka tiyang pitados ingkang sampun nampi Roh Suci, kasadharan bab rawuhipun lan sihirahmatipun ing sadinten-dinten katengeran déning pambangunturuting kapitadosan lan panuyuwunan pandonga ing salebeting ngantos-antos pitulunganipun.

Selajengipun, kagatosna angin lan latu ing ayat 2 lan 3: "(2) *Dumadakan, ana swara saka ing langit, saèmper sumiyuting angin gedhé, kang ngèbeki saomah kang kanggo lelunguhan, (3) banjur padha ndeleng ilat-ilatan kaya urubing geni, kang ambyar lan nibani sawiji-wijining wong mau kabèh..*"

Kadhang-kala Roh Suci ndadosaken saliranipun dipun mangertosi srana wujud ingkang ketinggal, saged kapirengaken, lan saged kagepok/dipun-sénggol. Ing Prajanjian Lami wonten tugu méga lan tugu latu. Ing baptisanipun Gusti Yésus wonten peksi dara. Ing LPR 4 wonten bangunan ingkang gonjing. Ing LPR 6, pasuryanipun Stefanus kados pasuryaning malaékat. Ing LPR 16 wonten lindhu. Nanging Roh ugi saged nélakken ingkang mboten maujud, ingkang mboten ketinggal, mboten kepireng, lan mboten saged kagepok gegayutan kaliyan rawuhipun lan kekiyatanipun.

Kénging punapa Roh Suci nélakaken wujud ingkang ketinggal ing sawetawis kedadosan lan ing sawetawis kedadosan sanèsipun mboten? Bab punika mujudaken pérangan saking

kawicaksanaan lan panguwaosipun. Roh punika sanès latu, ugi sanès angin, sanès peksi dara, sanès cahya ingkang anget. Dados, Roh mboten tansah ngagem wujud ingkang sami. Srana mekaten, kita mboten prelu bingung gegayutan kaliyan mawarni-warni wujudipun. Roh punika bébas, merdika. Nanging nalika Roh ngersakaken, saged ugi wonten latu lan swanten.

Kadosipun inggih punika ingkang dipun alami déning para murid ing LPR 2, nalika sami ningali ilat-ilatan kados urubing latu lan mireng angin ageng ngèbeki sedaya tiyang, wonten raos ingkang mboten limrah ing ngarsanipun Allah. Kita saged nggambaraken nalika para murid sami ndedonga (LPR 1:14), lajeng dumadakan kedadosan lelampahan ingkang saèstu ngéwahi pangertosan bab rawuhipun Allah dados pengalaman bab rawuhipun Allah. Tiyang-tiyang wau sami ningali latu ingkang ambyar ing sanginggilipun tiyang-tiyang wau lan sami mireng angin ageng. Lan tiyang-tiyang punika kapenuhan mboten namung srana kasunyataning Allah wekdal semanten, nanging kanthi kepastian pengalaman ingkang adhedhasar tumedhaking Roh Suci ingkang mboten limrah. Latu wiwit murub ing manahipun (Lukas 24:32) lan ing tutukipun tiyang-tiyang wau ("ilat-latan kados urubing latu"), lan swantening angin ngupengi lan nylimuti tiyang-tiyang wau kanthi tandha-tandha kekiyatanipun Allah. Tiyang-tiyang wau rumaos dipun banjir déning kaagunganipun Gusti. Lajeng sami wiwit memuji Gusti.

Ayat 4: Kapenuhan ing Roh

(4) Tumuli kabèh padha kapenuhan ing Roh Suci banjur padha wiwit guneman nganggo basa-basa liya, bab kang kawisikaké dèning Roh supaya kalairaké.

Kapenuhan ing Roh Suci ing ngriki tegesipun kapenuhan déning kaagunganipun Gusti. Pertalan harafiah ayat 11 "... tiyang-tiyang wau sami gineman *mawi basa kita piyambak bab pakaryanipun Allah ingkang ageng ...*" Awit Roh maringi pitembungan ing tutukipun, lan pitembungan punika nyeksèni pakaryan-pakaryan ageng ingkang katindakaken déning Allah.

Latu ingkang ambyar ingkang ndhawahi tiyang-tiyang mbesmi seserepanipun ing bab Gusti, lan ngéwahi dados semangat ingkang makantar-kantar. Santeripun angin sampun damel kèrem sedaya swantening pamangu-mangu lan bab ingkang sarwa mboten temtu ingkang wonten ing dhirinipun. Raos ajrih, pamangu-mangu, lan karingkhanipun musna ing salebeting pengalaman ingkang dèrèng naté dipun tampi. Kakendelan lan semangat ingkang makantar-kantar nglingkupi tiyang-tiyang punika, lan sami saged suka paseksi ing bab pakaryan-pakaryan ageng ingkang katindakaken déning Allah.

Inggih punika sarining kapenuhan (utawi baptisan ingkang dipun maksud ing LPR 1: 4-5) ingkang katampi — pengalaman ingkang mboten limrah bab kaagunganipun Allah, ingkang kaandharaken kanthi wujud pamuji lan paseksi ingkang kendel lan semangat. Basa roh ing Lelakoné Para Rasul nalika kaparingaken tansah ngemu tumindak ingkang cetha sanget. Ing kedadosan punika, para rasul dumadakan sami saged gineman mawi basanipun tiyang-tiyang ingkang sami dhateng ing ngriku, ingkang sami jiarah, ingkang prelu mangertosi bab-bab ageng ingkang kaucapaken déning para rasul. Bab punika mujudaken tandha bilih Gusti ngersakaken supados sedaya tiyang sami mangertosi lan ngalami kaagunganipun Gusti. Panjenenganipun sumadya nindakaken mujijat supados kamulyanipun dipun tepangi ing

antawisipun bangsa-bangsa, dumugi ing pungkasaning bumi.

Ayat 5-13: Kaéraman lan kabingungan

Ing ayat 12 pratélanipun kuwaosing Allah ing mujijat basa roh (saged gineman mawi basa sanés/manca) ndadosaken tiyang kathah sami éram lan bingung. Kebingungan punika nuntun dhateng tanggapan ingkang béda sanget. Sawetawis tiyang kanthi saèstu ngucap, "Apa ta tegesé iki?" Sanèsipun (ayat 13) ngécé lan mlumpat dhateng katrangan ingkang alami/asli: "*Wong iku rak padha mendem anggur manis.*" Bab punika dados pepènget, saben-saben Roh Suci nélakaken pakaryanipun — tetep saged muncul perpecahan, dalasan ing komunitas Kristen. Wonten tiyang-tiyang ingkang saèstu nakèkaken bab punika, lan niti sedaya samukawis, lan cepengan kanthi kukuh dhateng punapa ingkang saé lan leres. Nanging tansah pinanggih péhak sanès ingkang wonten ing sajawining komunitas, lajeng ngécé lan marisaken semangat ingkang wonten, kanthi celathu kados ing LPR 2:13 "*Wong iku rak padha mendem anggur manis..*" tiyang-tiyang punika mboten saged sami mitadosi kuwaosing Allah ingkang saged makarya ngéwahi lan ngénggalaken satunggaling kawontenan utawi malah, nalika pakaryan punika kawujudaken secara supranatural.

E. Trap-trapan

1. Tataran Kasupeketan ingkang énggal— *New level of intimacy*

Lelampahan tumedhaking Roh Suci tumrap para tiyang pitados ing Dinten Péntakosta, maringi satunggaling pengalaman ingkang énggal bab rawuhipun Allah. Roh Suci ingkang kaesokaken saèstu ngéwahi pangertosanipun ing bab rawuhipun Allah dados pengalaman rawuhipun Allah.

Lelampahan punika dados tandha patunggilanipun Allah lan sihipun Allah ingkang kaesokaken mboten winates ing manahipun para tiyang pitados. Pengalaman punika lajeng ngosikaken manahipun para murid kanggé tumindak kados ingkang kadhawuhaken Roh punika dhateng para murid.

Mekaten ugi menawi kita tarik ing gesang jaman sapunika, Roh ingkang sami ingkang sampun kaesokaken dhateng para murid ing wekdal Péntakosta ugi sampun kaesokaken dhateng kita sedaya. Dinten Péntakosta ngènetaken kita ing bab sih-rahmat ingkang saged ngindhakaken tataran rumaketing sesambetan ing antawis kita kaliyan Allah. Roh Suci ingkang wonten ing manah kita saged naliti manah kita, ndedonga kanggé kita, ngéwahi kita, lan saged ndadosaken kersanipun Allah maujud ing gesang kita, sarta ndadosaken kita mujudaken wohing Roh lantaran gesang kita. Tataran raketing sesambetan ingkang énggal punika ndadosaken kita saged ngalami bilih Allah nunggil kaliyan kita, sihipun Allah ingkang tanpa winates kaesokaken, ingkang srana mekaten badhé mili medal lantaran gesang kita. Tataran raketing sesambetan punika badhé nemtokaken tingkah polah wonten ing gesang minangka bangsa lan kanggé negari Indonésia. Éman sanget menawi kita répot sanget ngrancang lan nindakaken kathah bab kanggé bangsa lan negari malah kanthi cap/label nindakaken sedaya wau kagem Gusti, nanging kita kesupèn bilih kita katunggil déning Allah ingkang secara permanèn dedalem ing manah kita lan celak sanget kaliyan kita. Anggèn kita répot makarya senadyan makarya ingkang saé kados punapaa, menawi katindakaken srana kekiyatan piyambak badhé kanthi gampil mbekta kita dhateng lungkrahing badan lan batin, ingkang wusananipun nyèrèt dhiri kita nresnani dhiri pribadi, lan kita mangertos bilih punika sanès sipating Allah Roh Suci. Tataran raketing sesambetan ingkang tansah

énggal badhè saged damel kita nikmati sih-rahmat mirunggan kanthi kebak ing kasadharan bilih Roh Suci ingkang mboten sanès Pribadining Allah piyambak sampun kaparingaken lan kersa lumebet ing manah kita, nunggil lan ngesokaken sihipun ingkang mboten winates gegayutan kaliyan maujuding pakaryaning Allah ingkang ageng lantaran gesang kita minangka warganing negari Indonésia. Punapa kula saged nikmati tataran énggal kaliyan Allah ingkang raket kasebut?

2. Roh Suci maringi Kuwaos – *The Holy Spirit is Empowering*

Sasampunipun Gusti Yésus sumengka, para murid kadhawuhan nengga ing satunggaling papan ngantos nampi tumedhaking Roh Suci, lajeng sami saged makarya kanthi kebak ing kuwaos lan kakendelan. Bab punika ugi lumampah ing jaman sapunika. Misinipun Allah kanggé jagad ugi kedah kelampahan tumrap negari lan bangsa Indonésia. Allah badhé tansah nindakaken misinipun kagem milujengaken lan ngénggalaken gesanging umat manungsa lan jagad raya. Awit punika misinipun Allah, temtunipun mujudaken pakaryan ingkang ageng sanget. Nalika kita katimbangan tumut cawé-cawé ing pakaryan punika, mokal menawi sumber daya ingkang kita ginakaken namung saking dhiri kita piyambak. Kita mbetahaken sumber daya ingkang asalipun saking Allah, Roh Suci kaesokaken dhateng saben tiyang pitados supados kita saged makarya kanthi kebak ing kasadharan bilih pakaryan ingkang kapitadosaken dhateng kita, punapa ingkang kita tindakaken sawetahipun asalipun saking Allah piyambak. Kasadharan punika damel kita saged nyawang mengajeng kanthi kebak ing kakendelan lan pangajeng-ajeng ingkang gumathok. Srana mekaten, nalika kaabenajengaken kaliyan kathahipun masalah bangsa Indonésia ingkang taksih panjang sanget, nanging semangat, adrenging manah,

pepénginan ingkang ageng, lan katemenan tumut cawé-cawé kanggé mbangun bangsa mboten naté kirang senadyanta namung sekedhik. Wonten satunggaling kayakinan bilih Misinipun Allah kanggé ngénggalaken gesang temtu wonten wohipun, menawi Allah piyambak ingkang nindakaken lantaran tiyang-tiyang ingkang kaparingan kapitadosan kanggé nindakaken.

Ayahan lan tanggel jawab punapa ingkang kapitadosaken déning Gusti supados kula tindakaken minangka Warga Negari Indonésia kanggé ngénggalaken gesang ing bumi Indonésia ingkang kula tresnani? Kados pundi anggèn kula kedah nindakaken?

F. Usulan Mètodhe PKS Intergenerasional

1. Kelompok dipun pantha-pantha dumados saking umur campuran. Saben kelompok kasuwun nindakaken *role play/main peran*, lan LPR 2:1-13 dipun dramakaken. Srana mainaken perikop ingkang badhé karembag kasebut, para rawuh secara mboten langsung badhé maos lan naliti perikop kanthi titi.
2. Supados saged pikantuk makna ingkang lebet saking cariyos kasebut, fasilitator PKS ngajengaken pitakènan panuntun. Dhasar lan paniti priksa tèks saged kaginakaken kagem ngracik pitakènan. Pitakènan saged kadamel miturut kabetahan, kanthi pangangkah saged ngeneraken para rawuh negesi langkung lebet kedadosan sumengkanipun Gusti Yésus, kados pundi sagedipun dados seksi ingkang trep ing bumi Indonésia, kados ingkang sampun karaosaken ing pérangan trap-trapan. Paniti priksa kados ingkang sampun kaandharaken ing nginggil mboten kedah sedaya kajlètrèhaken dhateng ingkang sami rawuh ing PKS, fasilitator ngracik pitakènan cundhuk kaliyan wontenipun wekdal lan kawontenanipun ingkang sami rawuh.

3. Para rawuh kaaturan wewengan nindakaken panaliti dhiri lan wohing panaliti punika kaedumaken dhateng sanèsipun. Panaliti dhiri saged katindakaken ing kelompok lajeng kaedumaken dhateng sedaya ingkang rawuh.

[ee/wds]

~~~*sukur dhumateng Allah*~~~

BAHAN PAKEMPALAN PANDONGA

**Bahan ingkang sampun
kacawisaken punika
saged dipun olah
jumbuh kaliyan
kawontenan piyambak-
piyambak**

**Pakempalan
Pandonga 1**

Ezra 4: 1-5

**Bakuh Ngugemi
Pancasila**

1. WEKDAL ENING

2. LITANI PAMBUKA

Tiyangsepuh: Sumangga Pakempalan Pandonga sedasa dinten punika kita wiwiti kanthi pengaken:

Sadaya: Gusti Yésus Kristus ingkang sampun wungu saking séda \ lan sumengka dhateng ing Swarga \ punika Gusti ingkang gesang \ tuing pitulungan kita.

Tiyangsepuh: Sih-rahmatipun Gusti nganthi kita ing mangsa sedasa dinten pakempalan pandonga punika, inggih mangsa anggèn kita ngrantos Gusti njebadi kita sacara mirungan kaliyan Roh Sucinipun supados kita saya mindhak-mindhak pantes dados umat kagunganipun.

Anak: Jebadan ingkang tansah anyar \ ingkang njangkepi saha nyagedaken kita \ nindakaken karsanipun Gusti ing mangsa samangké.

Sadaya: Amin. Haléluya!

3. KIDUNG PAMUJI (*katuntun déning tiyangsepuh*)

KPK 286: 1,2 “Péntakosta”

Gusti kang satuhu setya sampun paring prajanjé tansah nunggil kagungannya Iantaran Sang Roh Suci, ing Péntakosta ari, tumedhak Sang Roh Suci.

Sanyata wecananing nabi, wit sih mirmaning Gusti, pra tyang pracaya pinesthi, pinaringan Roh Suci,

ing Péntakosta ari, tumedhak Sang Roh Suci.

4. DONGA PAMBUKA (*déning satunggaling laré*)

5. KIDUNG PAMUJI (*katuntun déning tiyangsepuh*)
KPK 286: 3,4 “Péntakosta”

Salir tyang pracaya yekti, kapenuhan Roh Suci,
 sinungan kasektèn adi, neksèni Injil suci
 ing Péntakosta ari tumedhak Sang Roh Suci.

Samangkya ugi binabar, tumedhaking Roh Suci,
 tyang pracaya gesang anyar, tresna kang trusing ati,
 ing Péntakosta ari, tumedhak Sang Roh Suci.

6. PAMAOSING KITAB SUCI: Ezra 4: 1-5 (*déning laré*)

7. RENUNGAN (*dipun waos déning satunggaling tiyangsepuh*)

Bakuh Ngugemi Pancasila

Wangsulipun tiyang-tiyang Israèl dhateng ing negarinipun piyambak saksampunipun kabucal ing tanah Babil sanès dados pungkasaning perjuanganipun minangka satunggaling bangsa. Nembé kémawon sami dumugi ing negarinipun, bangsa Israèl kedah ngadhepi pepalang saha mawarni-warni prekawis. Sadaya punika tuwuh saking tiyang-tiyang ingkang sami manggèn ing sakiwa-tengenipun Yérusalèm saha tlatah Israèl sanèsipun. Tiyang-tiyang kasebat rumiyin sengaja dipun boyong saking Babil lan kiwa tengenipun déning raja ing Asyur supados sami manggèn ing wewengkon negari Israèl – 2 Para Raja 17:24.

Tiyang-tiyang kasebat lajeng rumaos kaancam déning tiyang-tiyang Israèl ingkang nembè wangsul. Tiyang-tiyang punika wiwit rumiyin panci dados mengsahipun bangsa Israèl (mirungganipun taler Yéhuda lan Bénjamin). Tiyang-tiyang

kasebat nggadahi pamanggih bilih bangsa Israèl samangké dados langkung santosa, punapa malih nalika semanten sami badhé mbangun Padaleman Suci – malah sampun sami masang pandhemening Padaleman Suci. Tiyang-tiyang kasebat sami ajrih menawi sawanci-wanci dipun tundhung késah déning bangsa Israèl saking negari Israèl.

Raos ajrih kasebat sami dipun tanggulasi kanthi usul dhateng Sang Zérubabèl (pemimpining Israèl nalika semanten) saha para sesirahing kulawangsa supados sami dipun keparengaken tumut mbangun Padaleman Suci. Usul kasebat mawi pawadan bilih tiyang-tiyang kasebat ugi kepéngin ngabekti sami kaliyan bangsa Israèl. Ananging usul kasebat katampik déning Sang Zérubabèl amargi bangsa Israèl sinau saking pengalamanipun rikala rumiyin bilih tiyang-tiyang kados tiyang-tiyang kasebat ingkang ndhatengaken pangaribawa awon dhateng gesang bangsaipun. Tiyang-tiyang kados mekaten sampun natè ndadosaken bangsa Israèl gesang nebih saking Gusti sarta ngugemi kayakinan saha idèologi utawi paham minangka satunggaling bangsa ingkang bèda kaliyan ingkang sampun dipun tetepaken sesarengan wiwit sekawit minangka umatipun Allah.

Pengalaman kasebat ndadosaken Zèrubabèl lan para sesirahing kulawangsa sami bakuh anggènipun ngugemi prinsip utawi dhasar ingkang sampun dipun tetepaken wiwit sekawit minangka bangsa. Para pemimpin kasebat mboten rila menawi umat dipun ombang-ambingaken malih dèning kayakinan saha idèologi sanès. Para pemimpin kasebat nggadahi sedyà bilih bangsa Israèl kedah wangsul malih dados bangsa ingkang ngabekti dhumateng Allah, ndadosaken Gusti Allah minangka punjering gesang, dados bangsa ingkang nglampahi gesangipun miturut tatanan tèokrasi, inggih punika bangsa ingkang ndadosaken paprèntahaning Allah minangka punjering gesang,

kados ingkang sampun dipun tetepaken sesarengan wiwit sekawit, wiwit Israèl madeg minangka satunggaling bangsa. Para pemimpin saha bangsa Israèl sami gadhah tèkad badhè ndandosi saha nata malih gesanging bangsanipun minangka umat kagunganipun Allah, ingkang saèstu ngibadah saha gesang setya tuhu dhumateng Allah.

Ngadhepi kasunyatan kasebat, para mengsahipun Israèl mboten kèndel anggènipun mbudidaya ngrisak bangsa Israèl. Tiyang-tiyang kasebat lajeng sami nyebar pawartos palsu (*hoax*) supados ngendhokaken krekatiipun bangsa Israèl anggènipun badhé sami mbangun Padaleman Suci. Para mengsah kasebat mboten rila menawi mangkènipun Padaleman Suci minangka lambanging agami saha jati dhirinipun bangsa Israèl saged tetep madeg. Mboten namung punika, para mengsah ugi sami mbeseli para juru ngembani prekawis saking Pèrsia (samangké: negari Irak) supados sami nglawan tiyang-tiyang Yahudi supados rancangan mbangun Padaleman Suci dados wurung.

Punapa ingkang dipun tindakaken bangsa Israèl ingkang kapimpin Zérubabèl kasebat, ingkang sami bakuh ngugemi prinsip, kedah dados tuladha tumraping kita minangka bangsa Indonésia. Kita ènget bilih wiwit bangsa Indonésia punika madeg, negari kita punika sampun netepaken Pancasila minangka dhasaring negari saha pahaming gesang ingkang mboten saged dipun gantos déning idéologi punapa kémawon. Pancasila punika kapiji wiwit sekawit awit saged nyatunggilaken warni-warni ingkang wonten ing Indonésia (taler, bangsa, basa, agami, lsp.). Warni-warni ingkang wonten ing bangsa Indonésia kasebat sampun dipun rumaosi wiwit sekawit. Warni-warni ingkang mboten saged saha mboten pareng dipun lirwakaken.

Bangsa kita punika madeg saha dipun bangun kanthi dhasar raos setunggal nasib, bilih kita sedaya punika rumiyin sami-sami

jajahanipun Welandi. Raos setunggal nasib punika ingkang nyatunggilaken sedaya tiyang ing nusuwantara punika dados setunggal bangsa, inggih punika bangsa Indonésia. Dados, sanadyanta kita sedaya punika saking bèda-bèda taler, agami, golongan, padatan, kabudayan, lsp. ananging kita punika katunggilaken dados bangsa satunggal, bangsa Indonésia! Kamardikanipun bangsa Indonésia uwal saking Welandi ugi kawujud awit perjuanganipun sedaya warganing negari Indonésia, kalebet tiyang-tiyang Kristen nalika semanten.

Wiwit pinten-pinten taun kepengker Pancasila asring dipun ugrek-ugrek déning tiyang-tiyang ingkang kepéngin nggantos Pancasila kaliyan idèologi agaminipun. Wonten ing kawontenan kados mekaten kita minangka peranganing bangsa Indonésia mboten pareng kèndel kémawon. Kita kedah mbudidaya sesarengan kaliyan sanèsipun tetep ndadosaken Pancasila minangka dhasaring negari saha pahaming gesang minangka satunggaling bangsa. Idèologi sanès (idèologi agami tertemtu, komunis, sosialis, lsp.) sampun tinarbukti mboten cocok kaliyan kasunyataning kawontenanipun bangsa kita. Ananging sanadyan mekaten, wonten kémawon kelompok tertemtu ingkang nyeregaken idèologi agaminipun kanggé nggantos Pancasila, kamangka idèologinipun punika saged dados pangancam tumrap kamardikaning tiyang ngagami (kalebet kita, tiyang Kristen). Awit saking punika, sumangga kita sami bakuh anggèn kita mbudidaya tetep ndadosaken Pancasila minangka dhasaring negari Républik Indonésia, mujudaken Pancasila wonten ing gesang padintenan, saha tansah ngrembakakaken kawicaksanan-kawicaksanan ingkang wonten ing Pancasila kanggé mujudaken masyarakat ingkang adil, makmur wonten ing Negari Kesatuan Républik Indonésia.

Punapa ingkang sampun kita sarujuki lan tetepaken sesarengan kasebat (ing warsa 1945, nalikaning kamardikaning bangsa kita

Indonésia kaundhangaken), mboten pareng utawi sampun ngantos risak déning sinten kémawon utawi déning punapa kémawon. Punika bab ingkang prinsip! Kita mesthi kedah mbudidaya wonten ing sadhéngah papan (ing brayat, masyarakat, papan panyambut damel, lan gréja) amrih tetep jejegipun Pancasila, dadosa minangka dhasaring negari punapadéné minangka pahaming gesang bangsa lan negari kita. Tumrap bab punika kita mboten prelu mangu-mangu nindakaken ing gesang padintenan amargi pitedah-pitedah ingkang kaemot wonten ing Pancasila menawi kita gatosaken kanthi premati èstu-èstu cocok kaliyan piwucal Kristen, cocok kaliyan punapa ingkang dipun wucalaken déning Gusti Yésus. Inggih punika: Sila 1 “Ketuhanan Yang Mahaesa”, Sila 2 “Kemanusiaan yang adil dan beradab”, Sila 3 “Persatuan Indonésia”, Sila 4 “Kerakyatan yang dipimpin oleh hikmat kebijaksanaan dalam permusyawaratan/perwakilan”, sarta Sila 5 “Keadilan sosial bagi seluruh rakyat Indonésia”.

Sanadyan wonten kémawon kelompok-kelompok ing negari kita ingkang kepénginipun menang-menangan, ananging kita mboten prelu ajrih. Ing kawontenan kados mekaten, kita malah kedah sangsaya wantun lan ugi kanthi tegas nampik sadaya pambudidaya ingkang badhé ngrisak Pancasila. Sumangga kita gegandhèngan asta sacara nyata kaliyan kelompok-kelompok sanès (kalebet kaliyan umat agami sanès) ingkang taksih ngugemi Pancasila kanthi bakuh. Kita mboten badhé saged berjuang piyambakan! Kita kedah nyambut damel sesarengan kaliyan kelompok-kelompok kasebat. Kita pantes ngaturaken panuwun konjuk Gusti awit taksih kathah tiyang ingkang kepéngin njejegaken NKRI (Negara Kesatuan Républik Indonésia) saha Pancasila minangka bab ingkang mboten saged dipun éwahi. Awit saking punika, sumangga kita sami mujudaken tumindak nyata njagi Pancasila, ngugemi Pancasila kanthi bakuh.

Salah satunggal bab ingkang saged kita tindakaken inggih punika sumangga kita sami nglawan panyebaring pawartos apus-apus (*hoax*). Punika pawartos ingkang ndadosaken warganing negari kita dados sami crah, pawartos ingkang ngawon-awon bab ingkang sejatosipun saé. Pawartos apus-apus kasebat panci sengaja dipun damel déning péhak-péhak tertemtu kanthi ancas kepéngin ndadosaken bangsa kita sami crah satemah sangsaya dangu bangsa kita saged sangsaya ringkih. Awit panyebaring pawartos apus-apus kasebat panci dipun rancang kanthi taliti saha dipun tindakaken kanthi sistématis, strategis saha masif (sak kathah-kathahipun, ugi sak asring-asringipun), pramila anggèn kita nglawan ugi kedah mawi rancangan saha tumindak ingkang tumata, taliti, sistématis, strategis lan masif. Para-para ingkang damel saha nyebar pawartos apus-apus kasebat ugi tansah migunakaken médhia sosial (WA/WhatsApp, Facebook, lsp.) saha mawarni-warni cara. Kanthi mekaten, kita ugi kaatag supados ngatos-atos tumrap pawartos apus-apus, sarta samia remen nyebar pawartos ingkang saé lumantar sarana punapa kémawon. Sumangga kita sami mbudidaya kanthi saèstu, awit wekdal samangké tumindak nyata kita dipun betahaken. Gusti mberkahi kita. Amin.

8. Kidung Tanggapan

KPK 285:1,2 “Panyuwun Mring Sang Roh Suci “

Ing dinten gung Péntakosta kula sung pepuja
wit Sang Roh wus nuntun gréja mrih lestantunira
Reff.:

Dhuh Roh Suci maringana kasektèn mring kula
mrih martosna Injil suci wradin mring sesami.

Dayaning Roh gesang suci katindakna yekti
pasamuwan nunggil tindak rukun wah sumanak
Reff.:

9. DONGA SAFAAT (*déning satunggaling laré lan satunggaling tiyangsepuh*)

10. LAGU PENUTUP (*dipun pimpin déning laré*)

KPK 315: 1-3 “Indonésia Negari Kula”

Indonésia negari adi kang sèstu kula tresnani,
tanah wutah rah nggih tanah pusaka
paringing Allah Sang Rama,
wus mesthi tan sah kula labuhi klayan eklas trusing ati.

Indonésia negari adi gemah ripah loh jinawi,
werni-werni kewan wah tetaneman
ulam lelangen lelumban,
nedya kula jagi mrih lestari wit niku paringing Gusti.

Indonésia negari mulya sewu pulo bebanjaran,
bangsa béda suku wah agaminye, ras sarta golonganira,
tansah kula sesuwun mring Gusti mrih bangsa wetah lestari.

[mh]

**Pakempalan
Pandonga 2**

*Wilangan 13: 1-3; 17-20;
25-14:10*

**Sesarengan Mujudaken
Gegayuhaning Bangsa**

1. WEKDAL ENING

- 2. KIDUNG PAMBUKA** (kapimpin déning tiyangsepuh)
KPK 295: 1-3 “Sang Roh Suci”
 Sang Roh Suci dedalem ing ati
 nucèkken mrih gesang anyar yekti
 mung tansah olah katresnan wah gesang ing kabingahan
 Sang Roh Suci dedalem ing ati.

Sang Roh Suci dedalem ing driya
 temahan gesang tentrem raharja
 sabar sarèh paramarta kautamèn dèn tengena
 Sang Roh Suci dedalem ing driya.

Sang Roh Suci dedalem ing manah
 temah tyang pracaya setya tansah
 andhap asor alus budi saged ngemudhèni dhiri
 Sang Roh Suci dedalem ing ati.

3. DONGA PAMBUKA (kapimpin déning laré)

- 4. KIDUNG SOKUR** (kapimpin déning tiyangsepuh)
KPK 317: 1, 2, 4 “Indonésia Nagri Éndah”
 Indonésia nagri éndah peparing ing Yéhuwah
 mila kula dongakaken mrih raharja wah tentrem.

Allah yéku kang ngayomi bangsa dalah negari
 ing sisah sarta ing bingah mung Pangéran sinembah.

Bangsa, nagri Indonésia mugi tansah lestari
kalis sing salir bebaya wit rineksa ing Gusti”

5. **PAMAOSING KITAB SUCI:** Wilangan 13: 1-3; 17-20; 25-14:10 (déning laré)
6. **RENUNGAN** (déning tiyangsepuh)

Sesarengan Mujudaken Gegayuhaning Bangsa

Pambukaning Undang-undang Dasar 1945 (UUD 1945) nelakaken, *"Bahwa sesungguhnya kemerdekaan itu ialah hak segala bangsa dan oleh sebab itu, maka penjajahan di atas dunia harus dihapuskan karena tidak sesuai dengan perikemanusiaan dan perikeadilan. ... Kemudian daripada itu untuk membentuk suatu pemerintah negara Indonésia yang melindungi segenap bangsa Indonésia dan seluruh tumpah darah Indonésia dan untuk memajukan kesejahteraan umum, mencerdaskan kehidupan bangsa, dan ikut melaksanakan ketertiban dunia yang berdasarkan kemerdekaan, perdamaian abadi dan keadilan sosial, maka disusunlah kemerdekaan kebangsaan Indonésia itu dalam suatu Undang-Undang Dasar negara Indonésia, yang terbentuk dalam suatu susunan negara Républik Indonésia yang berkedaulatan rakyat dengan berdasar kepada: Ketuhanan Yang Mahaesa, Kemanusiaan yang adil dan beradab, Persatuan Indonésia, dan Kerakyatan yang dipimpin oleh hikmat kebijaksanaan dalam permusyawaratan/perwakilan, serta dengan mewujudkan suatu keadilan sosial bagi seluruh rakyat Indonésia."*

Wonten ing pambukaning UUD 1945 kasebat kita ningali bilih bangsa kita, bangsa Indonésia punika wiwit sekawit sampun nggadahi gegayuhaning gesang ingkang cetha minangka satunggaling bangsa. Gegayuhan kasebat ngantos samangké

taksih tansah dipun perjuangaken. Perjuangan punika kedahipun dipun tindakaken déning sadaya warganing bangsa Indonésia (kalebet tiyang Kristen).

Wonten ing Pakempalan Pandonga dinten kaping kalih samangké kita dipun ajak supados ngraos-raosaken sesarengan bilih persatuan lan kesatuaning bangsa Indonésia dados bab ingkang sanget wigatos kanggé nggayuh gegayuhaning gesang sesarengan minangka satunggaling bangsa. Persatuan lan kesatuan kasebat kedah karajut wonten ing manah ingkang nyatunggil, dadosa wonten ing brayat, masyarakat punapadéné wonten ing negari Kesatuan Républik Indonésia. Ananging kita ngrumaosi bilih bab kados mekaten asring mboten gampil amargi bangsa Indonésia punika kapilah saking warni-warni taler, agami, golongan, ugi wewatak saha undha usuking pawiyatan, lsp. Awit saking punika kita mbetahaken manéka warni pambudidaya ingkang kedah tansah dipun tindakaken déning sedaya péhak (sepisan malih, kalebet kita minangka tiyang-tiyang Kristen).

Salah satunggaling bab ingkang kedah dipun tunggilaken inggih punika kadospundi anggènipun bangsa kita punika mawas prekawis-prekawis ingkang wonten ing negari kita, punapa dipun wawas sacara positif utawi negatif. Saklajengipun, cara kados pundi nanggulangi utawi ngrampung ingkang prekawis punika saged mawarni-warni. Bab punika wigatos amargi saged kelampahan dhata utawi kasunyatan ingkang kita panggihaken sami, ananging cara kita mawas dhumateng dhata utawi kasunyatan kasebat ingkang saged béda.

Bab ingkang kados mekaten ugi naté kelampahan wonten ing sujarahing bangsa Israèl, kados ingkang kacariyos ing Kitab Wilangan bab 13 kalawau. Dhata utawi katrangan ngèngingi kawontenaning tanah Kanaan ingkang dipun aturaken déning

Sang Kalèb lan Sang Yusak sami kaliyan katrangan ingkang dipun aturaken déning telik 10 sanèsipun. Ananging cara mawas dhumateng dhata punika ingkang béda ing antawisipun Sang Kalèb lan Sang Yusak kaliyan telik 10 sanèsipun.

Sang Kalèb lan Sang Yusak optimis, yakin bilih bangsa Israèl saged lumebet ing tanah Kanaan sanadyan samangké wonten tiyang-tiyang digdaya ingkang manggèn wonten tanah kasebat. Ananging telik 10 sami pèsimis, ajrih lan rumaos bilih tiyang-tiyang Israèl mboten badhé sami saged ngadhepi tiyang-tiyang digdaya ingkang manggèn ing tanah Kanaan kasebat (ayat 31). Émanipun, telik 10 punika lajeng nyebar pawartos ingkang awon bab negari ingkang sami dipun telik. Telik 10 sami celathu, “Nagari ingkang sampun kula dlajahi lan kula telik punika nagari ingkang mangsa tiyang ingkang ngenggèni, ...” (ayat 32-33). Wusananipun, umat Israèl lajeng sami mbengok lan nangis. Umat Israèl ugi sami ngedumeli Nabi Musa dalah Imam Harun.

Wonten ing kawontenan kados mekaten, Sang Yusak lan Sang Kalèb lajeng sami ngyakiniaken malih bangsanipun bilih negari ingkang badhé sami dipuntuju punika negari ingkang élok. Kekalihipun lajeng sami asung greget, semangat dhateng umat lan ngèngetaken umat supados sampun ngantos sami mbaléla dhumateng Gusti Allah. Kekalihipun ugi ngèngetaken supados umat samiya purun suméndhe dhumateng Gusti, sanès dhateng pangretosanipun piyambak (ayat 7-9).

Ananging, amargi tiyang-tiyang Israèl kasebat sampun nedhi pitenahipun telik 10, pramila tiyang-tiyang Israèl lajeng malah sami ngancam badhé mbenturi séla dhateng Sang Yusak lan Sang Kalèb. Wonten ing kawontenan kados mekaten, Gusti mboten kèndel. Ayat 10b nyariyosaken, “... nanging kamulyané Pangéran Yéhuwah nuli ngetingal marang wong Israèl kabèh ana ing tarub Paséwakan.”

Para Sadhèrèk ingkang dipun tresnani Gusti, Sumangga kita tansah nyebar greget, semangat ingkang positip nalika kita mrangguli sadhéngah bab ingkang dumados ing satengahing bangsa kita. Sanadiyan wonten pepalang saha mawarni-warni prekawis ingkang taksih kedah kita garap sesarengan, ananging sumangga kita tetep nggadhahi pamawas ingkang positip tumrap sedaya pepalang lan prekawis. Kita kedah yakin lan saged ngyakiniaken tiyang sanès bilih kita saged nggarap sedaya punika dados bab ingkang saé kanggé kamajenganing bangsa lan negari kita. Kita kedah tansah sesarengan mbudidaya kanggé mujudaken gegayuhan saha ancas tujuwaning bangsa kita, inggih punika ngayomi sedaya warganing bangsa lan negari Indonésia, mbudidaya amrih kamajenganing karaharjanipun gesang sesarengan, ndadosaken gesangipun bangsa dados lantip, saha tumut mujudaken gesanging jagad ingkang tertib.

Sumangga kita miwiti sedaya pambudidaya kasebat kanthi nyebar bab-bab saha cara pamawas ingkang positip nalika mrangguli prekawis-prekawis ingkang wonten ing kiwa tengen kita. Pambudidaya kasebat kedah kita wiwiti saking brayat, tanggi tepalih ing kiwa tengen kita, ing papan padamelan, ing pawiyatan / sekolah lan ing wewengkon ingkang langkung rowa. Sumangga kita sami ngyakiniaken saha ngajak sedaya warganing bangsa kita punika bilih Gusti ingkang sampun maringaken kamardikan dhateng bangsa lan negari kita punika badhé tansah mitulungi kita sedaya mbangun bangsa kita tumuju dhateng masyarakat ingkang adil lan makmur. Mugi Gusti karsa nedhakaken Roh Sucinipun tumrah ing negari kita ingkang kita tresnani, Indonésia punika, supados kita sedaya saged nindakaken sadaya pambudidaya kasebat kanthi prayogi, nggayuh punapa ingkang dados gegayuhanipun bangsa kita. Amin.

7. KIDUNG TANGGAPAN (kapimpin déning laré)

KPK 289: 1-3 “Nyuwun Panuntuning Roh Suci”

Dhuh Gusti Sang Roh Suci mugi rawuh ing ati,
Nganyarna manah kula mrih ing lampah prayoga,
setya bekti mring Gusti, wah asih mring sesami,
wit panuntun Paduka kula gesang sembada.

Dhuh Roh Suci, Roh Allah, nggih nyantosakna manah,
lamun karoban sisah, tatag, tanggon, tan semplah,
manggul salib wit Gusti martosken Injil suci,
wit panuntun Paduka, gesang kula sembada.

Dhuh Roh Suci, Roh Kristus, nuwuhna manah tulus,
andum berkah kabegjan, tan mawang mring salir tyang,
temah tentrem raharja, sumrambah mring pepadha,
wit panuntun paduka, kula gesang sembada.

8. DONGA SAFAAT (kapimpin déning tiyang sepuh)

[mh]

Pakempalan Pandonga 3*Waasaan Kitab Suci**Matius 25:33-40***Tetenger Agami
Tandhing
Kamanungan****Katrangan**

U = Umat (sesarengan); A = salah satunggaling Laré (laré alit, remaja, nèm-nèman); O = salah satungaling Tiyang-sepuh.

*Pakempalan Pandonga punika karancang kanggé
Pakempalan Pandonga Brayat ingkang ngajak sedaya
warganing brayat.*

*Sadèrèngipun katindakaken, para warganing brayat ingkang
nindakaken ayahan prelu mranata sesarengan. Bahan punika
kacocogna kaliyan kawontenaning brayat*

1. WEKDAL ENING**2. KIDUNG PAMUJI**

- O: Mangga kita lumebet ing Pakempalan Pandonga dinten kaping tiga punika kanthi manah ingkang kebak ing katresnan dhumateng Allah lan sesami!
- U: Kawula ngasihi Gusti, kawula dados kanca tumrap sesami
- U: (Ngidung KPJ 9:1-2)

KPJ 9 :1-2 “HÉ, SARUPANING PRA-UMAT“

Hé, sarupaning pra-umat, padha mujia mring Allah.
Hé, sakéhing para bangsa, asmané padha luhurna.

Wit sih-kadarman Allah, luwih gedhé tumrap kita,
langgeng kasetyané Allah, mila pinuji-pujia.

3. PANDONGA PAMBUKA (katuntun déning laré)

4. KIDUNG PAMUJI (KPJ 294 : 1-2)

KPJ 294 : 1-2 “TYASKU MUGA KASOKANA“

Tyasku muga kasokana, Rohing Hyang Masuci,
Gusti kang asetya tuhu, wus paring prjanji.

Refrein.

Dhuh Pamarta kang sinalib, kang mug i wontena
Péntakosta agung malih, mradini ing donya.

Gusti, mug i Roh Paduka tansah tumedhaka
dhateng pasamwan Paduka, wah ing manah kula.

Refrein.

5. Panuntun nyuwun para ingkang rawuh pakempalan pandonga nedahaken tandha/tetenger ingkang limrahipun nélakaken Kekristenanipun (kadosta tandha salib, tangan ndedonga/ngapurancang, Kitab Suci, pratélan haléluya, Puji Gusti, lss).

6. PAMAOSING SABDA (Matius 25: 33-40)

7. KIDUNG TANGGAPAN (KPJ 294 : 3-4)

KJ 294 : 3-4 “TYASKU MUGA KASOKANA“

Dhuh, mug i Rama myarsakken sambaté pra putra,
manah énggal, pinaringna dhumateng kawula

Refr.

Dhuh Rohullah, mugi mrasuk ing manah kawula,
nunten suci miwah padhang, lan unggul ing yuda.
Refr.

8. RENUNGAN

Tetengering Agami tandhing Kamanungsan

Tengah wulan Januari 2019, masyarakat kadamel ribut srana wontenipun satunggaling pawartos *online* ingkang martosaken satunggaling artis, tilas modhèl ingkang kawentar, sesarengan sémahipun lan anakipun tiga pindhah kayakinan. Brayat punika kawartosaken sampun pindhah saking non-Kristen dados Kristen. Pawartos punika muncul awit artis kasebut ketingal sesarengan brayatipun sami éwuh ngrengga pohon natal, mbiyantu pacawisan pahargyan natal lan ndhatengi pahargyan natal. Mboten namung punika. Ing sadinten-dintenipun artis punika mboten nganggé tutup sirah, minangka simbol tetenger tumrap wanita ingkang ngrasuk satunggaling agami. Pramila, sampun jangkep daptar ingkang ngener dhateng dhirimipun, ingkang damel tiyang gadhah pamanggih bilih artis kasebut sampun pindhah kayakinan.

Sumebaring kabar kasebut nuwuhaken tanggapan masyarakat lan para warganet (*netizen*). Wonten ingkang nyumpahahi tumindak kasebut. Wonten ingkang mbengok haléluya, Puji Gusti sampun menangaken gangsal jiwa. Wonten ugi ingkang gadhah pamanggih, punika hakipun tiyang kasebut anggènipun milih kayakinanipun.

Artis ingkang kawartosaken pindhah kayakinan punika lajeng nanggapi kanthi ngucap, “Gesang kedah timbang. Dadosa sesambetan kaliyan Gusti (Hablum minallah) punapa-déné sesambetan kaliyan sesami (Hablum ninannash), mbiyantu

kanca-kanca satunggaling gréja ingkang badhé nyawisaken ibadah natal minangka wujud ingkang toléransi langsung. Wani medal saking kawontenan ingkang sekéca, saking kawontenan intoléransi ingkang sangsaya ndadosaken kawula kepéngin damel bingahipun tiyang sanès senadyan namung nindakaken bab ingkang alit/prasaja.“

Wekdal sapunika, tumindak damel tiyang sanès bingah lan ngraosaken sihipun tiyang sanès kepambeng déning kayakinan utawi agami. Mboten namung punika. Tetenger agami ingkang sangsaya kiyat kadosta salib, lilin, wit cemara, hijab, sarung, peci, lss, asring ugi dados pambengan tumrap tiyang ingkang mbangun raos kamanungsaan kanggé sesaminipun.

Tetenger ingkang sangsaya kiyat namung ngetingalaken bilih tiyang ngiyataken dhiri ing salebeting iman, nanging sangsaya ngiyataken wontenipun bab-bab ingkang béda lan tiyang asring lajeng ribet/éwuh anggènipun nata tetenger agami tanpa kasarengan kamanungsan ingkang kiyat. Kathah tiyang ribet kaliyan punapa ingkang dipun anggé, dipun ucapaken, lan dipun ketingalaken, katimbang punapa ingkang saged katindakaken kanggé kamanungsan. Kekerasan ugi saged muncul nalika tetenger agaminipun karaos dipun asoraken. Asring sami rumaos kegangu nalika sumerep lan jèjèr kaliyan tetenger agami sanès.

Waosan Matius 25:33-40 punika pérangan khotbahipun Gusti Yésus ing Redi Zaitun ing Minggu pungkasan ing Yérusalèm. Gusti Yésus kanthi cetha ngendika bilih nalika Putraning Manungsa rawuh wonten ing kamulyanipun, Panjenenganipun badhé nglempakaken sedaya bangsa. Wekdal punika sedaya tiyang kedah ngaturaken tanggel jawabipun ing bab pandamelipun ing ngarsanipun Sang Nata. Sang Nata badhé misah setunggal lan setunggalipun. Dhateng ingkang wonten ing sisih tengen Sang Nata badhé ngendika, “Hé para wong kang

binerkahan déning Ramaningsun, mara padha tampanana warisan Kraton, kang wis kacawisaké marang sira wiyit dumadining jagad.“

Tiyang-tiyang ingkang kapilih dados tiyang-tiyang ingkang binerkahan lan nampi kraton sanès tiyang-tiyang ingkang sami manganggé jubah ingkang mawi gombyok panjang. Sanès tiyang-tiyang ingkang sami ribet ndedonga kanthi swanten sora, srana pitembungan ingkang éndah, lan sami ngadeg ing pinggir margi. Sanès tiyang-tiyang ingkang apal sanget ayat-ayat lan saged ngétang kalepatanipun ngasanès. Ugi sanès tiyang-tiyang ingkang ngucap Gusti. Nanging, tiyang-tiyang ingkang wèwèh tedha sesaminipun ingkang keluwèn, ingkang wèwèh toya dhateng sesaminipun ingkang kasatan, ingkang wèwèh pamondhokan dhateng sesaminipun, wèwèh rasukan dhateng sesaminipun, tetuwi sesaminipun ingkang sakit lan ngampingi sesaminipun ingkang wonten ing pakunjaran. Langkung-langkung, tiyang-tiyang ingkang purun nindakaken tanpa ngènget-ènget lan ngétang pandamel saé, “Dhuh Gusti, punapa kula sumerep Paduka kerapan, utawi kasatan, utawi pinuju lelana, punapa kelukaran utawi gerah, punapa wonten ing pakunjaran mboten kawula ladosi?”

Ing salebeting kita ngraos-ngraosaken Matius 25:33-40 punika, pamawasdhirinipun Paus nalika kempal kaliyan para anèm ing Panama City saged dados pambereg ing bab kamanungsan ing satengahing raménipun tetenger agami ingkang sangsaya kiyat. Refleksi Paus: "cinta yang tidak membanjiri atau menindas atau mengurangi kesunyian, penghinaan atau dominasi. Katresnanipun Gusti punika katresnan saben dinten, wicaksana lan kebak urmat, katresnan ingkang bebas lan ngluwari. Punika katresnan ingkang tulus kanggé ngladosi. Katresnan ingkang ngemu janji mboten nyuwun kawigatosanipun tiyang kanggé migatosaken dhirinipun piyambak punika katresnan ingkang sejatos".

Mangga kita sami ngluwari dhiri kita saking tetenger agami ingkang dados blenggu, nindakaken kamanungsan minangka timbalan olah agami ingkang nyata.

9. KIDUNG TANGGAPAN (KPJ 287 : 133)

(Dipandu oleh salah satu orangtua)

KPJ 287 : 133 “ROH SUCI ROH SEJATI”

Roh Suci Roh Sejati, mugi rawuh ing ati.
Ngéngalna manah kula, mrih ing lampah prayoga.
Setya bekti mring Gusti, wah asih mring sesami.
Wit panuntun Paduka, gesang kula sembada.

Dhuh Roh Suci, Roh Allah, anyantosakna manah.
Lamun karoban sisah, tatag, tanggon, lan semplah.
Mangggul salibing Gusti, martosken Injil suci.
Wit panuntun Paduka, gesang kula sembada.

Dhuh Roh Suci, Roh Kristus, nuwuhna manah tulus,
andum berkah kabegjan, tan mawang mring salir tyang,
temah tentrem raharja, sumrambah mring sesana.
Wit panuntun Paduka, kula gesang sembada.

10. PANDONGA SOKUR, SAFAAT, PANUTUP

(katindakaken déning tiyang-sepuh lan putra)

[mp/wds]

Pakempalan Pandonga 4

*Waosan Kitab Suci
Matius 15: 21-28*

**Ngrengkuh
ingkang Beda
kanggé Ngladosi
Panjenenganipun**

Katerangan

U = Umat (sesarengan); A = Laré (laré alit, remaja, pemudha); O = Tiyang-sepuh.

*Pakempalan Pandongoa punika karancang kanggé
Pakempalan Pandongoa Brayat ingkang ngajak sedaya
warganing brayat.*

*Sadèrèngipun katindakaken, para paraga kaaturan
rembagan.*

*Bahan punika kacocogna kaliyan kawontenaning
brayat.*

1. WEKDAL ENING**2. KIDUNG PAMUJI**

- O: Mangga kita lumebet ing Pakempalan Pandonga dinten kaping sekawan punika kanthi tansah ngajeng-ajeng tumedhaking Sang Roh Suci secara mirunggan kanggé kita!
- U: Roh Suci, kawula mbetahaken Paduka\ kanggé gesang lan makarya \ ing bumi Indonésia punika.
- U: (Ngidung KPJ 288:1-3)

KPJ 288:1-3 *“Sang Roh Suci Dedalem ing Ati”*

Sang Roh Suci dedalem ing ati,
amrih tyang gesang énggal sejati,
tumemen olah katresnan,
wah karoban kabingahan,
Sang Roh Suci dedalem ing ati.

Sang Roh Suci dedalem ing driya,
temahan gesang tentrem raharja,
sabar, sarèh, paramarta, kautamèn dèn tengena,
Sang Roh Suci dedalem ing driya.

Sang Roh Suci dedalem ing ati,
damel tyang pitados setya yekti,
andhap-asor, alus budi, saged ngemudhèni,
Sang Roh Suci dedalem ing ati.

3. PANDONGA PAMBUKA (katuntun déning laré)

4. KIDUNG PAMUJI (KJ 235 : 1-3)

KPJ 295: 1-3 “Wit Sang Roh Suci”

Wit Sang Roh Suci, kula kasagedna,
martosken Injil adi, Kraton Swarga.
Wit Sang Roh Suci, kula sinung daya,
neksèni Yésus Gusti, Sang Pamarta.

Wit Sang Roh Suci, kula wicaksana
Wijang nerangaken sabda karsèng Allah,
wit Sang Roh Suci kawula sembada,
nglampahi gesang tansah lembah-manah.

Wit Sang Roh Suci, kula datan semplah,
nadyan manggih rubéda tansah panggah.

Wit Sang Roh Suci kula tan suwala,
jroning kinaniyaya, tetep setya.

5. PAMAOSING SABDA (Matius 15:21-28)

6. RENUNGAN

Ngrengkuh ingkang Béda kanggé Ngladosi

Sasampunipun kegiatan Panyuraos Kitab Suci (PKS) ing awal taun kaleksanan, acara kalajengaken sami sesrawungan lan pariwara déning pengurus wilayah, kalebet lapuran lumampahing pahargyan natal ingkang sampun kaadanan. Dumadakan wonten ibu, kanthi émosional, ngandharaken raos cuwanipun ing bab pahargyan Natal ingkang sampun kaleksanan. Ibu punika rumaos sampun tumut ngempalaken dana, nanging mboten uman dum-duman sembako ingkang badhé kaedumaken dhateng lingkungan ing sakiwa tengening pasamuwan. Wusananipun, pirembagan kalajengaken bab peladosan dhiakonika. Malah, satunggaling bapak ngendika, “Kita mboten prelu répot-répot suka pambiyantu dhateng sedhèrèk-sedhèrèk ing sajawining pasamuwan, *lha wong* warganing pasamuwan kita piyambak taksih kathah ingkang kekirangan. Punapa-malih dèrèng temtu bantuan kita katampi déning tiyang sanès. Sampun kesel-kesel ngempalaken dana wusananipun katampik. Menawi kita gadhah dana ageng nembé kita mbiyantu tiyang sanès”.

Punapa leres bilih pratélaning katresnan punika prelu dipun watesi namung kanggé warganing pasamuwan, sedhèrèk sapasamuwan? Punapa anggèn kita mbiyantu punika nengga menawi cacahipun bantuan sampun ageng lan tansah awujud barang?

Mangga kita jujur mangsuli pitakènan punika cundhuk kaliyan raosing manah kita. Tanpa gadhah pikajeng njeksani secara limrah/wajar lan manusiawi, limrahipun kita kepéngin katampi déning tyang-tiyang lan nampi saking tiyang-iyang ingkang kita anggep saé, leres lan mungguh. Limrahipun kita damel biji lan ukuran ingkang gumathok supados saged nampi lan katampi déning tiyang sanès. Saged ugi biji woten ing uukuran fisik/ragawi, pendhidhikan, jinis kelamin, status sosial, suku, warnaning kulit, lan agami.

Mangga kita gatosaken malih waosan Injil kita saking Matius 15:21-28. Ing périkop kasebut kacariyosaken bilih sasampunipun Gusti Yésus nyarasaken tiyang sakit ing Génésarèt, Panjenenganipun jengkar dhateng tlatah Tirus lan Sidon. Ing wekdal punika dhateng satunggaling wanita Kanaan ingkang nguwuh-uwuh dhumateng Panjenenganipun. "Dhuh, Gusti, tedhkipun Sang Prabu Dawud, kawula mugi Paduka paringi kawelasan, anak kawula èstri kapanjangan dhemit, mesakaken sanget."

Mangga kita gatosaken punapa ingkang kawartosaken déning Injil Matius bab tiyang ingkang sowan Gusti lan nguwuh-uwuh dhumateng Gusti Yésus.

Kapisan, tiyang punika tiyang èstri. Kita mangertos kados pundi wawasan tradhisi Yahudi wekdal semanten ing bab tiyang èstri. Tiyang èstri nalika semanten kaanggep manungsa nomer kalih ingkang papanipun ing sangandhaping tiyang jaler, ingkang gesangipun dipun kuwaosi déning tiyang jaler lan kawontenanipun gumantung péhak sanès.

Kaping kalih, tiyang èstri punika trahipun bangsa Kanaan. Tradhisi Yahudi mandeng kanthi sebelah mripat tumrap suku-suku utawi bangsa-bangsa ing sajawining bangsa Yahudi. Tiyang-tiyang punika kaanggep kapir.

Tiyang-tiyang wau obyèk (*sasaran*), sanès subyèk (*pelaku*) ingkang satimbang.

Kaping tiga, tiyang èstri punika nyuwun dhumateng Gusti Yésus kersaa nyarasaken anakipun èstri. Kita paham wontenipun pangertosan ingkang béda ingkang dipun cepengi tiyang Yahudi bab laré jaler lan laré èstri. Laré jaler kaanggap warisan ingkang aji. Déné laré èstri asring mboten kaanggap aji.

Kaping sekawan, laré èstri anakipun pawèstri Kanaan ngalami panandhang awit kapanjangan dhemit. Tiyang Yahudi asring nganggep bilih tiyang ingkang kaberkahan déning Gusti punika tiyang ingkang uwal saking kacilakan utawi panandhangipun. Tiyang-tiyang ingkang ngalami panandhang punika tiyang-tiyang ingkang saweg kaukum déning Allah.

Saking gegambaran bab pawèstri Kanaan punika saged kita gambaraken kados pundi tiyang punika. Punapa tiyang punika pantes nyelaki Gusti Yésus lan nguwuh-uwuh dhumateng Panjenenganipun? Tumrap para muridipun Gusti Yésus, pawèstri punika mboten pantes, mila para murid lajeng munjuk, “Tiyang punika kadhawuhana késah, déné kok ngetutaken kita kaliyan bengok-bengok.”

Lajeng kados pundi tanggapanipun Gusti Yésus? Satléraman Gusti Yésus ketinggal yèn mboten nggapé pawèstri punika, malah Gusti Yésus paring wagsulan: “Ora bener, wong njupuk rotiné anak-anak banjur diuncalaké asu.”

Punapa patrapipun Gusti Yésus punika nélakaken anggènipun pancèn saèstu nampik pawèstri punika? Punapa Gusti Yésus sami kaliyan para murid lan tiyang Yahudi umumipun?

Saèstunipun mboten mekaten, lantaran wangsulan punika Gusti Yésus kagungan kersa nélakaken patrapipun tiyang-tiyang Yahudi ingkang mboten preduli, nganggep asor lan mboten sumadya nampi ingkang béda, kados pawèstri Kanaan kasebut. Kejawi punika, Gusti Yésus ugi kagungan kersa maringi pangertosan dhateng tiyang kathah bilih ingkang kaanggep langkung asor saged nggadhahi semangat lan iman ingkang langkung kiyat, kados-déné pawèstri punika ingkang atur wangsulan, “Kasinggihan Gusti, nanging segawon rak inggih sami nedha cuwil-cuwilan ingkang dhawah saking méjaning bendaranipun.” Pawèstri punika gadhah kayakinan ingkang kiyat bilih sok sintena tiyang punika, Allah ngasihi tiyang punika. Pramila, Gusti Yésus paring wangsulan pangandikanipun: “Hé, wong wadon, kok gedhé pangandemu mula katekanana apa kang dadi karepmu.”

Temtu ngremenaken sanget yèn gesang kita punika mujudaken pribadi ingkang sami-déné anggènipun saged andum lan ngrumiyinaken tiyang sanès, kalebet ingkang béda. Iba éndahipun ingkang sami béda warnining kulitipun sami-déné rerangkalan, ingkang sami béda bangsa sami-déné anggènipun ngrangkul, ingkang sami béda agami sami-déné anggènipun nampi.

Ing Indonésia, kita terus berjuang nalika isu bédaning agami, bédaning suku, bédaning partai dados isu ingkang gampil dipun sulet dados memengsahan. Isu ingkang gampil dipun ginakaken minangka tetumpakan politik kotor. Kita tetep berjuang. Tiyang Kristen Indonésia mboten kénging kèndel, nanging kedah tumut berjuang lan nampi sarta mbangun kamanungsan kaliyan ingkang béda.

7. KIDUNG TANGGAPAN (KPK BMGJ 105: 1-3)

(katuntun déning salah satunggaling tiyang sepuh)

KPK BMGJ 105: 1-3 “*Gesang Tresna-tinresnan*”

Ing satengahing bebrayan agung
 mung Pangéran pantes ginunggung
 rahmat-Nya binabarken sanyata
 tumrah mring pra titah sadaya.
Refr. Tumemen ndedonga lan makarya
 mrih kebabaring tentrem raharja
 nggih gesang memitran wah pasedhèrèkan
 wit tyang sadaya tresna-tinresnan.

Nadyan beda basa séjé bangsa
 wah béda adat budayanya
 nging saèstu punika sesami
 kang kinasihan déning Gusti.
Refr.

Sadaya datan pantes gumunggung
 ngongasken dhiri kumalungkung
 mung gesang kanthi lembah ing manah
 ngrumaosi jejering titah.
Refr.

8. PANDONGA SOKUR, SAFAAT, PANUTUP

[mp/wds]

Pakempalan Pandonga 5

*Waasaan Kitab Suci
Lelakoné Para Rasul 15:6-21*

Musyawarah kanggé Mupakat

1. WEKDAL ENING**2. KIDUNG (KPJ 26:1-3 “Pinuji Gusti”)**

Pinuji Gusti

Do=F 3/4

Pinuji Gusti kang nitahken jagad,
Siyang ratri tan kendhat ngganjar sih-rahmat.

Refrain:

Haléluya, sagung puji tansah konjuk Gusti.
Haléluya, sagung bekti mring Ratu swargi.

Pinuji Gusti Sang Jurubasuki,
Kang ngurbanken sarira nebus manungsa.
Ref:

Pinuji Gusti. Allah Sang Roh Suci,
Kang nuntun ing kraharjan wah kasampurnan.
Ref.

3. PANDONGA**4. KIDUNG (KPJ 194: 1-4 “Kitab Suci kang Adi”)**

Kitab Suci kang Adi

Do=D 2/2

Kitab Suci kang adi , sabdèng Gusti sejati

Éndah saklangkung éndah nugroho saking Allah
nugroho saking Allah.

Lembar sabda Paduka nuntun gesang kawula
dadya padhang menjila *tamèng saking bebaya, tamèng
saking bebaya.

Sabda lan Roh sung nglipur nuwuhken raos sokur.
Jinugarken kang nglawan dadya pangéwan-éwan**,
dadya pangéwan-éwan.

Kitab Suci kang adi sabdèng Gusti sejati
ngreksa wiwit cilikku ngedohken siksa pati,
ngedohken siksa pati.

* menjila=istiméwa, luar biasa (Ind)

** pangéwan-éwan= éwa, ora seneng

5. PAMAOSING KITAB SUCI: Lelakoné Para Rasul 15:6-21

6. RENUNGAN

Musyawarah kanggé Mupakat

Menawi wonten bebèncèngan kalebet bebèncèngan wawasan lan pamanggih mboten dipun kemonah kanthi saé, badhé nuwuhaken padudon/dredah (*konflik*). Langkung-langkung menawi bebèncèngan wawasan lan pamanggih kasebut kalandhesan déning bédaning kayakinan.

Ngatasi padudon/dredah lantaran musyawarah mupakat dados sarana ingkang pantes dipun upadi kanggé ngemonah bebèncèngan wawasan lan pamanggih. Bebèncèngan wawasan lan pamanggih kasebut kados-déné toya ingkang

mili kanthi bébas, prelu kailèkaken lantaran ilèn-ilèning musyawarah temah mboten sami-déné nrajang punapa kémawon kanthi bébas nanging mili kanthi saé ing salebeting ilèn-ilèning mupakat.

Kados mekaten punika cara ingkang katindakaken nalika wonten bebèncènganing wawasan lan piwulang ing pasamuwan-pasamuwan wiwitan. Parepatan ingkang hakékatipun musyawarah mupakat dados margi ingkang kapilih kanggé ngrembag masalah-masalah ingkang dipun adhepi gegayutan kaliyan bebèncènganing wawasan lan pamanggih. Menawi bab punika mboten dipun kemonah kanthi saé lantaran musyawarah, saged nuwuhaken dredah ing gesanging pasamuwan. Wonten wekdal kanggé pepanggihan amrih saged sami-déné mangertosi kanthi saèstu wawasan-wasan lan pamanggih ingkang béda-béda. Wonten wewengan kanggé pepanggihan amrih sami saged sesarengan manggihaken dhasar ingkang kiyat ing bab kersanipun Allah. Wusananipun wonten wewengan pepanggihan kanggé manggihaken bab-bab ingkang wigatos amrih saged dipun sarujuki sesarengan. Nindakaken musyawarah kanggé mupakat. Malah wohing musyawarah kasebut kawastanan minangka “putusaning Roh Suci lan putusan kawula”. Tegesipun, ingkang sami dhateng sidang ing Yérusalèm ngaken bilih musyawarah ingkang kelampahan ngantos dumugi mupakat punika awit lampahing pirembaganipun tiyang-tiyang ingkang sami dhateng ing musyawarah lan awit tuntunanipun Roh Suci.

Mekaten ugi ingkang dipun andharaken déning Bung Karno ing bab dhasar negari ingkang kaping-3 ing *Sidang Dokuritsu Zyunbi Tyoosakai* (*Badan Penyelidik Usaha-usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia*) tanggal 1 Juni 1945 ingkang lajeng kawentar minangka *Hari Lahirnya Pancasila*.

Bung Karno nélakaken bilih wewaton ingkang kedah wonten, ingkang mboten saged dipun enyang (*syarat mutlak*) bab santosanipun Negari Indonésia inggih punika rembagan sesarengan (*permusyawaratan*). Awit Negari Indonésia sanès negari kanggé tiyang setunggal, sanès negari kanggé golongan setunggal, senadyan golongan sugih. Nanging ngedegaken negari “sedaya kanggé sedaya”, “setunggal kanggé sedaya, sedaya kanggé setunggal”.

Malah, miturut Bung Karno, permusyawaratan punika margi paling saé kanggé ngrimat agami ing negari Indonésia ingkang campuran, ingkang dumados saking mawarni-warni kawontenan (*majemuk*). Kanthi cara mupakat, kita dandosi sedayanipun, ugi kawilujenganing agami. Punapa kémawon ingkang dèrèng maremaken karembag sesarengan ingkang sinebut *permusyawaratan*. Inggih ing pirembagan sesarengan punika wonten upadi ingkang saèstu ingkang peng-pengan (*perjuangan*) ing bab mangertosi paham. Kaibaratkan kados anggènipun samidéne gosokan, kados ndhepok ngresiki gabah, supados medal wosipun lan dados “sekul Indonésia” ingkang sasaé-saénipun.

Menawi kita sampun katuntun lantaran paseksining Kitab Suci ing bab pengalamanipun pasamuwan wiwitan ing salebeting ngrampungaken persoalan kanthi cara pirembagan sesarengan (*musyawarah mufakat*) lan sampun katuntun lantaran pikiran-pikiranipun Bung Karno ing bab *prinsip permusyawaratan*, pramila mangga kita ngyakini bilih *permusyawaratan* punika margi paling saé kanggé nyingkiri/nyegah padudon/dredah (*konflik*) kanthi dhasar awit ngormati wontenipun béda-bédaning pamanggih lan margi ingkang saé kanggé ndandosi sedaya bab wonten ing padhangning panuntuning Roh Suci, dadosa wonten ing gesang

masamuwan punapa-déné ing masyarakat, bangsa lan negari.
Amin.

7. PANDONGA SAFAAT

8. KIDUNG (KPJ 292: 1-3 “Sang Roh Suci, Rohing Katresnan”)

Sang Roh Suci, Rohing Katresnan
Do=D 4/4

Sang Roh Suci, rohing katresnan
nuntuna mring kula slaminya;
nyingkirna raos pasulayan, amrih jagad tentrem raharja,
ngrukunklen tyang kang cecongkran,
mbereg nilar tumindak dosa,
ngiyatken manah ingkang semplah.
Dhuh Gusti nuntuna mring kula.

Dhuh Roh Suci, roh kasunyatan; nunggila mring kula slaminya,
Mrih babaring karsaning Allah wah tobating tyang ambek-siya
Labuh-labet sepi ing pamrih, nglawan panindhes klawan sih;
Tan ajrih pepalang rubéda.
Dhuh Gusti nuntuna mring kula.

Dhuh Roh Suci, roh kaadilan, nganthia mring kula slaminya;
mbabar adiling Allah, kraharjan warata sumrambah..
ngluwari tyang binanda dosa, nguculi jireting duraka,
ngayomi tyang ringkih wah papa.
Dhuh Gusti nuntuna mring kula.

[chrr/wds]

Pakempalan Pandonga 6

*Waasaan Kitab Suci
Lelakoné Para Rasul 5: 1-7*

**Permusyawaratan
Perwakilan****1. WEKDAL ENING****2. KIDUNG (KPJ 23: 1-3 “Puji Mring Allah”)**

Puji Mring Allah
do=F $\frac{3}{4}$

Puji mring Allah, Pangéran kang Mahawisésa.
Muji ramya, binarung lan sawarning gangsa.
Pangidungnya klayan bingah ing manah,
nggunggung Gustining pra titah.

Puji mring Allah kang sèstu adil pangrèira,
ngreksa lan ngrimati srana lubèering berkahnya,
wah saklangkung gung sihnya mring tyang dosa,
tinebus temah waluya.

Puji mring Allah kang sung tentrem-raharja nyata,
tansah ngganjar begja mring tyang kang sèstu pracaya,
dadya dilah, andel-andel satuhu.
Pujinen lan trusing kalbu!

3. PANDONGA**4. KIDUNG (KPJ 289 : 1-2 “Sang Roh Suci mugi Pareng”)**

Sang Roh Suci mugi Pareng
do=F $\frac{3}{4}$

Sang Roh Suci mugi pareng anedhaki tyas kula,
dimèn atentrem rahayu, kapenuhan ing tresna.

Refrain:

Dhuh Gusti kang setya, Paduka kula ndelaken;
mugi pareng nedhakaken RohSuci ing tyas kula.
Gusti mugi nucèkaken tyas kula.

Sumangga cahya Paduka amadhangna tyas kula,
Mugi pepetenging dosa binirata sedaya.

Refr.

5. PAMAOSING KITAB SUCI: Lelakoné Para Rasul 15:1-7

6. RENUNGAN

Permusyawaratan Perwakilan

Tiyang-tiyang pitados saking Yudéa ngandharaken piwulang ingkang béda dhateng pasamuwan ing Anthiokia. Paulus lan Barnabas kaparingan kapitadosan penuh saking pasamuwan kanggé ngrembag bab punika. Sawetawis warganing pasamuwan kaliyan para rasul lan pinisepuh kadhawuhan nyarengi Paulus lan Barnabas késah dhateng Yérusalèm.

Sampunipun sawetawis dangu lumampah, para utusan saking Anthiokia kasebut dumugi ing Yérusalèm lan dipunampi déning pasamuwan kanthi ngeblak lan raos bingah. Nanging pranyata ing antawisipun ingkang sami nglempak ing Yérusalèm ugi wonten tiyang-tiyang ingkang sami pamanggihipun kaliyan tiyang-tiyang saking Yudéa inggih punika tiyang-tiyang Kristen ingkang pindhah saking golongan Farisi. Dados, mboten namung awit wontenipun wakil saking Anthiokia, nanging ugi awit munculipun bédaning wawasan ingkang kaandharaken secara ngeblak ing

Yérusalèm. Mila prelu sanget dipun wontenaken musyawarah.

Perjuangan ing antawisipun para wakil ingkang dhatengi pepanggihan ing Yérusalèm punika gadhah sedyana ingkang kiyat sanget supados saged sami-déné mangaribawani. Kagambaraken bilih imbal gagasan lumampah sasetawis wekdal. Inggih mekaten gegambaran lampahing pirembagan ing antawisipun para wakiling pasamuwan Antiokia lan para wakil saking pasamuwan ing Yérusalèm ingkang kelampahn ing pasamuwan wiwitan.

Nalika ngandharaken bab pokok (*prinsip*) ingkang kaping-3 ing Sidang *Dokuritsu Zyunbi Tyoosakai* (Badan Penyelidik Usaha-usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia) tanggal 1 Juni 1945 ingkang Lajeng kawentar srana Hari Lahirnya Pancasila, Bung Karno mratélakken bilih wewaton wajib (*syarat mutlak*) kanggé kasantosaning negari Indonésia inggih punika rembagan ing antawisipun para wakil (*permusyawaratan perwakilan*).

Bung Karno ngudi kanthi saèstu kanggé nyakinaken golongan-golongan agami mliginipun Islam lan Kristen kanggé nampi *prinsip permusyawaratan perwakilan*. Srana cara mupakat, badhé dipun dandosi sedayanipun, kalebet kawilujenganing agami, inggih punika kanthi margi pirembagan utawi permusyawaratan ing Badan Perwakilan. Ing Badan Perwakilan tuntutan-tuntutan agami dipun ajengaken. Menawi golongan-golongan agami kepéngin paham agami-agami nggadhai pangaribawa ingkang kiyat ing salebeting damel aturan-aturan negari Indonésia, kedah ngudi kanthi saèstu supados sapérangan ageng para wakil ingkang lenggah ing Badan Perwakilan muncul saking golongan agaminipun. Ing Badan Perwakilan kasebut sedaya golongan agami kedaah peng-pengan. Mboten woten setunggal

kémawon paham agami ingkang saged saèstu gesang menawi mboten kaudi kanthi peng-pengan, kanthi saètu, déning para wakil rakyat ing Badan Perwakilan.

Kersanipun Allah ingkang kalampahaken ing gesanging masyarakat, bangsa lan negari mujudaken dhasar tumrap tiyang Kristen anggènipun tumut cawé-cawé ing babagan politik ing Indonésia wiwit jaman pergerakan. Nanging dhasar ingkang condhong teokratis punika mboten dipun udi awujud satunggaling “negari Kristen”. Malah golongan Kristen nandhesaken bab kebebasan agami lan mboten sarujuk wontenipun gagasan negari Islam utawi ndhasaraken negari wonten ing keyakinan sawijining agami. Wonten ing bab ingkang gegayutan kaliyan kebebasan agami, golongan Kristen ugi nandhesaken dhémokrasi lan nasionalisme ingkang dipun udi kanthi saèstu déning wakil-wakil golongan Kristen ing Badan Perwakilan inggih punika prinsip téokrasi ingkang dipun jumbuhakem kaliyan asas-asas kebébasan ngrasuk agami (*kebebasan beragama*), nasionalisme lan dhémokrasi.

Mugi Roh Suci nyagedaken pasamuwan-pasamuwan ing Indonésia ngayahi ayahaning timbalan peladosan sosial politik kanthi *prinsip permusyawaratan perwakilan*. Punapa ingkang dados pepénginanipun umat Kristen inggih punika maujudipun tentrem rahayu tumrap sawetahing titah kedah kaudi kanthi saèstu déning para wakilipun ingkang wonten ing DPR (Dewan Perwakilan Rakyat) lan DPRD (Dewan Perwakilan Rakyat Daerah). Pitakènanipun, punapa wonten wakil-wakil tiyang Kristen ing parlemen kasebut? Punapa tiyang-tiyang Kristen sampun ènget bilih para wakil punika taksih nélakaken swantenipun lan ngudi kanthi saèstu mujudaken pepénginanipun? Mugi Roh Suci ngosikaken lan mbereg kita para tiyang Kristen kanggé cawé-cawé tumut giyat mbangun negari punika lantaran pepénginan kita

ing kang katindakaken kanthi trep lan leres, saé ing lingkungan ing kang ageng (parlemen) punapa-déné lingkungan kampung/masyarakat nyata ing sakiwa tengen kita. Amin.

7. PANDONGA SAFAAT

8. KIDUNG (KPJ 289 : 3-4 “Sang Roh Suci mugi Pareng”)

Sang Roh Suci mugi Pareng
do=F $\frac{3}{4}$

Mugi ngirid lampah kula manut pangrèh Paduka.
Paduka kula bektèni ngantos dugèng wekasan.
Refr.

Kula mugi sinungana kaunggulan yuda,
Dimèn tentrem arahayu ngèn kula pecat nyawa.
Refr.

[chrr/wds]

Pakempalan Pandonga 7

*Waosan Kitab Suci:
Matéus 25: 31-46*

**Margining Gie lan
Agus; Nguwot
Punpa ingkang
Katindakaké Gréja
kanggé Kaadilan
Sosial ing Indonésia**

1. WEKDAL ENING**2. KIDUNG PAMBUKA**

**PARA TITAH SADAYA SAMYA NGREPÈKNA
(KPJ 21:1-3)**

Para titah sadaya samya ngrepèkna kidung.
Konjuk Hyang Makwasa kang gung ing sih susetya.
Haléluya! Haléluya!

Pujinen Hyang murbèng rat, Gusti kang gung sih-
rahmat,
ngreksa lan ngayomi, ngrumati mrih lestai.
Haléluya! Haléluya!

Allah Kang Mawilasa wus nylametken manungsa,
slaminya pinujia, wah tansah pinundhia.
Haléluya! Haléluya!

3. PANDONGA**4. KIDUNG PUJIAN**

Kula Sèstu Ndhèrèk Gusti
(KPJ 124:1-4)

Kula sèstu ndhèrèk Gusti kang jumeneng panutan.
Tetep setya dugèng janji, tan wigih karibedan.

Refrein:

Dhuh nyawaku ja kwatir; Gusti tan éwah gingsir.
Tut wuria salamanya ing satindaké Gusti.

Kula sèstu ndhèrèk Gusti martosken Injil suci.
Datan ajrih ing sangsara, wit Gusti nganthi sira.

Refr.

Kula sèstu ndhèrèk Gusti mbabarken sih piwlasnya
mring sagung titah ing bumi, dimèn samya raharja.

Refr.:

Kula sèstu ndhèrèk Gusti ngèstokna dhawuh èdi;
sok sintena kang nyatroni kula ngudi nresnani.

Refr.

5. PAMAOSING KITAB SUCI (Matius 25: 31-46)

6. RENUNGAN

Margining Gie lan Agus:

**Nguwot Punapa ingkang Katindakaken Gréja kanggé
Kaadilan Sosial ing Indonésia**

Warga among tani ing Kabupaten Tulang Bawang, Lampung, gadhah warga peng-pengan ingkang nama Sugiyanto, utawi langkung kawentar kanthi nama Pak Gie. Pak Gie punika pendhita pasamuwan ing satunggaling papan. Sampun mataun-taun, piyambakipun ndhampingi para among tani berjuang amrih saged pikantuk hak malih atas tanahipun. Para among tani kasebut, ingkang salajengipun manunggal ing Tani Korban Gusuran (STKG), ngantos sapriki dipun peksa nyadé tanahipun

dhateng satunggaling perusahaan perkebunan tebu kanthi regi ingkang mirah sanget. Menawi para among tani punika mboten purun nyadé, perusahaan lan tiyang-tiyangipun kanthi mboten sungkan-sungkan ngancam, intimidhasi (ngancam lan damel ajrih) lan nindakaken kekerasan dhateng tiyang-tiyang wau. Kejawi punika, kathah tanah ingkang dipun dhaku secara sapéhak déning perusahaan tanpa cara ingkang adil. Kasus punika sampun kelampahan wiwit awal taun 90-an, lan wiwit wekdal punika ugi paling sekedhik 9 among tani tiwas dados korban dredah (*konflik*). Pendhita Gie medal saking lingkungan gréja ingkang adhem ayem, piyambakipun lajeng cawé-cawé wonten ing tumindak mbélani (*advokasi*) lan tandang damel wonten ing perjuanganipun para korban dredah agraria kasebut.

Putusan Pendhita Gie punika putusan ingkang ngemu risiko, wonten katemahanipun. Ing taun 2016 wonten rerusuh ing antawisipun pakempalanipun para among tani lan pam-swakarsa kèngkènanipun perusahaan. Warga tani – ing bab punika STKG - ngebèki lahan ingkang dipun dhaku dados gadhanipun perusahaan perkebunan tebu kasebut minangka wujud protès utawi kelah. Aksi ingkang awalipun lumampah tentrem éwah dados kisruh sasampunipun wonten tumindak ingkang mancing-mancing tuwuhipun kanepson (*provokasi*) ingkang katindakaken déning péhak keamanan perusahaan sesarengan kaliyan pam-swakarsa. Seminggu salajengipun, nalika Pendhita Gie lan among tani sanèsipun ingkang cacahipun 12 nembé sami rerembagan, kacepeng déning pulisi. Pendhita punika dipun tutuh minangka tiyang ingkang ngojok-ojoki serikat tani wau temah kelampahan sami kelah. Sasampunipun kathah péhak ingkang ndhesek kepolisian, sasampunipun sawetawis wekdal laminipun Pendhita Gie saged medal saking pakunjaran. Piyambakipun wangsil, lan tetep setya berjuang malih sesarengan kaliyan serikat tani mujudaken hak-hakipun ingkang dèrèng maujud.

Kejawi cariyosipun Pendhita Gie, kita ugi tepang Pendhita Agus Sutikno. Minangka pendhita, piyambakipun kalebet pendhita ingkang nyèntrik. Piyambakipun nggambari badanipun ngantos rainipun kebak tato, manganggé clana jeans ingkang pas sanget (*ketat*), kaos oblong, lan sepatu boots ingkang mratandhani bilih piyambakipun sanès modhèlipun pendhita ‘standar’ kados ingkang kita tingali ing gréja-gréja ingkang wah ing kitha ageng. Piyambakipun ugi mboten ngladosi kanthi ngadeg ing mimbar gréja ingkang resik lan mengkilat. Piyambakipun milih ngladosi ing satengahing lingkungan ingkang kotor sanget (*kumuh*), miskin, lan gampil banjir ing tlatah Tanggul Indah, Kitha Semarang. Pramila, piyambakipun sinebut pendhita *jalan*an, pendhita ingkang padamelanipun ing margi.

Pendhita Agus wiwit mlebet tlatah ingkang reged sanget punika kinten-kinten taun 2004 sasampunipun ngrampungaken sekolah teologi wonten Magelang. Kanthi damel yayasan alit, piyambakipun ngemenaken mbiyantu tiyang-tiyang ingkang kapinggiraken saged nggayuh gesang ingkang murwat. Pendhita Agus dados mitra tumrap para *pekerja seks komersial* (PSK), waria, ingkang sami nyandu narkoba, nyandhang HIV/AIDS, gelandhangan lan dados bapak ingkang mulang para laré *jalan*an ingkang putus sekolah. Tanganipun ingkang kebak tato asung katresnan ingkang milujengaken kathah sanget tiyang saking gesangipun ingkang mboten gadhah pangajeng-ajeng, temah saged nggadhahi pangajeng-ejeng ing gesangangipun ing tembé wingking.

Nanging, kados perjuanganipun Pendhita Gie ingkang kebak risiko, Pendhita Agus ugi sami. Kathah pengajenging agami ingkang rumaos kawratan kaliyan punapa ingkang katindakaken, mliginipun srana sebutan pendhita ingkang kasandang. Panutuh bilih piyambakipun nindakaken kristenisasi ugi muncul. Nanging, Pendhita Agus tetep kukuh ing margi

peladosan ingkang dipun lampahi. Malah sangsaya kathah péhak ingkang tansah suka bantuan dhateng yayaanipun supados saged tetep nindakaken pakaryanipun.

Para sedhèrèk, nalika jaman terus lumampah mengajeng, kaadilan taksih awujud pangangen-angen utawi impèn ing negari punika, mliginipun kanggè rakyat miskin, kaum minoritas lan kapinggiraken. Kaadilan sanès *sama rata sama rasa*, nanging kawontenan ing pundi saben tiyang saged ngraosaken hak asasinipun lan nindakaken kewajibanipun.

Émanipun, (sangsaya) kathah péhak ingkang mboten purun preduli lan kados-kados ngèndelaken tumindak mboten adil tumrap kelompok alit kasebut ingkang tansah dipun asilaken déning panguwaos, ingkang nggadahi modhal, lan péhak sanèsipun kanggé kapentingan pribadi/kelompokipun. Pamawasipun mekaten: angger kabutuhan matéri lan rasa kepénak pribadi wis maujud, kena apa mikir kasusahané wong liya.

Sesakit ingkang sami ugi nempuh kita, minangka komunitas kristen. Kita saged ugi dados péranganipun kelompok ingkang mboten tumindak punapa-punapa awit sampun rumaos sekéca sanget ing kelompok/lingkungan piyambak utawi ajrih. Pramila, kalih cariyos wau daos wigatos kanggé kita raos-raosaken (*refleksikan*) sesarengan ing gesang masamuwan lan minangka warganing negari wekdal punika.

Mangga sami kita tingali langkung caket. Minangka tiyang kristen, tiyang kalih kasebut sampun makarya nglangkungi garising peladosanipun pasamuwan ingkang dumugi sapriki asring kita tindakaken ing salebeting gedhong gréja ingkang winatesan déning sakaning gedhong gréja. Minangka péranganing warga negari, punapa ingkang katindakaken déning Pendhita Gie lan

Pendhita Agus punika salah satunggaling wujud karya kamanungsan ingkang nglangkungi garis-garis idhèntitas, malah garis-garis moralitas ingkang asring mbèdèk-mbèdèkaken (*diskriminatif*). Kekalihipun gadhah ancas ingkang sami, inggih punika ngudi mujudaken kaadilan sosial kanggé sedaya tiyang, kanggé sedaya warganing negari.

Pendhita Gie ngudi para among tani ing sakiwa tengening wilayahipun kanggé nampi malih hak atas tanah ingkang karebut kanthi peksa déning tiyang sanès. Menawi tanah kasil dipun kemonah malih, kerta raharjaning among tani lan warga saged tuwuh malih. Mekaten ugi Pendhita Agus, ingkang ngancani para PSK, waria, ingkang nyandu narkoba, gelandhangan, ingkang sakit HIV/AIDS lan laré ingkang nglandhang ing margi, ingkang mboten kaurus déning negari supados saged nampi kaadilan, pendhidhikan, gesang ingkang langkung pantes, lan nampi katresnan.

Gusti Yésus Kristus, ing khotbahipun bab Akir Jaman, ngrembag bab punika kanthi tlesih sanget. Ing Matius 25:31-46, Gusti Yésus maringi pitedah bab timbalanipun tiyang Kristen kanggé mbiyantu sesaminipun, mliginipun ingkang ringkih, kapinggiraken lan tanpa daya.

“Sang Nata bakal paring wangsulan: Satemené pituturing-Sun marang sira: Samubarang kabèh kang sira tindakaké kanggo salah sawijining seduluring-Sun kang asor dhéwé iki, iku iya sira tindakaké kagem Ingsun” (Mat 25:45).

Lantaran périkap kasebut, Gusti Yésus maringi ener dhateng gréja ingkang asring kajiret ing kebingungan nalika aben ajeng kaliyan kuwaos. Gréja lan umat Kristen sampun samesthinipun mapanaken dhiri ing kelompok ingkang ringkih, kapinggiraken, lan tanpa daya. Wonten ing gesang ing salebeting negari, kelompok pinggiran kasebut saged dipun tegesi minangka

korbaning negari ingkang ngicali hakipun atas namining pambangunan, nyepèlèkaken hak kanggé kamajenganing *investasi ekonomi*, utawi korban dhiskriminasi awit wawasan moralitasipun kelompok *mayoritas*.

Ngéngingi anggènipun condhong dhateng tiyang-tiyang ingkang kaanggep sanès péranganing kelompok, Gusti Yésus maringi piwulang lantaran pasemonipun tiyang Yahudi ingkang kabiyanu déning tiyang Samaria (Lukas 10:25-37). Ing wekdal semanten, tiyang Yahudi mboten srawung kaliyan tiyang Samaria, malah wonten ingkang nyebut sami-déné anggènipun sengit. Nanging, atas dhasar tresna dhateng sesami, tiyang Samaria punika ingkang mbiyanu tiyang Yahudi ingkang ngalami panandhang awit karampok. Lantaran cariyos punika, Gusti Yésus ngajak kita mbiyanu sesami kita tanpa mawang wontenipun béda-bédaning kawontenanipun, punapa punika agami, ras, kawontenaning sosial, kawontenaning ékonomi utawi malah ingkang kaanggap asor déning masyarakat.

Pendhita Gie lan Pendhita Agus punika conto tiyang-tiyang ingkang sumadya netepi timbalaning Sang Kristus kanggé ngudi kaadilan kanggé sesami. Kekalihipun sami medal saking ruangan gréja ingkang asrep awit wontenipun AC, lan sumadya adus kringet lan kotor sesarengan kaliyan masyarakat sakiwa tengenipun, nglawan raos ajrih lan kawontenan ingkang mboten sekéca, kanggé mujudaken gesang ingkang pantes kanggé sedaya tiyang.

Pitakènanipun sapunika, punapa kita netepi timbalan supados ngudi kaadilan kanggé sesami kita ingkang ringkih (kadamel ringkih/karingkihaken) kados Pak Gie lan Pak Agus? Utawi menawi kita rembagan/gineman sesambetan kaliyan minangka bebadan, punapa gréja ngasilaken kasadharan tumrap pasamuwan ngéngingi bab punika?

“Menawi kita mboten saged ngasihi manungsa ingkang ketingal, kita mboten saged ngasihi Gusti ingkang mboten ketingal.” – Agus Sutikno, Pendeta Jalanan.

7. KIDUNG TANGGAPAN

Kula Péngin Lir Gusti
(KPJ 196:1-3)

Kula péngin lir Gusti, sumlondhoh ing ati,
Tandang tanduk lan tembung mrak ati mgresepi.

Refrein:

O, lah kawula sèstu tan mèmper lan Gusti.
Kula mugi winulang, nulad maring Gusti.

Kula péngin lir Gusti, sumarah lan pasrah,
napa kang sunlampahi, nut karsaning Allah.

Ref.

Kula péngin lir Gusti, melasi pra miskin,
tetulung kang kribedan klawan trus ing batin,

Refr.

8. PANDONGA SAFAAT LAN PANUTUP

9. KIDUNG PANUTUP

Roh Suci Roh Sejati
(KPJ 287:1-3)

Roh Suci Roh Sejati, mugi rawuh ing ati,
Ngénggalna manah kula, mrih ing lampah prayogi.
Setya bekti mring Gusti, wah asih mring sesami.
Wit panuntun Paduka, gesang kula sembada

Dhuh Roh Suci, Roh Allah, anyantosakna manah.
Lamun karoban sisah, tatag, tanggon, tan semplah.

Manggul salibing Gusti, martosken Injil suci.
Wit panuntun Paduka, gesang kula sembada

Dhuh Roh Suci, Roh Kristus, nuwuhna manah tulus;
andum berkah kabegjan, tan mawang mring salir tyang,
temah tentrem raharja, sumrambah mring sesama,
Wit panuntun Paduka, gesang kula sembada

[okw/wds]

Pakempalan Pandonga 8

*Waosan Kitab Suci:
Masmur 85:9-13*

**Cariyosipun
Sumarsih lan Budi:
Dados Citranipun
Allah lan
anggènipun
Ngantepi Kaadilan**

- 1. WEKDAL ENING**
- 2. KIDUNG PAMBUKA**

Dhuh Pangéran
(KPJ 5:1-2)

Dhuh Pangéran Ingkang Mahasuci,
kula sami marek tetunggilan.
Salir bangsa salumahing bumi
amemuji asmané Pangéran.

Gustit resna mring kula sedaya,
saking kilèn miwah saking wétan,
sami nunggil klayan Sang Pamarta,
Yésus Kristus kang dados Panutan.

- 3. PANDONGA**
- 4. NYANYIAN PAMUJI**

Nadyan Kula Amicara
(KPJ 345:1-2)

Nadyan kula amicara ing saliring basa,
Nanging sepi raos tresna kula sèstu nglaha.

Refrein:

Kula winulanga tresna kang sejati,
 murih tansah setya nulada mring Gusti,
 kasagedna tresna kanthi trusing ati
 dhateng Allah miwah sesami.

Medhar wangsit wah wewadi, kula saged yekti,
 nanging tresna tan nyarengi, datang maédahi.

Refr.:

5. PAMAOSING KITAB SUCI (Masmur 85:9-13)

6. RENUNGAN

Ceriyosipun Sumarsih lan Budi: Dados Citranipun Allah lan Anggènipun Ngantepi Kaadilan

Taun 1998-1999 mujudaken taun-taun ingkang nrenyuhaken tumrap Indonésia. Aksi dhémonstrasi dhateng pamarintah kedadosan ing kitha-kitha ageng ing Indonésia awit katemahaning ambrukipun ekonomi Indonésia lan panguwaosing politik ingkang dakwenang (*otoriter*). Bab punika dipun tanggapi déning pamarintah secara pameteg temah wusananipun aksi nuwuhaken rerusuh. Lelawanan ing antawisipun aparat kaliyan warga sipil nuwuhaken korban jiwa ingkang cacahipun mboten sekedhik. Kawontenan ing Jakarta mbaka sekedhik dados saé sasampunipun réformasi kanthi munduripun Soeharto saking kalenggahan présidhèn. Nanging, mboten dangu rerusuh (malah saged kasebut perang) ingkang nggegirisi kelampahan ing tlatah Timor Timur. Ing perang punika mboten wonten ingkang menang, kejawi brayat éwon ingkang remuk lan laré éwon ingkang kاپiran mboten gadhah tembé wingking. Inggih punika salah satunggaling mangsaning

Indonésia ingkang paling burem/peteng. Nanging, kados-déné kohtak pandhora, mangsa kasebut ugi nuwuhaken tiyang-tiyang ingkang saged suka pangajeng-ajeng dhateng bangsa punika. Wontenipun kathah cariyos ingkang ngédab-édabi, ing antawisipun cariyosipun ibu Maria Catarina Sumarsih lan Budi Soehardi.

Ibu Maria Catarina Sumarsih punika ibunipun satunggaling mahasiswa aktivis taun 1998 naminipun Bernardinus Realino Norma Irmawan utawi Wawan, ingkang tiwas kebedhil mimising aparat ing kedadosan *Tragedi Semanggi 1*. Minangka warganing *Tim Relawan Kemanusiaan (TRK)*, Wawan dipun bedhil ing pérangan jaja déning aparat nalika nembé ngupadi nulung korban ingkang tatu nalika benthik ing antawisipun aparat lan mahasiswa ing tlatah kampusipun, Atma Jaya Jakarta. Kedadosan punika mboten namung ndadosaken Wawan tiwas, naning ugi welasan tiyang sanèsipun.

Wiwit wekdal punika, Sumarsih terus berjuang nyuwun kaadilan saking negari. Piyambakipun ugi nyarengi para brayating korban sanèsipun, supados sami langkung kiyat lan tetep purun ngudi kanthi saèstu kaadilan ingkang dados hakipun. Ing taun 2007, Sumarsih sesarengan kaliyan brayat korban HAM sanèsipun nggelar Aksi Kamisan ing sangajenging Istana Negara Jakarta. Aksi kasebut awujud aksi ening ing sangandhaping payung cemeng setunggal jam dangunipun ing saben dinten Kemis. Lantaran cara punika, Sumarsih lan brayat korban HAM, ngudi wontenipun jawaban kaadilan saking pamaréntah awit ngantos sapriki tiwasing putranipun dipun kèndelaken, mboten naté dipun rampungkaken déning negari. Dumugi taun 2019 punika Aksi Kamisan terus ajeg lumampah senadyan jawah deres. Aksi punika dados pambereg tumrap tiyang kathah ing sawetawis tlatah lan dados simbol perjuangan HAM ing Indonésia dumugi sapunika.

Cariyos ingkang kaping kalih inggih punika bab Budi Soehardi. Piyambakipun pilot sénior satunggaling maskapai penerbangan ingkang paling saé ing Singapura. Gesangipun mubra-mubru/sarwi kacekapan sanget secara matéri. Ing taun 1999, piyambakipun sabrayat nampi bebingah liburan keliling jagad numpak motor mabur kelas setunggal, *first-class*, gratis saking papan anggènipun nyambut damel. Ing salebeting nyawisaken liburan punika, ing wanci dalu, piyambakipun nyeksèni pawartos ing télévisi ingkang ngetingalaken kowontenan paling ènggal ing dhaérah konflik ing Timor Timur (sapunika dados Negari Timor Leste). Piyambakipun nyeksèni laré-laré lan pengungsi korban perang kedah gesang ing salebeting panandhang: kelaran, mboten gadhah rasukan ingkang pantes, manggèn kanthi lambaran kardhus lan mboten gadhah tetedhan lan ngombé ingkang murwat. Piyambakipun nyeksèni nalika mie instan sebungkus kedah dipun tedha tiyang 12! Kedadosan punika ndadosaken piyambakipun ngéwahi sedaya rancangan liburanipun, lan ngéwahi liburanipun dados tindak kamanungsan ing tlatah perang.

Budi lan sémahipun lajeng nglempakaken bantuan materi saking kanca-kancanipun lan dipun bekta mrika. Kathah kedadosan ingkang dipun prangguli ing salebeting kegiatan kemanusiaan punika ngantepaken anggènipun sangsaya mewahi bantuanipun. Budi lan brayatipun lajeng mbangun panti asuhan kangé laré-laré korban perang lan laré-laré miskin utawi dipun tilar tiyang-sepuhipun. Panti punika dipun sukani nama Panti Asuhan Roslin. Dumugi sapunika, panti kasebut sampun mbiyantu laré-laré asli tlatah kasebut langkung saking 100 laré. Sedaya ragad dipun tampi saking pamedal pribadinipun, lan usaha mandhiri panti. Budi nyulap lahan garing ing sakiwa tengen panti dados lahan ingkang ngasilaken bahan pangan pokok kadosta wos lan sayuran, temah sami mboten naté kekurangan bahan pangan.

Kalih kedadosan ing nginggil kawiwitan ing kawontenan ingkang sami; kawontenan surem awit *konflik berdarah*. Salah satunggaling dhasar munculipun konflik kasebut ingkang utami punika égo kuwaosing élit politik. Ingkang gadhah kuwaos nanging mboten migunakaken panguwaosipun kanggé ngladosi rakyat lan kanggé ngayomi hak-hakipun rakyat. Kosokwangsulipun sami migunakaken panguwaosipun kanggé kapentinganing kelompokipun. Kawusananipun, hak-hak asasi manungsa, secara individu minangka manungsa lan kelompok minangka warga negari, dipun rèmhèhaken. Kaadilan sosial kanggé sedaya rakyat Indonésia kalirwakaken.

Miturut pamawasipun Téologi Kristen, saben tiyang lan sedaya tiyang punika nyandhang citranipun Allah. Saben tiyang punika satunggaling pribadi ingkang wetah, pribadi ing ngarsanipun Allah lan tanggel jawab dhumateng Allah. Saben tiyang, kanthi sedaya kawontenanipun ingkang béda-béda kados-déné agami, ras, tataran budaya, lan status sosial-ékonomi, sami aosipun ing ngarsanipun Allah. Awit karana citraning Allah punika, saben tiyang gadhah hak lan kewajiban ingkang sumberipun saking Allah, inggih punika hak asasi kanggé gesang ingkang nggadhahi martabat, hak kanggé gesang sesarengan, hak kanggé ngemonah jagad raya, lan hak kanggé mbangun gesang tembé wingking ingkang langkung saé.

Saben tiyang ugi gadhah kewajiban kanggé mujudaken kamanungsanipun cundhuk kaliyan harkat lan martabatipun minangka citranipun Allah (sami kaliyan dhimènsi ing hak ingkang kasebut ing nginggil). Kewajiban punika inggih punika nglawan sedaya wujud *dhéhumanisasi*, inggih punika sedaya wujud tumindak ingkang mboten nélakaken tumindakipun dhateng manungsa, pribadi utawi kelompok, minangka citranipun Allah, ingkang mambengi manungsa kanggé nélakaken dhirinipun secara wetah lan asli cundhuk kaliyan

harkat lan martabatipun minangka citranipun Allah.¹ Inggih ing bab punika kedahipun saben warga negara, mliginipun élit politik, migunakaken panguwaosipun ing bumi.

Nalika kanyatan nélakaken bilih ingkang nyepeng panguwaos mboten migunakaken panguwaosipun kanggé kamanungsan lan kaadilan, wonten ing kuwaosing katresnan, kasabaran, kasetyan lan kamirahaning manahipun, Sumarsih lan Budi Soehardi saged dados conto ingkang trep kanggé kita. Kekalihipun punika nyandhang citraning Allah ingkang migunakaken hak lan kewajibanipun nélakaken anggènipun ngabdi dhateng kamanungsaan. Kekalihipun sampun netepi hak lan kewajibanipun minangka citranipun Allah kanthi ngantepaken pilihan dhateng keadilan, dhateng kaum alit, ingkang ringkih, ingkang miskin, lan ingkang tanpa daya. Satunggaling patrap ingkang kedahipun dados lampah kita ugi. Amin.

“Ing Kamisan, ana kasetyan lan katemenan. Tujuan Kamisan kuwi mbongkar kanyataning kabeneran, nglari kaadilan, nglawan lali lan impunitas.” – Maria Catarina Sumarsih

7. KIDUNG TANGGAPAN

Nggèn Kawula Makarya
(KPJ 127:1-3)

Nggèn kawula makarya, inggih kasar alusa,

¹ Bagian ini terinspirasi dan menyadur sebagian pemikiran Eka Darmaputera, Ph.D. dalam tulisannya yang berjudul “Hak Asasi Manusia Perspektif Teologis Kristiani”

Darmaputera, Eka. 1996. *Hak Asasi Manusia Perspektif Teologis Kristiani*. Dalam Sairin, Weinata & Pattiasina, J.M. *Hubungan Gereja dan Negara dan Hak Asasi Manusia; Bunga Rampai Pemikiran*. Jakarta: BPK Gunung Mulia. Hal. 68 - 76

mung Paduka, Gusti,
 kang mugè amaringi pitedah wah panganthi,
 mrih kang pinanggih prayogi.

Kawula tan nglenggana, tansah mung damel cuwa,
 sèstu tanpa gina.
 Lamun tan binerkahan déning Allah Pangéran,
 lah wekasanipun nglaha.

Gusti Kang Mahaadil, mugè Paduka nunggil
 ing kula slaminya;
 mrih ing salir pakaryan, tumindak, kalakuwan,
 manut pangrèhing Pangéran.

8. PANDONGA SAFAAT LAN PANUTUP

9. KIDUNG PANUTUP

Nadyan Kula Amicara
 (KPJ 345:3-4)

Nadyan kula ngaken sekti, sagah ngingser ardi,
 Lamun tresna tan nyawiji, sèstu mitunani.

Refr.:

Nadyan kula kurban bandha, miwah jiwa raga,
 Nging daksiya tanpa tresna, amung damel cuwa.

Refr.:

[okw/wds]

Pakempalan Pandonga 9*Waosan Kitab Suci:**Wulang Bebasan 8:1-4, 22-31***KETUHANAN,
NASIONALISME
LAN
DHÉMOKRASI
INDONÉSIA****1. WEKDAL ENING****2. KIDUNG PAMBUKA**

Sang Roh Suci Rohing Agesang
(KPJ 290: 1-3)

Sang Roh Suci rohing agesang
mugi nyagedna pasamuwan,
mbar adil lan bebener nyata,
wah bebrayan tentrem raharja.

Sang Roh Suci, rohing pepadhang
Saèstu nuntun pasamuwan,
tansah martosaken Injil suci,
nglubèrken berkeh mring sesame.

Sang Roh Suci, rohing kanyatan,
mugi nggigaha pasamuwan,
klayan tulus masrahken dhiri,
mrih pulihing Pirdus ing bumi.

3. PANONG**4. KIDUNG PUJIAN**

Pinuji Tansah
(KPJ 239:1-3)

Pinuji tansah Allah Mamirah
 kang asih-mirma maring manungsa,
 nladhani kita welas-asihira
 mring tiyang kang ringkih
 nandhang sangsara

Pinuji-puji Gusti Masuci
 Paring aksama dosaning jalma,
 Nladhani kita dimèn olah tresna
 Ambek-paramarta * dhemen ngapura

Pinuji Gusti Kang Mahakwasa
 Tedhak manjalma nandhang sangsara,
 Nladhani kita nresnani pepadha,
 Temah tiyang papa manggih raharja.

*Paramarta=mendahulukan kepentingan orang lain (Ind)

5. PAMAOSING KITAB SUCI (Amsal 8:1-4, 22-31)

6. RENUNGAN

Ketuhanan, Nasionalisme lan Dhémokrasi Indonésia

Negari-Bangsa Indonésia ing umuripun ingkang kaping 73 taun sasampunipun kamardikanipun, taksih nyisakaken kathah masalah. Wekdal punika, Bangsa Indonésia nembé lumebet ing *proses transisi* dhémokrasi, saking dhémokrasi ala Ordhe Baru dhateng dhémokrasi ala reformasi. Mangsa transisi punika nuwuhaken sawetawis masalah, ingkang menawi mboten saged dipun atasi kanthi cepet, saged dados jalaran *disintegrasi* bangsa. Kadosta mindhaking polah tingkah *intoleransi*, *térorisme*, isu SARA (suku, agami, ras dan golongan) dados dedagangan/komoditas politik, korupsi lan kamiskinan.

Sujarah nasional nyathet: wonten tigang gagasan ingkang dados landhesan perjuangan ing salebeting netepaken idham-idhaman nasional, inggih punika *Ketuhanan*, *Nasionalisme*, lan *Demokrasi*. **Ketuhanan** punika spiritualitas ingkang nggayuh bilih pengalaman lan perjuangan bangsa Indonésia nggayuh kamardikanipun punika wohing kawicaksanan, pepénginan lan sih-rahmatipun Gusti. Kayakinan ing bab kawicaksananipun Gusti lajeng mbangun *visi* utawi gegayuhan nasional ingkang ngemu daya magis, lan ndadosaken kamardikan mujudaken berkah kamulyanipun Gusti kanggé Indonésia. Kawicaksananipun Gusti ngèngetaken bilih kasugihanipun alam, budaya lan gesang sosial bangsa Indonésia mujudaken utuhing titah ingkang kedah karimat lan dipun kemonah kanggé mujudakn bedhami, kaadilan lan kerta raharjaning bangsa Indonésia sarta sawetahing umat manungsa.

Kasadharan kasebut, lajeng damel ènget bilih pameteg punika bab ingkang nyata, kamiskinan lan panandhang awit penjajahan tatanan (*sistem-struktur*) Kapitalisme-Kolonialisme-Imperialisme. Penjajahan sanés kodrat, nanging kadurakan ingkang kadamel déning manungsa kanggé eksploitasi tiyang setunggal dhateng sanésipun. Kasadharan punika lajeng mbereg bangsa Indonésia manunggal wonten ing wengku (*bingkai*) **Nasionalisme ke-Indonésiaan**. Angggènipun manunggal kawujudaken wonten ing idhèntitas lan satunggaling tekad perjuangan kanggé mggayuh Indonésia Mardika.

Sasampunipun mardika, bangsa Indonésia sarujuk mbangun negari adhedhasar Pancasila kanthi tatanan (*sistem lan struktur*) dhémokrasi. Nanging, dhémokrasi ingkang kepéngin kabangun mboten namung dhémokrasi politik,

nanging langkung saking punika, dhémokrasi ingkang njamin hak-hak sosial, budaya lan ékonomi warga negari, kadosta keséhatan, perumahan, pendidikan, pangan, lingkungan ingkang séhat, ngaosi budaya lokal, hak atas padamelan ingkang pantes lss. Gagasan punika lajeng kanthi cetha kaserat ing Pambukaning UUD 45, ingkang nélakaken tujuan madegipun negari-bangsa Indonésia, inggih punika kanggé minteraken gesanging bangsa, damel majeng kerta raharjaning sedaya tiyang, ngayomi bangsa lan tanah wutah rah Indonésia sawetahipun lan tumut wonten ing tertibing jagad kanthi prinsip bedhami, kaadilan lan karahayon sesarengan. Sekawan tujuan punika mujudaken bukti nyata, Bangsa Indonésia mardikakaken dhiri saking penjajahan, lan damel mandhirining negari mardika, mboten namung tekad kanggé ngusir penjajah, nanging kanggé mujudaken gesang minangka bangsa ingkang manunggil, rukun, adil lan kerta raharja.

Pangandikanipun Gusti ing Yokanan 16: 12-15 nélakaken bilih *rawuhipun Allah ing gesangipun tiyang pitados kapratélakaken lantaran rawuhipun Sang Roh Suci, ingkang kersa dedalem ing manahipun tiyang pitados sarta nuntun gesangipun tiyang pitados dhateng kayektèn*. Pangandika punika ngajak kita tiyang pitados supados srana panuntuning Sang Roh Suci kita purun tumut nélakaken kayektèn. Pramila, wonten sawetawis bab ingkang prelu kanggé kaca benggala lan kapratélakaken déning pasamuwan lan sedaya umatipun Gusti kanggé mangsulaken landhesan awal gesang minangka bangsa lan negari kita wekdal samangké, inggih punika:

- Prelu mangsulaken makna Ketuhanan Yang Maha Esa, ingkang dipun dhasari déning sujarahing kamerdikan, Pancasila, lan UUD'45. Wonten ing pangudi punika, negari kedah saged dados pelados lan pengayom rakyat Indonésia

sawetahipun, inggih punika lantaran rancangan lan kaleksananing pembangunan ingkang nggadhahi wawasan nasional, bedhamèn, kaadilan sosial sarta njejegaken pranatan ingkang cetha kanggé brasta polah tingkah intoléransi, térorisme, korupsi lan kamiskinan. Ing pangudi punika, tiyng pitados ugi kedah tumut cawé-cawé.

- Dhémokrasi kedah dipun tegesi kandutanipun (*substantif*), sanès tata caranipun (*prosedural*). Dhémokrasi politik tanpa wonten wohipun tumrap karaharjaning rakyat, namung badhé nglairaken kabébasan politik nanging ngèndelaken wontenipun rerusuh (*anarkisme*) lan kamiskinan. Pramila, upadi pendhidhikan politik warga kedah tansah katindakaken, temah hakipun rakyat ingkang paling inggil (*kedaulatan politik rakyat*) mboten namung dipun wujudaken wonten ing bab tumut pemilu, nanging ugi tumut ngontrol kebijakan pamarintah lan DPR ing salebeting damel lan ngemonah pembangunan. Kontrol punika kedah tansah katindakaken déning tiyang pitados sesarengan kaliyan sanèsipun lantaran margi/tatanan ingkang wonten.
- Rancangan blanja/anggaran negari saageng-agengipun kedah kanggé karaharjaning rakyat. Penyelèwèngan arta negari kedah kaukum awrat, lan mboten kénging emban cindhé emban siladan/pilih sih (*tebang pilih*). Karampunganing kasus korupsi kedah kadhasaran prinsip kaadilan, mboten namung kanggé kapentingan politik. Srana mekaten, kontrol tumrap anggènipun ngemonah anggaran negari mboten namung kasanggi déning KPK nanging ugi déning komponen bangsa sawetahipun, kalebet tiyang pitados. Secara nasional ing salebeting mbangun kemandhirian bangsa, ingkang paling penting katindakaken déning Negara Bangsa Indhonésa, inggih punika: (1) Berdaulat ing pendhidhikan nasional lan teknologi; (2) Berdaulat atas pangan, kanthi cara ngéwahi tradhisi pangan ingkang bahan pokokipun gandum, pindhah dhateng sumber

pangan ingkang wonten ing nuswantara, awit taneman gandum pancèn mboten cocog kanggé negari tropis; (3) Berdaulat ing bab énergi; asèt minyak bumi, énergi bumi, lan bahan bakar sanèsipun ingkang sumberipun saking bumi kadosta batu bara, sawetahipun dipun kemonah déning negari; lan (4) damel sumber kasugihaning alam Indonésia ingkang lubèr kanggé kemakmuran rakyat.

Mugi Roh Suci nyagedaken kita cawé-cawé ing sedaya pangudi kasebut kanggé kamajenganing negari-bangsa kita ingkang kita tresnani, Indonésia. Mugi kita tansah tanggap dhateng masalah-masalah ingkang kedadosan ing sakiwa tengen kita, lan kanthi kawicaksananipun Gusti ingkang kaparingaken dhateng kita, kita saged tumut cawé-cawé ing bab ngemonah masalah-masalah kasebut. Sumbangan ingkang awujud tumindak nyata punapa-déné ing salebeting ngontrol punapa ingkang kedadosan ing satengahing bangsa kita. Sapunika wekdalipun kita mboten kénging kèndel. Kèndel sanès emas malih (*Diam bukan lagi emas*). Amin.

7. KIDUNG TANGGAPAN

Indonésia Nagri Éndah
(KPJ 360:1-4)

Indonésia, nagri éndah, peparinging Yéhuwah;
mila kula dongakaken, mrih raharja wah tentrem

Allah yéku kang ngayomi bangsa dalah negari;
ing sisah tanapi* bingah, mung Pangéran sinembah.

Kabegjan wah kalubrèan mung krana sihing Gusti;
Bebener lan kaadilan tansah kedah dèn udi.

Bangsa nagri Indonésia, mugi tansah lestari,
Kalis sing salir bebaya, wit rineksa ing Gusti.

* tanapi=utawa uga, ananging

8. DOA SAFAAT DAN PENUTUP

9. KIDUNG PENUTUP

Ing Satengahing Bebrayan Agung

(KJ 362:1-3)

Ing satengahing bebrayan agung,
mung Pangéran pantes ginunggung.
Rahmatnya binabarken warata,
Rumentah mring titah sadaya.

Refrain:

Dén tansah ndedonga lan makarya,
Mrih kababaring tentrem raharja.
Nging gesang memitran wah pasedhèrèkan,
Wit tyang sadaya tresnan-tinresnan.

Nadyan béda basa séjé bangsa,
wah béda adat budayanya,
nging saèstu punika sesami,
kang kinasihan déning Gusti.

Refr.:

Sadaya datan pantes gumunggung,
angongasken*dhiri kumlungkung;
prayogi tansah lembah ing manah,
ngrumaosi jejering titah.

Refr.:

[sbsa/wds]

Pakempalan Pandonga 10

*Waosan Kitab Suci:
Rum 15:1-13*

**Manggiaken
Maknaning
Gesang ing
Satengahing
Ombak
Modhèrniṣaṣi**

1. WEKDAL ENING**2. KIDUNG PUJIAN**

KPJ. 284: 1-3 “Kalané Gusti Sumengka”

Kalané Gusti sumengka karsa mlebet mring swargi,
sampun kagungan prasetya, badhé paring Roh Suci.
Ing dinten Péntakosta, Gusti ngutus Roh Suci.

Néng ndalem suci, sakabat mireng swara gumrubug.
Roh Suci ingkang wineca pra nabi sampun rawuh.
Ing dinten Péntakosta, Gusti ngutus Roh Suci.

Punika pawartos bingah tumrap sagung tumitah:
Sang Kristus wonten ing swargi karsa paring Roh Suci.
Ing dinten Péntakosta, Gusti ngutus Roh Suci.

3. PANDONGA**4. KIDUNG PUJIAN**

KPJ. 119: 1-3 “Krana Gusti Kula”

Krana Gusti kula, Injil ngrembaka,
yéku tukung iman, sumber kraharjan;
gesang cinekapan wah linubéran,
nugraha punila maremken nyawa.

Gusti paring sabda kebak sih-tresna;
 Roh Paduka mbuka pamireng kula;
 ndadar mrih kuwawa nyingkiri dosa,
 marengna kawula tansah sih-setya,
 murih datan kendhat nggunggung Paduka.

5. PAMAOSING KITAB SUCI: Roma 15: 1-13

6. RENUNGAN

Manggihaken Maknaning Gesang ing Satengahing Ombak Modhèrnisasi

Jaman modhèrnisasi lan globalisasi dados tantangan tumrap manungsa Indonésia. Salah satunggaling tantangan kasebut inggih punika éwah-éwahaning salah tingkah. Ing sawingkinging modhèrnisasi lan globalisasi wonten kapentingan kapitalisme ingkang ndadosaken paham Kapitalisme global dados panutan budayaning umat manungsa. Kapitalisme mbereg manungsa nggadahi salah tingkah ingkang damel angkuhing/umuking (*arogansi*) babagan ékonomi, ingkang lajeng nglairaken salah tingkah ingkang namung nyawang manungsa minangka pirantos/alat ékonomi (*homo economicus*). *Homo economicus* tegesipun manungsa namung kabereg ngoyak kauntungan kanggé maremaken kabetahan ragawi/*biologis* lan psikologis. Tatanan ingkang kados mekaten punika lajeng dados kapentingan dhasar globalisasi, inggih punika mendhet kauntungan saageng-agengipun lantaran adu kuat (*pertarungan*) pasar dunia.

Indonésia sampun lumebet ing jaman globalisasi. Indonésia mujudaken pasar lan ingkang nyawisaken bahan mentah kanggé ndhatengaken kauntungan tumrap perusahaan transnasional. Kanggé menangaken adu kuat, Kapitalisme global mlampah lantaran tigang babagan inggih punika dhominasi politik, éksploitasi ékonomi, lan nampi rembesan (*infiltrasi*) babagan kabudayan. Mligi ing babagan kabudayan, Kapitalisme Global

miggunakaken sosialisasi tatanan (*nilai-nilai*) gesang, ingkang kaajap saged ngéwahi salah tingkah gesanging manungsa Indonésia.

Salah satunggaling katemahan (*akibat*) ingkang negatip saking prosès modhèrnisasi inggih punika bilih manungsa kawangun namung dados manungsa ingkang nengenaken nggatosaken dhiri pribadi (*individual*), gesangipun namung kanggé ngasilaken arta lan kasugihan. Kawontenaning (*eksistensi*) dhirining manungsa katitahaken dados péranganing mesin ékonomi kanggé mewahi kasugihan. Manungsa dados robot-robot ingkang sedaya polaning gesangipun katata déning kapentingan-kapentingan prodhuksi lan pasar. Mila mboten gumun, menawi polaning gesangipun masyarakat ing kitha-kitha ageng katemtoken déning répoting anggenipun nyambut damel. Manungsa kécalan ener tumrap (*orientasi*) kabutuhanipun gegayutan kaliyan hakékating kamanungsanipun.

Manungsi sangsaya kécalan *orintasi sosialipun*, inggih punika icaling kawigatosanipun anggènipun kirang preduli dhateng gesangipun tiyang sanès, lan icaling semangat gotong royong. Ing sisih sanès, manungsa dados sangsaya manut kaliyan kawontenan lan punapa ingkang dipun tumbas namung gegayutan kalikyan punapa kémawon ingkang maremaken secara ragawi (*konformis dan konsumtif*). Gesanging manungsa dipun kebaki déning pepénginan dhateng punapa ingkang nembé muncul lan dipun remeni (*trend*). Manungsa kécalan aosing dhiri lan mboten pitados dhateng dhirinipun piyambak menawi mboten saged ngetutaken sola tingkahing gesang ingkang kacipta déning pasar. Manungsa was-was menawi dhirinipun sinebut mboten modhèrn utawi mboten njamani. Patrap manut kaliyan kawontenan (*konformis*) ndadosaken icaling indhèntitas dhiri, lan ngicalalen kabetahan sosialipun. Gesang

ingkang kados mekaten punika ingkang mbereg manungsa nindakaken kadurakan, kadosta solah tingkah korupsi ingkang namung kanggé ngindhakaken polah tingkahing gesang (*gaya hidup*).

Nggayuh gesang ingkang nggadhahi makna mujudaken salah satunggaling pangajeng-ajenging gesang tumrap manungsa. Maknaning gesang netepaken enering saben tumindak ing manungsa. Ing wawasanipun masyarakat Jawi, bab punika sinebut maujuding kasadharan wonten ing sangkan paraning dumadi, inggih punika satunggaling piwulang ingkang ngajak manungsa kanggé mengertosi saking pundi asal muasaling manungsa lan dhateng pundi tujuaning gesangipun manungsa. Pancèn gesanging manungsa lampahipun asring béda saking rancangan lan idham-idhamipun, lan manungsa ènet bab punika, inggih awit mangertos sinten ta dhirinipun lan dhateng pundi sajatosipun enering gesangipun.

Gesang ingkang nggadhahi makna saged kagayuh menawi manungsa nggadhahi *kebébasan kanggé mujudaken punapa ingkang sumimpen (potensi) ingkang saged nélakaken kemanungsanipun*. Saben tiyang kepéngin nggadhahi kébébasan. Ing kawontenan bébas, manungsa saged tuwuh, mekar lan nélakaken dhirinipun. Kébébasan mboten dipun tegesi kébébasan sawetahipun (tanpa wates) awit kawontenanipun manungsa dipun watesi déning kawontenan-kawontenan biologis, budaya, tatanan (*nilai-nilai*) lan angger-anggeripun Gusti, alam, sarta negari.

Kébébasan nggadhahi makna positip tumrap manungsa, bilih manungsa bébas netepaken tujuanning gesangipun, lan saged nélakaken pangraos, pikiran, patrap sarta nilai-nilai spiritualitas (nilai-nilai Ketuhanan) ingkang dipun yakini nggadhahi

wewenang ing bab punika. Wusananipun, kebébasan saged njamin kaeontenanipun manungsa minangka titah pribadi lan sosial. Lantaran waosan Kitab Suci saking Rum 15:13 kita dipun ènetaken bilih sedaya punika saged kita tampi awit kuwaosipun Roh Suci ingkang dipun paringaken déning Gusti dhateng kita. Ayat kasebut ngendika, *”Muga-muga Gusti Allah, etuking pangarep-arep, maringana ganjaran marang kowè kabèh sagunging kabungahan sarta tentrem-rahayu ing sajroning pracayamu, supaya kowé padha sugiha pangarep-arep marga saka sawabing Sang Roh Suci.”*

Minangka titah sosial, manungsa ngalami gesang sesarengan kaliyan tiyang sanès. Gesang ingkang nggadhahi makna muncul nalika manungsa ngalami gesang sesarengan kaliyan sesaminipun. Manggihi sesaminipun kanthi nampi sedaya ingkang wonten ing dhirinipun sesaminipun ateges nresnani. Kanthi pambereg kanggé nresnani, maknaning gesangipun tiyang badhè sangsaya sugih kanthi pengalaman lan sangsaya gadhah makna ing gesangipun tiyang sanès. Maknaning gesang nyagedaken manungsa mekaraken raosing tresna dhateng sesaminipun, produktif sarta kreatif ing salebeting mekaraken potènsinipun. Maknaning gesang mujudaken pérangan anggènipun ngupadi kanggé mbébasaken dhirinipun saking polah tingkah ingkang ngegung-egungaken kayakinan, pamanggih, tradhisi lss. (*fanatisme*), mbboten purun ngaosi lan nampi tiyang sanès (*intoleran*), lan kasrakahan. Mugi Gusti mitulungi kita manggihaken maknaning gesang kasebut. Amin.

7. KIDUNG TANGGAPAN

KPJ 363:1-3 “KATHAH TYANG KANG REBATAN“

Kathah tyang kang rebatan drajad lan kamulyan,
nggih sami kamitégan, ngurbanen mring liyan.

Nanging tiyang kang pracaya ngèneti sesami;
panjangka kaudi nut* pangrèhing Gusti.

Kathah tyang kang rebatan saliring pangawasa,
silih damel sangsara, nyenyebar cintraka.
Nanging tyang kang pracaya mbabar sih-wilasa;
ngambah margining Allah, anglantarken berkah.

Kathah tyang kang rebatan bandha, raja-brana,
srana damel panyiksa miwah raja-pati.
nanging tyang kang pracaya, mung mbabarken tresna;
punapa kang dinarbè, kinarya nulungi.

*nut=manut

8. PANDONGA SAFAAT LAN PANUTUP

[sbsa/wds]

